

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

EMIL OBERLIAN
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

SUPAPRASTINTOS/DERYBINĖS BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠYS –
LYGINAMOJI ANALIZĖ
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė

Vilnius, 2026

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	4
1. SUPAPRASTINTOS IR DERYBINĖS BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠYS: BENDROJI CHARAKTERISTIKA	11
1.1 Supaprastintas baudžiamasis procesas: samprata ir prielaidos	11
1.2 Susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas specifinių baudžiamajo proceso rūšių sistemoje	17
2. SUPAPRASTINTŲ IR DERYBINIŲ BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠIŲ (LENKIJOJE, JAV, VOKIETIJOJE) ANALIZĖ	22
2.1 Supaprastintos baudžiamajo proceso rūšys Lenkijoje	22
2.1.1 Įsakomojo proceso (lenkų k. <i>postępowanie nakazowe</i>) sąlygos ir jų taikymo ypatumai	23
2.1.2 Pagreitinto proceso (lenkų k. <i>postępowanie przyśpieszone</i>) sąlygos ir jų taikymo ypatumai	28
2.2 Susitarimo dėl prisipažinimo kaltu (anglų k. <i>plea bargaining</i>) procesas JAV	31
2.3 Susitarimo procesas (vokiečių k. <i>Verständigung</i>) Vokietijoje	35
3. SUPAPRASTINTŲ BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠIŲ LIETUVOJE IR LENKIJOJE LYGINAMOJI ANALIZĖ	40
3.1 Teismo baudžiamajo įsakymo priėmimo proceso sampratos, sąlygų ir jų taikymo ypatumų palyginimas su Lenkijos įsakomuoju procesu	41
3.2 Pagreitinto proceso sąlygų ir jų taikymo ypatumų palyginimas Lietuvoje ir Lenkijoje	56
IŠVADOS	61
PASIŪLYMAI	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	64
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	75
SANTRAUKA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	77
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	79

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublika – Lietuva
2. Lenkijos Respublika – Lenkija
3. Vokietijos Federacinė Respublika – Vokietija
4. Jungtinės Amerikos Valstijos – JAV
5. Italijos Respublika – Italija
6. Prancūzijos Respublika – Prancūzija
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas – LR KT
8. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas – LAT
9. Europos Žmogau Teisių Teismas – EŽTT
10. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija – ŽTK
11. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas – TPPTP
12. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – ESPTC
13. Baudžiamojo proceso kodeksas – BPK
14. Baudžiamasis kodeksas – BK
15. Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas – baudžiamojo įsakymo procesas

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. XX amžiaus baudžiamojo proceso teisės raidos tendencijos Europoje suteikė ypatingą reikšmę pagrįstai nusikalstamų veikų tyrimo ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimo trukmei. Ilgainiui šis baudžiamojo proceso teisės elementas tapo neatsiejama teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo, taip pat kitų fundamentalių baudžiamojo proceso principų sistemos dalimi. Tarptautinių teisės aktų, nustatančių pagrindinius žmogaus teisių standartus, priėmimas tapo reikšmingu veiksmu, sąlygojusi šią raidos kryptį beveik visose Europos valstybėse. 1950 m. lapkričio 4 d. priimtos ŽTK 3 str. 3 d. ir 6 str. 1 d. įtvirtino asmens teisę į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką.¹ Analogiško turinio nuostatos numatytos 1966 m. gruodžio 19 d. priimto TPPTP 14 str. 3 d. c) p. ir 2000 m. gruodžio 7 d. priimtos ESPTC 47 str. 2 d.² Mokslinėje literatūroje pagrįstai yra nurodoma, kad proceso greitumo principo užtikrinimo, be kita ko, reikalauja valstybių prisiimti įsipareigojimai pagal tarptautinius teisės aktus.³

Lietuvoje, kaip ir Lenkijoje, įstatymų leidėjas proceso greitumo principą įtvirtino kartinėje BPK nuostatoje, atskleidžiančioje baudžiamojo proceso paskirtį. Lietuvos BPK 1 str. 1 d. nurodoma: „<...> proceso paskirtis <...> greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, <...>“.⁴ Lenkijos BPK 2 str. 1 d. 4 p. nurodoma: „Šio Kodekso nuostatos siekia struktūrizuoti baudžiamąjį procesą taip, kad byla būtų išnagrinėta per pagrįstą laiką“.⁵ JAV proceso greitumo principas įtvirtintas Konstitucijos VI pataisoje, kurioje nurodoma: „<...> baudžiamosiose bylose kaltinamasis turi teisę į greitą ir viešą bylos nagrinėjimą <...>“.⁶ Vokietijos BPK tiesiogiai nėra užsimenama apie proceso greitumo svarbą. Tačiau konstitucinėje jurisprudencijoje išaiškinta, kad pagrįstos trukmės (greito) proceso norma yra kildinama iš teisinės valstybės principo.⁷ Taigi proceso greitumo principo užtikrinimo reikalauja ne tik valstybių prisiimti įsipareigojimai pagal tarptautinius teisės aktus, bet ir nacionalinių teisės aktų nuostatos.

Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1987 m. rugsėjo 17 d. priimtoje rekomendacijoje Nr. R. (87) 18 dėl baudžiamosios justicijos supaprastinimo nurodoma, kad „<...> *delsimas*

¹ „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, TAR, žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0DD705F93CDD>.

² „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, TAR, žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.261D576EDC40>; „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT/>.

³ Raimundas Jurka ir kt., *Baudžiamojo proceso principai* (Vilnius: Eugrimas, 2009), 187.

⁴ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, TAR, žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777>.

⁵ „Lenkijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LexLege, žiūrėta 2025 m. birželio 8 d., <https://lexlege.pl/-kodeks-postepowania-karnego/>.

⁶ „JAV Konstitucija“, U. S. Senate, žiūrėta 2025 m. birželio 8 d., <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm>.

⁷ „Federalinio Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. rezoliucija 2BvR 2819/11“, Bundesverfassungsgericht, žiūrėta 2025 m. birželio 8 d., https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2012/09/rk20120925_2bvr281911.html.

nagrinėjant nusikaltimus diskredituoja baudžiamąją teisę ir daro neigiamą poveikį tinkamam teisingumo vykdymui“.⁸ Papildomų materialųjų ir žmogiškųjų išteklių pritraukimas nėra vienintelis veiksmingas būdas pagreitinti nusikalstamų veikų tyrimą ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą. Todėl nurodytoje rekomendacijoje valstybėms, be kita ko, siūloma – atsižvelgiant į savo konstitucinius principus ir teisines tradicijas, atsisakyti nereikalingų baudžiamojo proceso formalumų, supaprastinti teismo posėdžių eigą ir sprendimų (nuosprendžių ir kitų procesinių dokumentų) rengimą.⁹ Užsienio valstybių baudžiamojoje justicijoje nurodytos rekomendacijos įgyvendinamos įvairiais būdais, tačiau supaprastintų ir (ar) derybinių baudžiamojo proceso rūšių diegimas – universali ir plačiai naudojama priemonė. Lietuvos teismų ir prokuratūros duomenimis, supaprastintomis baudžiamojo proceso rūšimis išnagrinėjama didžioji dalis bylų: apie 49 proc. baudžiamojo įsakymo procese (Lietuvos BPK 418–425 str.) ir 10 proc. pagreitintame procese (Lietuvos BPK 426–432 str.).¹⁰ Analogiška tendencija matoma ir kitose valstybėse. JAV susitarimu dėl kaltės prisipažinimo (anglų k. *plea bargaining*) užbaigiama apie 90 proc. baudžiamųjų bylų.¹¹

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, matyti, kad supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys įgyvendina valstybių priisimtus įsipareigojimus pagal tarptautines sutartis ir nacionalinius teisės aktus, t. y. užtikrina pagrįstos trukmės (greitą) nusikalstamų veikų tyrimą ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą. Įprastai teisinėje literatūroje nurodoma, kad supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys, nepažeidžiant baudžiamojo proceso principų ir asmens teisių apsaugos garantijų, ženkliai paspartina ir optimizuoja baudžiamąjį procesą.¹² Nepaisant to, pastebima, kad mokslininkai šioje srityje išskiria skirtingus Lietuvos teisinio reguliavimo trūkumus ir teismų praktikos prieštara-vimus. Procesinių garantijų ir pagrindinių baudžiamojo proceso principų užtikrinimas supaprastintame baudžiamajame procese – tai dažniausiai doktrinoje nagrinėjamos problemos. Vis dėlto teikiamos išvados ir pasiūlymai dėl galiojančio supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių reguliavimo pakeitimų, siekiant patobulinti ir netgi išplėsti jų taikymo ribas, nėra vienodos. Todėl

⁸ „Recommendation No. R (87) 18 of the Committee of Ministers to Member State“, CoE, žiūrėta 2026 m. sausio 2 d., [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016804e19f8%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016804e19f8%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}).

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Nacionalinė teismų administracija, *Lietuvos Teismai. Veiklos rezultatai 2024 m.* (Nacionalinė teismų administracija, 2025), 27–34, <https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teismu-ir-teismu-savivaldos-instituciju-veiklos-ata-skaitos/198>; Lietuvos Respublikos prokuratūra, *Lietuvos Respublikos prokuratūros veikos 2024 m. ataskaita* (Lietuvos Respublikos prokuratūros, 2025), 7, <https://prokuraturos.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai-ata-skaitos/a-taskait-os/138>.

¹¹ Berislav Pavišić, „Some Issues Concerning Summary Criminal Proceedings in European Criminal Law“, iš *Simplified forms of procedure in criminal matters regional criminal procedure legislation and experiences in application*, Ivan Jovanović ir Miroljub Stanisavljević (Belgradas: OSCE, 2013), 318, <https://www.files.eth-z.ch/isn/179565/Simplified%20forms%20of%20procedure%20in%20criminal%20matters.pdf>.

¹² Rima Ažubalytė, Ramūnas Jurgaitis ir Jolanta Zajančauskienė, *Specifinės baudžiamojo proceso rūšys* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011), 39; Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: Registrų Centras, 2011), 559–560.

sprendžiama, kad užsienio valstybių norminių teisės aktų, teismų praktikos ir doktrinos analizė ypatingai aktuali.

Lietuvos doktrinoje stokojama išsamių mokslinių tyrimų apie kitų valstybių supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sampratą, jų požymius, prielaidas ir raidą. Pažymėtina, kad derybinių baudžiamojo proceso rūšių vieta specifinių baudžiamojo proceso rūšių sistemoje šiuo metu nėra vienareikšmė.¹³ Be to, moksliniuose darbuose nuodugniai nesigilinama į supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių reglamentavimą užsienio valstybėse, o būtent, į jų taikymo sąlygas ir jų taikymo ypatumus praktikoje, taip pat doktrinoje pateikiamus išaiškinimus. Dėl šios priežasties šiame darbe siekiama pateikti naujas teorines ir praktines žinias apie minėtą baudžiamojo proceso institutą ir paskatinti mokslines diskusijas apie atitinkamų supaprastinto proceso rūšių integravimo galimybes į Lietuvos BPK.

Tiriama problema. Nepaisant to, kad supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys optimizuoja ir pagreitina baudžiamąjį procesą, taip sutaupydamos valstybės materialiuosius ir žmogiškuosius išteklius, doktrinoje vis dar dėl jų reguliavimo ir taikymo keliama tam tikri klausimai, susiję su tinkamu baudžiamojo proceso principų ir procesinių garantijų užtikrinimu, pvz., nešališko ir išsamaus baudžiamosios bylos aplinkybių ištirimo principo įgyvendinimu ir teisės į gynybą užtikrinimu ir kt.

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, šiame darbe bus nagrinėjami šie temos probleminiai klausimai:

1. Ar derybinės baudžiamojo proceso rūšys pagrįstai pripažįstamos savarankiška specifine baudžiamojo proceso rūšimi?

2. Ar Lenkijos BPK nustatytų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sąlygų ir jų taikymo ypatumų lyginamoji analizė leidžia identifikuoti Lietuvos BPK reglamentavimo trūkumus?

3. Ar Lietuvos BPK nustatytų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sąlygų teisinis reglamentavimas sukelia aiškinimo ir taikymo problemų teismų praktikoje?

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir ištirimo lygis. Lietuvos baudžiamojo proceso teisės mokslininkai yra tyrę supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių problemas. R. Jurgaitis šią temą analizavo kompleksiskai.¹⁴ Atliktuose tyrimuose jis, be kita ko, nagrinėjo klausimus, susijusius su derybinių baudžiamojo proceso rūšių elementų integravimu¹⁵,

¹³ Kadangi supaprastintos ir derybinės baudžiamojo proceso rūšys pasižymi tam tikrais panašumais ir skirtumais, jų atribojimas yra sudėtingesnis, nei iš pažiūros gali atrodyti.

¹⁴ Ramūnas Jurgaitis, „Supaprastinta baudžiamoji procesinė forma“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2004).

¹⁵ Ramūnas Jurgaitis, „Sandėris dėl pripažinimo kaltu arba tiesiog kaltinamojo prisipažinimas – galimybė supaprastinti baudžiamąjį procesą“, *Jurisprudencija* 29, 21 (2002): 40-48, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/35-80/0>.

probleminėmis supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygomis¹⁶, įtariamojo (kaltinamojo) procesinių garantijų užtikrinimu¹⁷ ir kt.¹⁸ Taip pat šia tema aktualias problemas nagrinėjo D. Pranka¹⁹, G. Goda²⁰ ir P. Ancelis²¹.

Vis dėlto Lietuvos mokslinėje doktrinoje trūksta naujų ir išsamių tyrimų apie užsienio valstybėse reglamentuojamas supaprastintas baudžiamojo proceso rūšis. Dažniausiai nurodytuose darbuose nėra išsamiai analizuojamas šių institutų teisinis reguliavimas, o apsiribojama kitų autorių įžvalgų aptarimu. Pažymėtina, kad skirtingų valstybių teisinio reguliavimo, teismų praktikos ir mokslinės doktrinos išaiškinimų lyginamoji analizė leidžia nustatyti gerąsias praktikas ar reglamentavimo spragas. Tokiu būdu galima veiksmingai spręsti šio instituto tiek reguliavimo, tiek jo taikymo. Nustatyta, kad užsienio valstybių mokslinėje doktrinoje supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys įprastai sulaukia gana didelio mokslininkų susidomėjimo.

Lenkijos doktrinoje nurodoma, kad S. Waltoś moksliniai darbai specifinių baudžiamojo proceso rūšių srityje, įskaitant ir supaprastintas, pripažįstami pamatiniais ir yra aukštai vertinami kitų mokslininkų.²² Be to, šiame darbe pateikiami T. Nowak,²³ J. Grajewski²⁴ ir A. Gaberle²⁵ pastebėjimai dėl atskirų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sąlygų interpretavimo. Antroje darbo dalyje taip pat remiamasi šiuolaikiniais moksliniais tyrimais. Tačiau, analizuojant supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių reglamentavimo ypatumus, daugiausiai remiamasi P. Hofmański ir F. Prusak²⁶ apibendrinimais ir įžvalgomis.

Vokietijos doktrinoje supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys sulaukė ypač didelio mokslininkų susidomėjimo dėl įstatymų leidėjo įtvirtinto susitarimo proceso (vokiečių k. *Verständigung*). Probleminius šios derybinės baudžiamojo proceso rūšies aspektus analizavo

¹⁶ Ramūnas Jurgaitis, „Formalieji ir vertinamieji požymiai taikant supaprastintą baudžiamojo baudžiamąją procesinę formą“, *Jurisprudencija* 38, 30 (2003): 57-66, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3467>.

¹⁷ Ramūnas Jurgaitis, „Baudžiamojo įsakymo procesas: proceso be įprastojo nagrinėjimo teisme ypatumai ir įtariamojo (kaltinamojo) procesinės garantijos“, *Jurisprudencija* 6, 108 (2008): 67-75, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2574>.

¹⁸ Ramūnas Jurgaitis, „Ikiteisminio tyrimo pagreitintame procese teoriniai ir praktiniai aspektai“, *Jurisprudencija* 75, (67) (2005): 23-29, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2974>.

¹⁹ Darius Pranka, „Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso problemos ir tobulinimo perspektyvos“, *Jurisprudencija* 24, 2 (2017): 330-358, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4707>.

²⁰ Gintaras Goda, „Baudžiamojo proceso forma: optimalių procesinių taisyklių paieškos galimybės ir ribos“, *Teisė* 65 (2007): 50-63, <https://www.lituanistika.lt/content/17990>.

²¹ Petras Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas* (Vilnius: Saulelė, 2007).

²² Stanisław Waltoś, *Postępowanie szczególne w procesie karnym* (Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1973).

²³ Tadeusz Nowak, *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym* (Poznań: Wyd. Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1976).

²⁴ Jan Grajewski, „Postępowanie nakazowe – epizod czy reguła w polskim prawie karnym procesowym“, *Nowe Prawo* 42, 11-12 (1987): 55-66.

²⁵ Andrzej Gaberle, *Postępowania szczególne w Kodeksie Postępowania Karnego z 1997 r.* (Kraków: Zakamycze, 1998).

²⁶ Piotr Hofmański ir Feliks Prusak, *System prawa karnego procesowego Tryby szczególne XIV* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2015).

R. Rauxloh,²⁷ M. Jahn ir Ch. Schmitt–Leonardy,²⁸ T. Weigend ir J. I. Turner,²⁹ M. Boll³⁰ ir kt. Be to, jau nuo XX amžiaus Vokietijos mokslinėje doktrinoje dominamasi šio instituto reglamentavimo ypatumais ir jo įteisinimo Vokietijos BPK pagrįstumu.³¹

JAV doktrinoje pripažįstama, kad nuo susitarimo dėl prisipažinimo kaltu (anglų k. *plea bargaining*) proceso priklauso baudžiamosios justicijos efektyvumas. Todėl yra suprantamas didesnis mokslininkų susidomėjimas šio baudžiamojo proceso instituto suderinamumu ne tik su pamatinėmis proceso, bet ir materialiosios teisės nuostatomis (pvz., su bausmės skyrimo normomis). Susitarimo dėl prisipažinimo kaltu proceso ypatumai buvo nagrinėjami *Columbia Human Rights Law Review* leidinyje,³² taip pat J. E. Ross,³³ D. R. McDonough,³⁴ ir daugelio kitų mokslininkų darbuose.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ir palyginti Lietuvos ir pasirinktų užsienio valstybių supaprastintas ir derybines baudžiamojo proceso rūšis.

Tyrimo uždaviniai.

1. Palyginti skirtingų valstybių doktrinos pateikiamas supaprastintų baudžiamojo proceso formų sampratas, požymius ir jų atsiradimo prielaidas.
2. Išanalizuoti derybinių baudžiamojo proceso sampratą, požymius, jo atsiradimo prielaidas ir raidą.
3. Išanalizuoti Lenkijos BPK nustatytų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sąlygas ir jų taikymo ypatumus.
4. Išanalizuoti JAV susitarimo dėl prisipažinimo kaltu (anglų k. *plea bargaining*) modelio susitarimų rūšis.
5. Nustatyti priežastis, sąlygojusias Vokietijos įstatymų leidėjo sprendimą įtvirtinti susitarimo procesą (vokiečių k. *Verständigung*).

²⁷ Regina Rauxloh, „Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle?“, *Fordham International Law Journal* 34, 2 (2011): 296-331, <https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol34/iss2/5/>.

²⁸ Matthias Jahn ir Charlotte Schmitt-Leonardy, „The German “Verständigung” and Consensual Elements in German Criminal Trials“, *Cambridge University Press* 21, 6 (2020): 1134-1148, <https://doi.org/10.1017/glj.2020.69>.

²⁹ Thomas Weigend ir Jenia Iontcheva Turner, „The Constitutionality of Negotiated Criminal Judgments in Germany“, *German Law Journal* 15, 1 (2014): 82-105, <https://doi.org/10.1017/S2071832200002844>.

³⁰ Matthias Boll, *Plea Bargaining and Agreement in the Criminal Process. A Comparison between Australia, England and Germany* (Hamburg: Diplomica Verlag, 2009), <https://research-ebsco-com.skaitykla.mruni.eu/c/yy3xig/search/details/jyznblcmzv?request-context=plink&db=e000xww>.

³¹ Detlef Deal, „Der strafprozessuale Vergleich“, *Strafverteidi* 2, (1982): 545-552, https://europa.unistra.fr/web-sites/europa/Documents/Colloques/Colloques_a_venir/Document_de_travail_n_6_W_Perron.pdf.

³² Columbia Human Rights Law Review, *A Jailhouse Lawyer's Manual Thirteenth Edition* (New York: HRLR, 2024), 1414-1442, <https://jlm.law.columbia.edu/files/2025/01/Chapter-40-Plea-bargaining.pdf>.

³³ Jacqueline E. Ross, „The Entrenched Position of Plea Bargaining in United States Legal Practice“, *Am. J. Comp. L.* 54 (2006): 717-732, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/amcomp54&id=1634&men_tab=srchresults.

³⁴ Dylan R. McDonough, „In the Shadow of the Bench: Judicial Discretion to Reject Plea Agreements“, *Columbia Journal of Law and Social Problems* 57 (2023): 633-683, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/collsp57&div=22&g_sent=1&casa_token=&collection=journals.

6. Palyginti Lenkijos ir Lietuvos BPK nustatytų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių taikymo ypatumus.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šiame darbe nagrinėjami ir sprendžiami ne tik teorijai, bet ir praktikai svarbūs supaprastintų ir derybinių baudžiamojo proceso rūšių taikymo klausimai. Nustatyti galiojančio teisinio reglamentavimo trūkumai ir pasiūlymai dėl jo tobulinimo gali būti svarstomi sprendžiant klausimus dėl Lietuvos BPK pakeitimų.

Baigiamojo darbo originalumas. Kaip minėta, Lietuvos mokslinėje doktrinoje yra skirtingų tyrimų apie supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių problemas, tačiau įprastai teisėtyrininkai apsiriboja tik Lietuvos BPK nustatyto teisinio reglamentavimo ir teismų praktikos analize. Todėl šiame darbe išskirtinis dėmesys skiriamas užsienio valstybių supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių analizei. Taip siekiama pateikti originalias išvadas ir pasiūlymus dėl Lietuvoje aktualių supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių instituto problemų sprendimo.

Tyrimo metodai.

Dokumentų analizės metodas – naudojant šį metodą analizuojami Lietuvos, Lenkijos, Vokietijos, JAV ir kitų užsienio valstybių norminiai teisės aktai, reglamentuojantys supaprastintas ir derybines baudžiamojo proceso rūšis, taip pat teismų praktika ir moksliniai darbai.

Lyginamasis metodas – naudojant šį metodą lyginami Lietuvos ir Lenkijos norminiai teisės aktai, įtvirtinantys supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sąlygas, teismų praktikoje ir moksliniuose darbuose pateikiami išaiškinimai dėl jų taikymo. Taip pat lyginami Vokietijos ir JAV norminiai teisės aktai, teismų praktikoje ir moksliniuose darbuose pateikiami išaiškinimai dėl derybinių baudžiamojo proceso rūšių.

Lyginamasis istorinis metodas – naudojant šį metodą atskleidžiamos Lietuvos ir užsienio valstybių supaprastintų ir derybinių baudžiamojo proceso rūšių prielaidos ir raida.

Indukcijos ir dedukcijos metodas – naudojant šį metodą pateikiami konkretūs pasiūlymai įstatymų leidėjui ir teisės taikytojams.

Abstrakcijos metodas – naudojant šį metodą atsiribojama nuo neesminių užsienio valstybių teisės aktų reglamentuojamų supaprastintų ir derybinių baudžiamojo proceso normų, t. y. nuo tų nuostatų, kurios neturi esminės įtakos proceso pobūdžiui ir jo tvarkai.

Sisteminės analizės metodas – naudojant šį metodą supaprastintos ir derybinės baudžiamojo proceso rūšys analizuojamos ne tik kaip vientisa teisės aktų nustatyta sistema, bet ir vertinami skirtingi šių procesinių rūšių elementai, o būtent: taikymo sąlygos (pvz., kaltės pripažinimas, proceso dalyvių sutikimas, nusikalstamos veikos kategorija ir kt.), procesą vykdančių subjektų vaidmuo (pvz., ar teismas turi teisę atmesti kaltinimo ir gynybos šalių sutikimą) ir pan. Tokiu būdu siekiama parodyti Lietuvos ir pasirinktų užsienio valstybių

supaprastintų ir derybinių baudžiamojo proceso rūšių taikymą, taip pat nustatyti jų trūkumus bei privalumus.

Tyrimo struktūra. Šio magistro baigiamojo darbo dėstomąją dalį sudaro 3 skyriai. Pirmajame skyriuje analizuojamos ir palyginamos Lietuvos ir užsienio valstybių doktrinoje pateikiamos supaprastintų ir derybinių baudžiamojo proceso rūšių sampratos, požymiai ir prielaidos (1.1 ir 1.2 skirsniai). Antrajame skyriuje pateikiama išsami Lenkijos supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygų analizė (2.1 skirsnis), taip pat nagrinėjami JAV susitarimo (sandėrio) dėl prisipažinimo kaltu (anglų k. *plea bargaining*) ir Vokietijos susitarimo proceso (vokiečių k. *Verständigung*) reglamentavimo ypatumai ir jų pagrindiniai skirtumai (2.2 ir 2.3 skirsniai). Trečiajame skirsnyje analizuojamos Lietuvos supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sąlygos ir jų taikymo problemos, taip pat atliekamas palyginimas su Lenkijos supaprastintomis baudžiamojo proceso rūšimis (3.1 ir 3.2 skirsniai).

Ginamieji teiginiai.

1. Derybinės baudžiamojo proceso rūšys nepagrįstai priskiriamos prie savarankiškos specifinių baudžiamojo proceso rūšių grupės.
2. Lietuvos BPK nėra tikslinga nustatyti papildomų ir (ar) pašalinti galiojančių supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygų.
3. Lietuvos baudžiamojo įsakymo proceso reguliavimas neužtikrina aiškaus civilinio ieškovo procesinių teisių apibrėžimo.

1. SUPAPRASTINTOS IR DERYBINĖS BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠYS: BENDROJI CHARAKTERISTIKA

1.1 Supaprastintas baudžiamasis procesas: samprata ir prielaidos

Po atliktos užsienio valstybių norminių teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių supaprastintas baudžiamąjį proceso rūšis (formas), analizės ir jų palyginimo su Lietuvos BPK numatyto reguliavimo, nustatyta reikšmingų skirtumų analogiško pobūdžio supaprastintų baudžiamąjį proceso rūšių reglamentavime.³⁵ Tai paskatino šioje dalyje išsiaiškinti, ar dėl reglamentavimo skirtumų užsienio valstybių teisėtyrininkai supaprastinto baudžiamąjį proceso sampratą aiškina (ne)vienodai. Palyginus skirtingų valstybių doktrinoje pateikiamas supaprastinto baudžiamąjį proceso sampratas, nustatytus požymius ir kt., siekiama ne tik atsakyti į nurodytą klausimą, bet ir visapusiškai įvertinti šios specifinės (ypatingos) baudžiamąjį proceso formos sampratą.

Pažymėtina, kad nei įstatymai, nei poįstatyminiai teisės aktai nepateikia supaprastinto baudžiamąjį proceso sampratos. Lietuvos BPK reguliuoja, o Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintos rekomendacijos nustato tik atskirų supaprastinto baudžiamąjį proceso rūšių – baudžiamąjį įsakymo proceso ir pagreitinoto proceso – įgyvendinimo taisykles.³⁶ Nepaisant to, pasitelkus mokslinio tyrimo metodus (pvz., abstrakcijos, gramatinį, sintezės ir kt.), galima savarankiškai apibrėžti šios specifinės baudžiamąjį proceso formos sampratą ir taip atskleisti jos esmę. Pastebėtina, jog doktrinoje jau pateikta nemažai pagrįstų (tikslų) sampratų, dėl to naujos formuluotės, tikėtina, nesuteiks reikšmingos praktinės ir (ar) teorinės vertės. Taigi, siekiant nuodugniai išnagrinėti supaprastintą baudžiamąjį procesą, tikslinga išanalizuoti ir palyginti, skirtingais laikotarpiais Lietuvos doktrinoje suformuluotus išaiškinimus dėl šios proceso formos ir atskleisti jos kaitą.

Nustatyta, kad Lietuvos teismų praktikoje pateikiami išaiškinimai apsiriboja išvardintų supaprastinto baudžiamąjį proceso rūšių įgyvendinimo ypatumais. Tačiau pavienėse aukštesnės instancijos teismų nutartyse nurodomi požymiai, kurie tiksliai atspindi supaprastinto baudžiamąjį proceso sampratą ir jo prielaidas.³⁷ Be to, LR KT yra sprendęs klausimus dėl atskirų supaprastintų

³⁵ Pavyzdžiui, nemaža dalis Pietryčių Europos valstybių (Serbija, Bosnija ir Hercegovina, Kroatija, Makedonija, Slovėnija, Juodkalnija ir kt.) jau yra įtvirtinusios susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesą, o Lietuvoje tik diskutuojama apie BPK papildymą šia specifine (ypatinga) baudžiamąjį proceso rūšimi.

³⁶ „Lietuvos Respublikos baudžiamąjį proceso kodeksas“, TAR, žiūrėta 2025 m. gruodžio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/asr>; „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. I-137 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo pagreitinoto proceso tvarka“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d7e6b1d0083411e588da8908dfa91cac/asr>; „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. I-230 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo teismo baudžiamuoju įsakymu“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7-00659f0877211eea5a28c81c82193a8/asr>.

³⁷ Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2024 m. rugpjūčio 13 d. nutartyje, priimtoje baudžiamąjoje byloje Nr. e1S-248-576/2024, nurodoma, kad įstatymų leidėjas, įtvirtindamas supaprastinto baudžiamąjį proceso reglamentavimą, įgyvendino ir suteikė prioritetą baudžiamąjį proceso greitumo principui.

baudžiamojo proceso rūšių konstitucingumo ir suformulavęs ypač reikšmingus išaiškinimus.³⁸ Dėl to šioje dalyje taip pat analizuojami teismų praktikos išaiškinimai, kuriuose atskleidžiama supaprastinto baudžiamojo proceso esmė.

Pirmiausiai siūloma trumpai apibūdinti baudžiamojo proceso formos ir jos diferenciacijos pagrindus bei reikšmę, nes šios teisinės kategorijos neatsiejamos nuo pačio supaprastinto baudžiamojo proceso ir jo atskirų rūšių sampratos bei jų atsiradimo prielaidų, kurie nagrinėjami šiame skyriuje.

Teisinėje literatūroje nurodoma: „<...> *niekas už nusikalstamos veikos padarymą negali būti baudžiamas kitaip, kaip tik įstatymo nustatyta tvarka*“.³⁹ Pateikta taisyklė parodo ypatingą BPK, o taip pat ir BK, nustatytų reikalavimų laikymosi svarbą. Baudžiamojo proceso forma – viena iš pagrindinių Lietuvos baudžiamojo proceso teisės sąvokų, glaudžiai susijusi su nurodyta taisykle. Teisėtyrininkai siūlo skirtingus baudžiamojo proceso formos apibūdinimus. Vis dėlto, dauguma jų pritaria, kad baudžiamojo proceso forma – tai įstatymo nustatytos taisyklės, numatančios proceso dalyvių veiksmų atlikimo ir sprendimų priėmimo sąlygas, tvarką ir nuoseklumą.⁴⁰ Doktrinoje išskiriamos trys baudžiamojo proceso formos kategorijos: 1) viso proceso; 2) atskiros stadijos ir 3) atskiro veiksmo.⁴¹ Dažnas procesinės formos sąvokos naudojimas teismų praktikoje, ypač tada, kai nagrinėjami klausimai, susiję su duomenų pripažinimu įrodymais, patvirtina, kad ši sąvoka turi ypatingai svarbią teorinę ir praktinę reikšmės baudžiamajame procese.⁴²

Pažymėtina, kad užsienio valstybių doktrinoje įžvelgiami nesutarimai dėl baudžiamojo proceso formos sampratos, o tai sąlygoja nevienareikšmės jos interpretacijas. Kaip antai, dalis autorių rašo: „<...> *procesinė forma nėra baudžiamojo proceso teisės kategorija, bet pats baudžiamasis procesas; kiti procesinę formą sutapatina vien tik su procesinės teisės normomis* <...>“.⁴³ Manytina, kad baudžiamojo proceso formos sutapatinimas su baudžiamuoju procesu ir procesinės teisės normomis nėra visiškai klaidingas, tačiau pasižymi atitinkamais trūkumais.

Lietuvos doktrinoje yra mokslinių darbų, kuriuose rašoma, kad baudžiamasis procesas nustato: „<...> *procedūrą, veiksmų seką, <...>, pagrindinius ir svarbiausius tyrėjo, prokuroro ir*

³⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05“, LR KT, žiūrėta 2025 m. gruodžio 14 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>; „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas byloje Nr. 45/06“, LR KT, žiūrėta 2025 m. gruodžio 14 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content>.

³⁹ Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra note*, 12: 11.

⁴⁰ Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, „Visuotinė lietuvių enciklopedija“, žiūrėta 2025 m. gruodžio 19 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/procesine-forma/>; Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 13-16.

⁴¹ Jurgaitis, *supra note*, 14: 12.

⁴² Nepaisant to, po atliktos aukštesnės instancijos teismų praktikos analizės, nustatyta, kad baudžiamojo proceso formos sąvokos apibūdinamas anksčiau priimtos nuosprendžiuose ir (ar) nutartyse nepateikiamas.

⁴³ Tatiana Fomina ir kt., „Differentiation of a Criminal Procedural form as a Condition of Development of Modern Legislation“, *Amazonia Investiga* 9, 28 (2020): 386, 389, <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1333>.

ikiteisminio tyrimo teisėjo ir kitų dalyvių veiksmus ir jų atlikimo tvarką“.⁴⁴ Pripažintina, kad nurodytą ištrauką nesudėtinga supainioti su aukščiau pateikta baudžiamojo proceso formos sąvokos apibrėžtimi. Taip pat verta pastebėti, kad baudžiamojo proceso ir jo formos tikslai (plačiąja prasme) iš dalies sutampa, o būtent: apsaugoti proceso dalyvių procesines garantijas, tinkamai pritaikyti įstatymą, įgyvendinti teisingumą ir kt. Matome, kad aukščiau pateiktoje ištraukoje baudžiamojo proceso forma neatsitiktinai sutapatinama su pačiu baudžiamuoju procesu. Visgi tai praktiškai eliminuoja galimybę aiškiai atriboti bendrą (įprastą) baudžiamojo proceso formą (modelį) nuo ilgainiui susiformavusių specifinių baudžiamojo proceso rūšių.

Pritartina, kad norminiuose teisės aktuose įtvirtintos nuostatos (taisyklės) neatsiejamos nuo baudžiamojo proceso formos sampratos. Tačiau po LR KT jurisprudencijoje nustatytos teismų precedentų teisinės galios, ši pozicija tapo nevisiškai tiksli. Neretai, visus neatitikimus ir trūkumus, kuriuos galima nustatyti, palyginus skirtingų teisėtyrininkų išaiškinimus, dėl procesinės formos (o taip pat kitų sąvokų) sampratos, autoriaus vertinimu, įmanoma paaikškinti įgyvendintomis baudžiamojo proceso reformomis, po kurių dažnai tenka persvarstyti ir patikslinti išaiškinimus dėl atitinkamų sąvokų. Kaip antai, 2002 m. kovo 14 d. priimtas naujas Lietuvos BPK, kuris pakeitė ilgai galiojusios tardymo stadijos, taip pat šioje stadijoje plačius įgaliojimus turėjusio subjekto – tardytojo bei tardymo veiksmų pavadinimus; 2006 m. kovo 28 d. priimtas LR KT nutarimas, kuris suformulavo oficialią precedento konstitucinę doktriną.⁴⁵ Todėl šiuo metu pagrįstai teigiama, kad procesinė forma „<...> turi būti suprantama ne tik kaip pirminių baudžiamojo proceso teisės šaltinių nustatytos taisyklės, bet ir jų taikymo išaiškinimas, įtvirtintas teismo precedentuose, <...>“.⁴⁶

Verta pažymėti, kad aukščiau minėta baudžiamojo proceso diferenciacija – visuotinė raidos tendencija baudžiamojo proceso teisėje, dėl kurios nustatytos specifinės (ypatingos) baudžiamojo proceso rūšys – sąlygojo baudžiamojo proceso formų (rūšių) įvairovę. Doktrinoje nurodoma, kad nuo XX amžiaus mokslininkai pradėjo diskutuoti apie naujų (alternatyvių) baudžiamojo proceso formų įtvirtinimą, t. y. bendros (įprastos) baudžiamojo proceso formos diferencijavimą.⁴⁷ Tačiau verta pastebėti, kad aiškas proceso diferenciacijos išraiškas galima aptikti žymiai anksčiau.⁴⁸ Šiuo metu galioja dvejopo pobūdžio baudžiamojo proceso di-

⁴⁴ Ryšardas Burda, „Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva“, *Jurisprudencija* 41, 49 (2003): 149-150, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3313/3110>.

⁴⁵ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas byloje Nr. 33/03“, LR KT, žiūrėta 2025 m. gruodžio 25 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta202/content>.

⁴⁶ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančauskienė, *supra note*, 12: 16.

⁴⁷ Rima Ažubalytė, „Alternatyvūs baudžiamojo konflikto sprendimo būdai nagrinėjant bylą teisme“, *Jurisprudencija* 6, 108 (2008): 41, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2570/2377>.

⁴⁸ Pavyzdžiui, R. Jurgaitis nurodo, kad supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių užuomazgas galima aptikti XVI amžiaus LDK Statutuose.

ferenciacija: 1) papildomų teisinių garantijų ir 2) supaprastinto proceso.⁴⁹ Kitų valstybių mokslininkai išskiria praktiškai analogiškas baudžiamojo proceso diferenciacijos kryptis.⁵⁰ Pirmoji kategorija įprastai grindžiama specialiaisiais proceso dalyvių poreikiais, kuriuos, pavyzdžiui, sąlygoja psichikos ir (ar) fizinė negalia, o antroji – būtinumu įgyvendinti baudžiamojo proceso tikslus per įmanomai trumpiausią laiką.⁵¹

Pritariama autoriams, kurie nurodo, jog bendro (įprasto) nusikalstamų veikų tyrimo ir bylų nagrinėjimo modelio (formos) diferenciacija yra baudžiamojo proceso evoliucijos rezultatas, atspindintis siekį suderinti teisingo (sąžiningo) proceso principą su kitomis pamatinėmis jo nuostatomis, o būtent: efektyvumu, lygiateisiškumu ir ekonomiškumu.⁵² Tačiau reikia sutikti, kad nepagrįsta (perteklinė) baudžiamojo proceso diferenciacija yra pavojinga teisingumo sistemai. Pavyzdžiui, įtvirtinant naujas specifines baudžiamojo proceso rūšis be aiškaus praktinio poreikio, reaguojant išimtinai į trumpalaikes problemas, dubliuojant jų požymius, galima paakenkti baudžiamojo proceso sistemingumui, žmogaus teisių apsaugai ir teisingumo vienodumui, ypač kai efektyvumo siekis nustelbia teisingumą.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta, matyti, kad supaprastintas baudžiamasis procesas – tai specifinė nusikalstamų veikų tyrimo ir bylų nagrinėjimo forma, kurią sudaro atskiros (pavienės) baudžiamojo proceso rūšys (pvz., aukščiau minėti baudžiamojo įsakymo ir pagreitintas procesai). Nustatyta, kad supaprastinto proceso forma atsirado dėl baudžiamojo proceso diferenciacijos ir galioja kartu su bendru (įprastu) baudžiamojo proceso modeliu.

Teisinėje literatūroje autoriai pateikia iš dalies skirtingas supaprastinto baudžiamojo proceso sampratas. Kaip antai, G. Goda nurodo, kad supaprastintas procesas yra „<...> nusikalstamų veikų tyrimo bei baudžiamųjų bylų nagrinėjimo procedūra, kurios metu ikiteisminis tyrimas ir (ar) bylos nagrinėjimas teisme atliekamas per itin trumpą laiką, atsisakoma atskirų proceso etapų ar stadijų, arba jos iš esmės sutrumpinamos, paprastesne tvarka atliekami atskiri proceso veiksmai“.⁵³ Kita vertus, R. Ažubalytės, R. Jurgaičio ir J. Zajančkauskienės pateikiamoje sampratoje pažymima, kad šiomis specifinėmis baudžiamojo proceso rūšimis: „<...> tiriamos ir nagrinėjamos įstatymu apibrėžtos nusikalstamos veikos, laikantis bendrų baudžiamojo proceso normų, <...>“.⁵⁴ Dalis skirtumų, kurie nustatomi lyginant skirtingų šiuolaikinės baudžiamojo

⁴⁹ Jurgaitis, *supra note*, 14: 14-15.

⁵⁰ Sandra Kaija, „Criminal Procedural Form and Its Differentiation“, *International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM* 18, 10 (2018): 131-138, <https://research-ebsco-com.skaitykla.mruni.eu/c/2ldytd/viewer/pdf/jfxctmufor>.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Snežana Barkić, „Rationalization of Criminal Procedure and Differentiation of Procedural Forms“, *Law Journal Library* 9, 28 (2006): 97, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journal.s/studia139&id=117&men_tab=srchresults.

⁵³ Guoda, Kazlauskas ir Kuonis, *supra note*, 12: 559.

⁵⁴ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 39.

proceso teisės specialistų suformuluotas sampratas, paaiškinami minėto teisės instituto kompleksiskumu. Be to, nurodyti skirtumai nelemia neapibrėžtumo problemos, nes mokslininkai praktiškai sutaria dėl pagrindinių šio instituto požymių. Taigi Lietuvos teisės doktrinoje egzistuoja pakankamas sutarimas dėl supaprastinto baudžiamojo proceso sampratos.

Palyginus nurodytas supaprastinto baudžiamojo proceso sampratas su sovietmečiu suformuluotais išaiškinimais, Lietuvoje dar galiojant 1961 m. BPK, nustatyta, kad šios proceso formos samprata reikšmingai nepakito. Kaip antai, R. Aširov supaprastintą baudžiamąjį procesą apibrėžė kaip: „<...> įstatymo leidėjo nustatytą baudžiamųjų bylų eigos procesinę tvarką, kuriai būdingos išimtys iš bendros procesinės tvarkos, sutrumpinant procesinius terminus, atsisakant atskirų baudžiamojo proceso stadijų, supaprastinant procesinę formą, šioms išimtims egzistuojant tiek kartu, tiek atskirai“.⁵⁵ Taigi šiuolaikinė supaprastinto baudžiamojo proceso samprata tam tikra prasme plėtojama anksčiau doktrinoje suformuluotos koncepcijos pagrindu.

Lenkijos teisinėje literatūroje pripažįstama, kad jų doktrinoje trūksta terminologijos ir jos išaiškinimų vienodumo.⁵⁶ Tačiau didžioji dalis autorių sutinka, kad S. Waltoś suformulavo vyraujančių nuomonių pagrindą.⁵⁷ Jis nurodo, kad specifinė baudžiamojo proceso forma (lenkų k. *postępowanie szczególne* arba *tryby szczególne*) yra „<...> proceso forma, kurios eiga, įstatymų leidėjo apibrėžta apimtimi, skiriasi nuo konkrečioje procesinėje sistemoje įprastiniu (tipiniu) laikomo proceso“.⁵⁸ Pagal santykį su bendra (įprasta) proceso forma S. Waltoś išskiria tris specifinių baudžiamojo proceso rūšių grupes: 1) išplėstinius (lenkų k. *wzbogacone*); 2) ekvivalentinius (lenkų k. *ekwiwalentne*) ir 3) redukuotus (supaprastintus) (lenkų k. *zredukowane*).⁵⁹ Trečioji grupė atsirado: „<...> sumažinus įprastinio proceso formalizmą, be kita ko, didžiąja dalimi proceso dalyvių garantijų, ypač kaltinamojo teisių, apimtyje. Redukuotos proceso rūšys taikomos bylose dėl, rūšiniu požiūriu, mažesnio pavojingumo veikų“.⁶⁰

Teisėtyrininkai, nagrinėjantys ne tik nacionalinius, bet ir užsienio valstybių norminius teisės aktus, identifikuoja bendrų (universalių) supaprastinto baudžiamojo proceso bruožų (požymių). Pavyzdžiui, valstybių įstatymuose paprastai reglamentuojamos kelios (dvi ir daugiau) supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys, kurių įgyvendinimo praktiką (nepriklausomai nuo konkrečios supaprastinto baudžiamojo proceso rūšies) sąlygoja nusikalstamos veikos pobūdis

⁵⁵ Jurgaitis, *supra note*, 14: 19.

⁵⁶ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 20-21.

⁵⁷ *Ibid.*, 60.

⁵⁸ *Ibid.*, 61.

⁵⁹ Šiuo metu Lenkijos BPK išplėstinės baudžiamojo proceso formos nėra numatytos, tačiau istoriškai, iki 1928 m., šiai specifinei baudžiamojo proceso rūšių grupei buvo priskiriamos bylos dėl nusikalstamų veikų, nagrinėjamų prisiekusiųjų teisme. Ekvivalentinės baudžiamojo proceso rūšys ženkliai nesiskiria nuo bendro (įprasto) proceso modelio – tik numato papildomas procesines taisykles (pvz. bylose, kuriuose teisiami nepilnamečiai). Redukuotos baudžiamojo proceso rūšys iš esmės atitinka Lietuvos BPK įtvirtintų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sampratą.

⁶⁰ Hofmański ir Prusak, *op. cit.*, 64.

(sunkumas), byloje surinktų duomenų (įrodymų) visuma ir baudžiamojo proceso dalyvių elgesys.⁶¹ Lietuvos doktrinoje išvardinti požymiai klasifikuojami į dvi grupes: 1) formalieji; 2) vertinamieji.⁶² Pirmoji grupė – BK specialiojoje dalyje nustatytos nusikalstamų veikų sudėtys, kurias galima tirti ir nagrinėti supaprastinto baudžiamojo proceso tvarka. Antroji grupė – baudžiamosios bylos savybės, susijusios su aplinkybių aiškumu (akivaizdumu), kaltinamojo prisipažinimu, kitų baudžiamojo proceso dalyvių pozicija dėl proceso baigties ir kt.⁶³

Pažymėtina, jog dar 1989 m. spalio 2–7 d. „XIV-ame Tarptautiniame baudžiamosios teisės kongrese“ priimtose rezoliucijos III skyriuje nurodoma, kad nusikalstamos veikos rūšis ir jos pobūdis yra svarbūs procesinės diferenciacijos pagrindai.⁶⁴ Tačiau šiuo metu doktrinoje vyrauja nuomonės, kad supaprastinto baudžiamojo proceso formos taikymas jau neapsiriboja vien tik mažiausio pavojingumo nusikalstamomis veikomis.⁶⁵ Pagal byloje surinktų duomenų (įrodymų) požymį, supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys taikomos, kai nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškios, o teisingą sprendimą galima priimti, bylą išnagrinėjus ne bendra (įprasta) baudžiamojo proceso forma. Be to, neretai yra būtinas įtariamojo, kaltinamojo prisipažinimas, taip pat jo ir kitų proceso dalyvių sutikimas, kad byla būtų išnagrinėta supaprastinto baudžiamojo proceso tvarka.

Pagal suformuotą LR KT jurisprudenciją, baudžiamojo proceso diferenciacija, įskaitant supaprastintas baudžiamojo proceso formas, grindžiama Konstitucijos preambulėje įtvirtintu atviros, teisingos, darnios, pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiu. Tai įpareigoja stengtis užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių.⁶⁶ Kadangi apsaugai nuo nusikalstamų kėsinių skirtus išteklius (materialiuosius, žmogiškuosius ir kt.) privaloma skirstyti ir naudoti racionaliai, o baudžiamieji procesiniai santykiai turi būti reguliuojami taip, kad sudarytų teisinę prielaidą greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas: „įstatymų leidėjas, <...>, *inter alia* gali, atsižvelgdamas į nusikalstamų veikų pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, kitas turinčias reikšmės aplinkybes, įtvirtinti diferencijuotą teisinį reguliavimą <...>“. ⁶⁷ Tačiau įgyvendinant šią diskreciją privaloma laikytis konstitucinių nuostatų, įtvirtinančių asmenų lygiateisiškumą,

⁶¹ Stanko Bejatović, „Forms of Simplified Procedure – a Key Characteristic of Criminal Procedure Reforms in the Region“, iš *Simplified forms of procedure in criminal matters regional criminal procedure legislation and experiences in application*, Ivan Jovanović ir Miroljub Stanisavljević (Belgradas: OSCE, 2013), 14-15, <https://www.files.eth-z.ch/isn/179565/Simplified%20forms%20of%20procedure%20in%20criminal%20matters.pdf>.

⁶² Jurgaitis, *supra note*, 14.

⁶³ *Ibid.* 57-58.

⁶⁴ „XIVth International Congress of Penal Law (Vienna, 2-7 October 1989)“, AIDP, žiūrėta 2025 m. gruodžio 31 d., <https://www.penal.org/wp-content/uploads/2025/09/RICPL%201989.pdf>.

⁶⁵ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančauskienė, *supra note*, 12: 39.

⁶⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 12/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000“, LR KT, žiūrėta 2026 m. sausio 2 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>.

⁶⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05“, LR KT, žiūrėta 2026 m. sausio 2 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

teisę kreiptis į teismą, teisę į teisingą ir nešališką teismą, teisėjo nepriklausomumą vykdant teisingumą ir kt.⁶⁸

Aukštesnės instancijos teismų nutartyse ne kartą buvo pažymėta, kad „*Supaprastintas baudžiamasis procesas reglamentuojamas atskirame baudžiamojo proceso įstatymo skyriuje, kurio normos šio proceso metu ir taikomos. Įstatymų leidejas, įtvirtindamas tokį teisinį reglamentavimą, įgyvendino ir suteikė prioritetą baudžiamojo proceso greitumo principui – kai prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatyme numatytų priemonių, jog per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika*“.⁶⁹ Taigi, esant įstatyme nustatytoms sąlygoms, pareigūnai ir prokurorai yra įpareigoti užtikrinti supaprastinto proceso taikymą.

Apibendrinant matyti, kad nepaisant reguliavimo skirtumų, supaprastinto baudžiamojo proceso samprata ir jos pagrindiniai požymiai Lietuvoje ir užsienio valstybėse yra panašūs. Be to, nustatyta, kad Lietuvos doktrinoje suformuluota supaprastinto baudžiamojo proceso samprata pastaraisiais dešimtmečiais iš esmės nepakito. Autoriaus nuomone, teisės specialistų paaiškinimai tarpusavyje beveik nesiskiria, ir tai dalinai siejama su paties instituto kompleksiskumu. LR KT jurisprudencijos analizė parodė, kad baudžiamasis procesas skirstomas į supaprastintas rūšis ne tik norint jį paspartinti, bet ir siekiant užtikrinti efektyvumą, visuomenės saugumą bei teisingą procesą.

1.2 Susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas specifinių baudžiamojo proceso rūšių sistemoje

Po atliktos Lietuvos ir užsienio valstybių mokslinių darbų analizės nustatyta, kad teisėtyrininkai įprastai nepripažįsta susitarimo dėl prisipažinimo kaltu savarankiška specifinio baudžiamojo proceso rūšimi. Dauguma teisėtyrininkų nurodo, kad visos derybinės baudžiamojo proceso rūšys yra supaprastinto baudžiamojo proceso elementas.⁷⁰ Nepaisant to, nedidelė procesualistų dalis atiboja skirtingus susitarimo dėl prisipažinimo kaltu modelius nuo supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių.⁷¹ Tai paskatino šioje dalyje išsiaiškinti, koks yra susitarimo dėl

⁶⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05“, LR KT, žiūrėta 2026 m. sausio 2 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

⁶⁹ „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-97-531/2025“, infollex, žiūrėta 2026 m. sausio 2 d., https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2347684#B_0.

⁷⁰ Danila Nikolić, „Plea Agreements: A Representative Example of Simplified Procedure Used in Criminal Matters“, iš *Simplified forms of procedure in criminal matters regional criminal procedure legislation and experiences in application*, Ivan Jovanović ir Miroljub Stanisavljević (Belgradas: OSCE, 2013), 144-168, <https://www.files.eth-z.ch/isn/179565/Simplified%20forms%20of%20procedure%20in%20criminal%20matters.pdf>.

⁷¹ H. U. Rustamovas nurodo tris pagrindines baudžiamojo proceso rūšių grupes: taikinamąsias, supaprastintas ir sustiprintų procesinių garantijų. Pirmoji grupė apima skirtingas susitarimo dėl prisipažinimo kaltu formas. Antroji – apima bendrą proceso modelį optimizuojančias rūšis. Trečioji grupė – apima procesus, vykstančius dalyvaujant prisiekusiųjų teismui, nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų nagrinėjimą, nusikaltimus, kuriuos padarė asmenys su fizine ar psichikos negalia, procesus kaltinamajam nedalyvaujant.

prisipažinimo kaltu statusas specifinių baudžiamojo proceso rūšių sistemoje. Palyginus supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių ir pasirinkto derybinio baudžiamojo proceso modelio požymius, siekiama nustatyti, ar doktrinoje (ne)pagrįstai teigiama, kad susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas yra supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių dalis.

Pirmiausiai siūloma trumpai išanalizuoti susitarimo dėl prisipažinimo kaltu proceso sampratą, jo ištakas, prielaidas ir požymius. Tokiu būdu jį vėliau bus galima jį palyginti su supaprastintu baudžiamuoju procesu.

Pažymėtina, kad bendro baudžiamojo proceso modelio diferenciacija nėra būdinga tik kontinentinės (civilinės) teisinės tradicijos valstybėms. XIX amžiaus viduryje JAV įtvirtino tuo metu visiškai naują baudžiamojo proceso institutą – susitarimą dėl prisipažinimo kaltu (anglų k. *plea bargaining*).⁷² Tai pirmoji istorijoje derybinio baudžiamojo proceso rūšis, nuo kurios prasidėjo šio instituto – nusikalstamų veikų tyrimo ir nagrinėjimo formos – raida. Nustatyta, kad JAV teisės aktuose, teismų praktikoje ir doktrinoje pateikiami skirtingi susitarimo dėl prisipažinimo kaltu sampratos apibūdinimai. Pavyzdžiui, jis gali būti suprantamas kaip: 1) susitarimas tarp kaltinamojo ir prokuroro, pagal kurį kaltinamasis pripažįsta kaltę dėl kai kurių arba visų jam pateiktų kaltinimų mainais į prokuroro nuolaidas; 2) procesas, kurio metu kaltinamasis ir prokuroras susitaria dėl abiem pusėms priimtino bylos sprendimo, kurį turi patvirtinti teismas.⁷³

Europoje iki XX amžiaus pabaigos buvo teigiama, kad procesas, kuriame nusikalstamos veikos padarymu kaltinamam asmeniui siūloma pripažinti savo kaltę dėl mažiau pavojingos nusikalstamos veikos, siekiant išvengti bylos nagrinėjimo teisme, nesuderinamas su kontinentinės teisinės tradicijos valstybių baudžiamojo proceso nuostatomis ir principais.⁷⁴ Šiuo metu susitarimo dėl pripažinimo kaltu institutu plačiai domisi vis daugiau Europos valstybių, o jų dalis jau įtvirtino šią baudžiamojo proceso rūšį BPK. Nepaisant to, doktrinoje pagrįstai nurodoma, kad ne vienoje iš jų neįtvirtintas grynasis (autentiškas) susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas. Pavyzdžiui, nustatyta, kad pagal savo esmę panašios procesinės formos numatytos Vokietijos BPK 257c str. 1–5 d., Prancūzijos BPK 495⁷–495¹⁶ str. ir Italijos BPK 444–448 str.⁷⁵ Tačiau šiose valstybėse derybų procesas apsiriboja tik bausmės rūšimi, jos dydžiu ir kitais su kaltės

⁷² Jurgaitis, *supra note*, 15: 40–41. N. Boll nurodo, kad susitarimo dėl kaltės pripažinimo proceso idėja kilo dar XVII amžiaus Anglijoje, siekiant sušvelninti nepagrįstai griežtas sankcijas.

⁷³ „Plea bargaining“, Legal Information Institute, žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d., https://www.law.cornell.edu/w-ex/plea_bargain.

⁷⁴ Jurgaitis, *op. cit.*, 41.

⁷⁵ „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“, Federal Office of Justice, žiūrėta 2026 m. vasario 23 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html; „Prancūzijos baudžiamojo proceso kodeksas“, Legislationonline, žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d., https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/France_Code_of_criminal_procedure_EN.pdf; „Italijos baudžiamojo proceso kodeksas“, canestriniLex, žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d., <https://canestrinilex.com/assets/Uploads/pdf/cf70b10e21/Italian-Code-of-Criminal-Procedure-canestriniLex.pdf>.

pripažinimu nesusijusiais procesiniais klausimais. Be to, susitarimo procesas, apie kurio įtvirtinimą Lietuvos BPK diskutuoja teisėtyrininkai, analogiškai numato galimybę derėtis tik dėl skirtinos bausmės ir poveikio priemonių.⁷⁶

Išanalizavus pagrindinius autentiško derybinio baudžiamojo proceso etapus, o būtent: 1) kaltinamojo, jo gynėjo ir prokuroro derybos; 2) susitarimo (sandėrio) dėl kaltės pripažinimo sudarymas ir 3) susitarimo teisminis patvirtinimas, nustatyta, kad tam tikrus šio proceso formos elementus negalima perkelti iš anglo–amerikiečių į romanų–germanų teisės tradicijos valstybių baudžiamojo proceso sistemą.⁷⁷ Kaip antai, pagal JAV susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesą, šalys gali susitarti ne tik dėl švelnesnės bausmės rūšies ir (ar) jos dydžio skyrimo, bet ir dėl „kaltinimų sumažinimo“ ar net jų nutraukimo, jeigu kaltinamasis sutiktų pripažinti savo kaltę ir atsisakytų bylos nagrinėjimo teisme pagal bendrą tvarką.⁷⁸ Nesudėtinga pastebėti, kad tokio pobūdžio susitarimai sudaro prielaidas neteisingai kvalifikuoti asmens padarytą nusikalstamą veiką ir paskirti jam neteisingą (neproporcingą) bausmę, vien tik siekiant išvengti ilgesnio baudžiamosios bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme. Todėl mokslininkai kritikuoja derybines baudžiamojo proceso rūšis, laikydami jas prieštaraujančiomis kartinėms (pamatinėms) nuostatomis.⁷⁹

Nustatyta, kad priežastys, sąlygojusios susitarimo dėl prisipažinimo kaltu proceso įtvirtinimą JAV praktiškai sutampa su jau aptartomis Europos valstybėse nusistovėjusių supaprastintų baudžiamojo procesų rūšių atsiradimo prielaidomis, t. y. siekis optimizuoti baudžiamąjį procesą. Taip susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas leido jį įtvirtinusioms valstybėms sutaupyti ribotus išteklius (materialiuosius ir žmogiškuosius) ir sustiprinti pačio baudžiamojo proceso efektyvumą. Svarbu pažymėti, kad susitarimo dėl prisipažinimo kaltu institutas taip pat skirtas neoficialios ir praktikoje nusistovėjusios „nematomos teisingumo sistemos“ derybinės praktikos sureguliuavimui.⁸⁰ Doktrinoje nurodoma, kad JAV nėra vienintelė šalis, kurioje susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas turėjo išspręsti šią problemą. R. Rauxloh įsitikimu, šiandieninėje Vokietijoje neįmanoma įsivaizduoti baudžiamojo proceso be neformalių susitarimų.⁸¹ Todėl įvertinę išdėstytus požymius, teisėtyrininkai paprastai nu-

⁷⁶ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 39-40.

⁷⁷ Columbia Human Rights Law Review, *supra note*, 32: 1414-1442.

⁷⁸ *Ibid.* 1419-1426. Boll, *supra note*, 30: 3-5. Pažymėtina, kad JAV prokurorui ir kaltinamajam suteikiama plati diskrecija derėtis dėl susitarimo sąlygų, todėl doktrinoje šie susitarimai neretai skirstomi į atskiras rūšis. Išsamiau šios rūšys analizuojamos 2.3 poskyryje.

⁷⁹ Gintaras Guoda, „Galimybė įgyvendinti baudžiamojo proceso uždavinius baudžiamąją bylą užbaigiant sandoriu“, iš *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis, ateitis. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, Gintaras Švedas (Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumnų draugija, 2012).

⁸⁰ Jurgaitis, *supra note*, 15: 40-41.

⁸¹ Rauxloh, *supra note*, 27: 296.

rodo, kad įvairūs susitarimo dėl prisipažinimo kaltu modeliai – tai supaprastinto baudžiamojo proceso dalis.

Kaip minėta, autentiško (grynojo) susitarimo dėl prisipažinimo kaltu, galiojančio bendrosios teisės tradicijos valstybėse, negalima perkelti į kontinentinės (civilinės) teisės tradicijos valstybių teisinę sistemą be atitinkamų šio instituto reglamentavimo pakeitimų. Todėl pradėjo formuotis skirtingi susitarimo dėl prisipažinimo kaltu modeliai, kuriuos galima klasifikuoti į atskiras rūšis. Kaip antai, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Italijoje, priešingai nei JAV, susitarimas dėl prisipažinimo kaltu apima tik kaltinamajam skiriamą bausmę. Europos valstybėse taip pat pastebimi reikšmingi susitarimo dėl prisipažinimo kaltu reglamentavimo skirtumai. Pavyzdžiui, iš Prancūzijos BPK 495⁷–495⁸ str. ir Italijos BPK 444 str. nuostatų matyti, kad derybų dėl bausmės procese dalyvauja kaltinamasis, jo gynėjas ir prokuroras. Vokietijos BPK 257c str. 1 d. nustatyta, kad šalių derybose, be kita ko, dalyvauja teisėjas, t. y. prokuroro, kaltinamojo ir jo gynėjo susitarimas nėra vien tik patvirtinamas teisme rašytinio proceso tvarka.⁸² Teisėtyrininkai pastebi, kad palyginus su kitomis plačiai žinomomis sistemomis, Vokietijos reglamentavimas yra unikalus: „<...> įstatymas leidžia teismui aktyviai dalyvauti derybose <...>, o jeigu susitarimo pasiekti nepavyksta, tas pats teismas gali spręsti dėl kaltinamojo kaltės ir bausmės tolesniame procese“.⁸³ Dėl ribotos darbo apimties šioje dalyje aptarti tik keli susitarimo dėl prisipažinimo kaltu reglamentavimo skirtumai įvairiose valstybėse, nors jų yra gerokai daugiau. Atsižvelgiant į tai, šiame darbe laikomasi pozicijos, kad derybinių baudžiamojo proceso rūšių sąvoka privalo apimti visus šiai proceso formai priskiriamus nusikalstamų veikų tyrimo ir nagrinėjimo modelius.

Pažymėtina, jog dar 2010 m. vasario 9 d. registruotame projekte dėl Lietuvos BPK nuostatų pakeitimo bei papildymo numatyta galima (preliminari), jau aukščiau minėto, susitarimo proceso įgyvendinimo tvarka.⁸⁴ Dėl to, siekiant atsakyti į aukščiau iškeltus klausimus, tikslinga palyginti būtent šio derybinio baudžiamojo proceso modelio požymius su supaprastintu baudžiamuoju procesu.

⁸² „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“, Federal Office of Justice, žiūrėta 2026 m. vasario 23 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

⁸³ Maike Frommann, „Regulating Plea-Bargaining in Germany: Can the Italian Approach Serve as a Model to Guarantee the Independence of German Judges?“, *Hanse Law Review* 5, 2 (2009): 204, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/hanselr5&id=196&men_tab=srchresults.

⁸⁴ „Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 3, 9, 18, 22, 28, 51, 62, 63, 64, 110, 147, 151, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 168, 170, 172, 177, 178, 181, 214, 215, 217, 218, 220, 237, 254, 276, 422, 425, 426, 429, 432, 440 straipsnių pakeitimo ir papildymo XXXI skyriaus trečiuoju skirsniu įstatymas“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.20251?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=1-91d238c-7a13-4f9a-b27d-bbee74212706>.

Nurodyto projekto aiškinamajame rašte pažymima, kad pagrindiniai sutarimo proceso privalumai – greitumas, efektyvumas ir pigumas.⁸⁵ Tai praktiškai sutampa su supaprastintu baudžiamojo proceso rūšių atsiradimą sąlygojančiomis prielaidomis. Pastebėtina, kad valstybėse įprastai reglamentuojamos kelios supaprastinto baudžiamojo proceso rūšys, kurios optimizuoja bendrą (įprastą) baudžiamojo proceso modelį. Minėtose užsienio valstybėse (JAV, Vokietijoje, Italijoje ir Prancūzijoje) numatyta tik viena derybinė baudžiamojo proceso rūšis, taip pat optimizuojanti bendrą (įprastą) baudžiamojo proceso modelį. Nurodoma, kad Lietuvos BPK svarstoma įtvirtinti derybine baudžiamojo proceso rūšimi – susitarimo procesu – siekiama pagreitinti nusikalstamų veikų tyrimą ir supaprastinti bylos nagrinėjimą pirmosios instancijos teisme. Analogiškais požymiais išsiskiria baudžiamojo įsakymo ir pagreitintas procesai. Kaip minėta, supaprastinto baudžiamojo proceso rūšys įprastai taikomos tiriant ir nagrinėjant mažesnio pavojingumo nusikalstamas veikas. Nepaisant to, pastaraisiais dešimtmečiais ši tendencija sparčiai kinta.⁸⁶ Todėl aplinkybė, kad pagal nurodyto projekto 432¹ str. 1 d. apkaltinamasis nuosprendis susitarimo procese galėtų būti priimtas beveik visų nusikalstamų veikų, išskyrus labai sunkius nusikaltimus, atvejais, savaime nelemia šios procesinės formos savarankiškumo. Svarbu pažymėti, kad šios procesinės formos taikymo iniciatyvą turėtų ne tik prokuroras (projekto 432⁴ str. 1–2 d.). Be to, kaip ir taikant supaprastinto baudžiamojo proceso rūšis, pagal susitarimo proceso tvarką nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui galėtų būti skiriama švelnesnė bausmė.

Apibendrinant aukščiau išdėstytą matyti, kad nėra pakankamai reikšmingų pagrindų pripažinti, jog susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas yra savarankiška specifinio baudžiamojo proceso rūšis. Išanalizavus šio nusikalstamų veikų tyrimo ir nagrinėjimo proceso ištakas, prielaidas ir pagrindinius požymius, nustatyta, kad visos derybinės proceso rūšys pagrįstai priskiriamos supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių grupei. Todėl galima sutikti, kad savo „<...> esme ir siekiamais tikslais sutarimo procesas yra panašus ir į Lietuvos Respublikos BPK numatytas ir praktikoje sėkmingai taikomas supaprastinto proceso (BPK XXXI skyrius) formas: teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą ir pagreitintą procesą“.⁸⁷

⁸⁵ „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 3, 9, 18, 22, 28, 51, 62, 63, 64, 110, 147, 151, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 168, 170, 172, 177, 178, 181, 214, 215, 217, 218, 220, 237, 254, 276, 422, 425, 426, 429, 432, 440 straipsnių pakeitimo ir papildymo XXXI skyriaus trečiuoju skirsniu įstatymo projekto“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.20260?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=191d238c-7a13-4f9a-b27d-bbee74212706>.

⁸⁶ Net išnagrinėjus Lietuvos BPK įtvirtintas formaliąsias (materialiąsias) taikymo sąlygas, matyti, kad baudžiamojo įsakymo priėmimo ir pagreitintas procesai gali būti taikomi santykinai pavojingų nusikalstamų veikų atvejais (Lietuvos BPK 418 straipsnio 1 dalis, 426 straipsnio dalis).

⁸⁷ Hofmański ir Prusak, *supra* note, 26: 71.

2. SUPAPRASTINTŲ IR DERYBINIŲ BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠIŲ (LENKIJOS, JAV, VOKIETIJOJE) ANALIZĖ

Baudžiamojo proceso teisė – tai skirtingų veiksmų (pvz., istorijos, kultūros, politikos, konstitucinių vertybių ir kt.) raidos ir sąveikos rezultatas. Nurodyta definicija nėra išsami, tačiau atskleidžia priežastis, sąlygojančias nevienodą nusikalstamų veikų tyrimo ir nagrinėjimo reguliavimą skirtingose valstybėse. Pavyzdžiui, Lenkijos BPK yra numatytos kelios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys, atitinkančios jau minėto Lietuvos BPK reglamentuojamo baudžiamojo įsakymo (BPK 418–425 str.) ir pagreitinato procesų (426–432 str.) sampratą. Tačiau nustatyti reikšmingus reguliavimo skirtumus, praktiškai tarp vienodų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių, nėra sudėtinga. Atsižvelgiant į tai, šioje dalyje nuspręsta išanalizuoti Lenkijos BPK numatytų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių reglamentavimo ir praktinio taikymo ypatumus.

Be to, kaip minėta, vis daugiau Europos valstybių pastaraisiais dešimtmečiais integruoja susitarimo dėl prisipažinimo kaltu institutą į supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sistemą. Nustatyta, kad autentiško susitarimo dėl kaltės pripažinimo modelio kodifikavimas romanų–germanų teisės tradicijos valstybių įstatymuose buvo praktiškai neįmanomas. Dėl to nurodyto instituto nuostatų pakeitimai buvo neišvengiami. Manoma, jog taip susiformavo skirtingi šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies modeliai, įvardijami bendru derybinių baudžiamojo proceso rūšių terminu. Atsižvelgiant į tai, šioje dalyje taip pat nuspręsta išanalizuoti JAV ir Vokietijos BPK reglamentuojamų derybinių baudžiamojo proceso rūšių modelių ypatumus.

2.1 Supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys Lenkijoje

Lenkijos doktrinoje pateikiami nevienodi (prieštaringi) specifinio baudžiamojo proceso (lenkų k. *postępowanie* arba *tryby szczególne*) sąvokos apibrėžimai.⁸⁸ Teisinėje literatūroje netgi pasitaiko išaiškinimų, kurie visiškai nesuderinami su Lietuvos doktrinoje nusistovėjusiais mokslininkų postulatais. Kaip antai, K. Eichstaedt pažymi, kad pagrindinė specifinių baudžiamojo proceso rūšių paskirtis – proceso supaprastinimas ir pagreitinimas, o P. Piszczek vertinimu, specifinės baudžiamojo proceso rūšys apima tik vieną proceso tvarkos grupę – ribojančią formalumą, t. y. optimizuojančias ir (ar) pašalinančias atitinkamus bendro (įprasto) proceso elementus.⁸⁹ Neaiškumų taip pat sukelia specifinių baudžiamojo proceso rūšių reglamentavimas norminiuose teisės aktuose. Kaip antai, Lenkijos BPK X dalyje „Specifinis baudžiamasis

⁸⁸ Visgi, nemaža dalis šiuo metu specifinių (ypatingų) baudžiamojo proceso rūšių temą nagrinėjančių mokslininkų (pvz.: T. Nowak, A. Gaberle, D. Kala, K. Dudka ir kt.) pateikia beveik analogiškus išaiškinimus dėl šio instituto sampratos, t. y.: apibrėžimo, jo požymių, klasifikacijos ir pan.

⁸⁹ Krzysztof Eichstaedt, *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym* (Warszawa: LexisNexis, 2010), 15-16; Piotr Piszczek, *Postępowanie uproszczone w polskim prawie karnym. Model kodeksowy* (Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 2004), 16.

procesas“ (lenkų k. *Postępowanie szczególne*), numatytos vos trys specifinės baudžiamojo proceso rūšys: 1) privataus kaltinimo procesas (Lenkijos BPK 485–497 str.); 2) įsakomasis procesas (Lenkijos BPK 500–507 str.); ir 3) pagreitintas procesas (Lenkijos BPK 517a–517i str.).

Vis dėlto nemaža dalis autorių pripažįsta, kad specifinės baudžiamojo proceso rūšys įtvirtintos ne tik Lenkijos BPK X dalyje. Pavyzdžiui, T. Nowak identifikuoja netgi aštuonias specifines baudžiamojo proceso rūšis, tarp jų: 1) procesą kaltinamajam nedalyvaujant (Lenkijos BPK 377 str.); 2) procesą karo teismuose (Lenkijos BPK 646–673 str.) ir kt.⁹⁰ Pažymėtina, jog dalis Lenkijos mokslininkų pripažįstamų specifinių baudžiamojo proceso rūšių yra įtvirtintos atskiruose norminiuose teisės aktuose, pavyzdžiui, 1) nepilnamečių baudžiamasis procesas; 2) baudžiamasis procesas mokestinėse (finansinėse) bylose.⁹¹ Lenkijos BPK nuostatos (335, 337 ir 338a str.) taip pat numato galimybę užbaigti baudžiamąjį procesą žymiai spartesne – kaltinamojo, jo gynėjo ir prokuroro susitarimo forma. Visgi Lenkijos teisėtyrininkai nepriskiria šio instituto prie atskiros supaprastintos (redukuotos) proceso rūšies.

Jau minėta, kad viena iš autoritetingo Lenkijos procesualisto S. Waltoś įvardijamų specifinių baudžiamojo proceso rūšių grupių – redukuotos (supaprastintos).⁹² Lenkijos BPK X dalyje reglamentuojamos visos nurodytos kategorijos specifinės baudžiamojo proceso rūšys. Pastebėtina, jog Lietuvos doktrinoje privataus kaltinimo procesas nepripažįstamas supaprastinta baudžiamojo proceso rūšimi. Be to, nuo 2017 m. spalio 1 d. privataus kaltinimo proceso atsisakyta Lietuvos BPK.⁹³ Atsižvelgiant į tai, šioje dalyje nuspręsta atsisakyti privataus kaltinimo proceso analizės ir sutelkti dėmesį į įsakomojo, o taip pat pagreitinto procesų reguliavimą.

2.1.1 Įsakomojo proceso (lenkų k. *postępowanie nakazowe*) sąlygos ir jų taikymo ypatumai

Įsakomasis procesas (Lenkijos BPK 507-510 str.) – tai I-ojo laipsnio supaprastinta (redukuota) baudžiamojo proceso rūšis.⁹⁴ Pažymėtina, kad įsakomasis procesas leidžia išvengti daugelio formalumų, būdingų įprastam nusikalstamų veikų nagrinėjimui pirmosios instancijos

⁹⁰ Nowak, *supra note*, 23, cituota iš Piotr Karlik, *Postępowania konsensualne i szczególne w procesie karnym. Praktyczny przewodnik ze wzorami pism* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2017): 69.

⁹¹ „1982 m. spalio 26 d. įstatymas dėl procesų nepilnamečių bylose“, LexLege, žiūrėta 2026 m. sausio 22 d., <https://lexlege.pl/ustawa-o-postepowaniu-w-sprawach-nieletnich/>; „Mokesčių baudžiamasis kodeksas“, LexLege, žiūrėta 2026 m. sausio 22 d., <https://lexlege.pl/kks/tytul-ii-postepowanie-w-sprawach-o-przestepstwa-i-wykroczenia-skarbo-we/324/>.

⁹² Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 61.

⁹³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 22, 57, 58, 167, 256, 293, 312, 317, 320, 322, 324 straipsnių pakeitimo ir 34 straipsnio ir XXX skyriaus pripažinimo netekusiais galios įstatymas“, TAR, žiūrėta 2026 m. gegužės 12 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/19ceb8826c7811e7aefae747e4b63286>.

⁹⁴ Hofmański ir Prusak, *op. cit.*, 349-350. I-ojo laipsnio specifinės baudžiamojo proceso rūšys numato taisyklę, pagal kurią reglamentavimo spragos sprendžiamos vadovaujantis bendrojo modelio reguliavimo taisyklėmis. Pvz., Lenkijos BPK 500 str. 2 d. nurodo, kad įsakomajame procese taikomos atitinkamos įprastinio proceso taisyklės, jeigu šio skyriaus nuostatos nenustato kitaip.

teisme.⁹⁵ Taip neišvengiamai nukrypstama nuo pagrindinių proceso principų (pvz., viešo ir tiesioginio nagrinėjimo).⁹⁶ Visgi, išnagrinėjus Lenkijos BPK reguliavimą, nustatyta, kad pirminėje (ikiteisminėje) nusikalstamų veikų tyrimo stadijoje nurodyta supaprastinta (redukuota) baudžiamojo proceso rūšis jokių esminių pakeitimų neįveda. Dėl to pagrįstai teigiama, kad pagrindinis įsakomajam procesui būdingas požymis – nuosprendžio priėmimas be viešo bylos nagrinėjimo teismo posėdyje.⁹⁷ Priežastis, lėmusi šios supaprastintos (redukuotos) proceso rūšies atsiradimą – apylinkių teismų darbo krūvio sumažinimas.⁹⁸ Nurodoma, kad smulkiose ir nesudėtingose bylose proceso uždaviniai neretai pasiekiami be bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme įprasta (bendra) tvarka.⁹⁹ A. Gaberle teigimu, taip išlaikomas proporcingumas tarp bylų sudėtingumo ir išteklių bei laiko, reikalingų joms išnagrinėti.¹⁰⁰

Vis dėlto bendro (įprasto) baudžiamojo proceso modelio formalumų atsisakymas, nagrinėjant bylas pirmosios instancijos teismuose, negali užgožti tinkamo proceso uždavinių (paskirties) įgyvendinimo. J. Grajewski nurodo, kad neigiamų tokio proceso taikymo padarinių prevenciją užtikrina dvi apsaugos sistemos: 1) fakultatyvioji ir 2) privalomoji.¹⁰¹ Pirmoji yra susijusi su teismo galimybe visais atvejais vykdyti procesą pagal bendro (įprasto) proceso modelio taisyklės bei kaltinamojo teise pateikti prieštaravimus dėl priimto įsakomojo nuosprendžio, o antroji – su įsakomojo proceso taikymo negalimumu, nenustačius atitinkamų sąlygų.¹⁰² Atsižvelgiant į tai, toliau šiame skirsnyje bus analizuojamos Lenkijos BPK įtvirtintos įsakomojo proceso sąlygos (nurodytos žemiau pateiktoje lentelėje) ir jų taikymo ypatumai. Taip siekiama parodyti šios supaprastintos (redukuotos) baudžiamojo proceso rūšies reglamentavimo ir jo praktinio taikymo ypatumus.

Kaip minėta, kad R. Jurgaitis BPK įtvirtintas nuostatas, susijusias su supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių požymiais (sąlygomis), skirsto į dvi grupes: 1) formaliąsias ir 2) vertinamąsias. Dėl to žemiau pateiktos įsakomojo, o vėliau – ir pagreitinoto proceso sąlygos skirstomos, būtent, į šias dvi grupes. Teigiama, kad nurodytas skirstymas baudžiamojo proceso mokslo požiūriu yra universalus, nes leidžia analizuoti ir lyginti skirtingas supaprastintas baudžiamojo proceso formas, neatsižvelgiant į jų galiojimo laiką ir teritoriją.¹⁰³

Lentelė Nr. 1

⁹⁵ Kazimierz Marszał, Stanisław Stachowiak ir Kazimierz Zgryzek, *Proces karny* (Katowice: Volumen, 2003), 579, cituota iš Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 350.

⁹⁶ Hofmański ir Prusak, *op. cit.*, 351.

⁹⁷ *Ibid.*, 352.

⁹⁸ *Ibid.*, 350.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Gaberle, *supra note*, 25: 16.

¹⁰¹ Grajewski, *supra note*, 24: 56.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ Jurgaitis, *supra note*, 16: 64-65.

	Formalios sąlygos	Vertinamos sąlygos
Įsakomasis procesas	1. Supaprastinta nusikalstamos veikos tyrimo pirminėje (ikiteisminėje) baudžiamojo proceso stadijoje forma (Lenkijos BPK 325b str. 1 ir 2 d. 500 str. 1 d.).	1. Poreikio nagrinėti bylą viešame teismo posėdyje nebūvimas (Lenkijos BPK 500 str. 1 d.).
	2. Galimybė paskirti baudą ar laisvės apribojimą (Lenkijos BPK 500 str. 1 d.).	2. Nagrinėjamos nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškos ir teismo kaltumas nekelia abejonių (Lenkijos BPK 500 str. 3 d.).
		3. Nėra aplinkybių, dėl kurių gynėjo dalyvavimas baudžiamajame procese yra būtinas (Lenkijos BPK 501 str. 2 p.).
		5. Padaryta nusikalstama veika nėra persekiojama privataus kaltinimo proceso tvarka (Lenkijos BPK 501 str. 1 p.).

Sudaryta autoriaus pagal Lenkijos BPK X dalies 53 skyriaus (500–507 str.) nuostatas.

Pažymėtina, jog dalis įsakomojo proceso sąlygų išsiskiria „netikėtais“ interpretavimais, kartais nesuderinamais su Lietuvos teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesu. Dėl to nuspręsta išsamiai išanalizuoti doktrinoje ir teismų praktikoje pateikiamus išaiškinimus, taip pat įvertinti jų pagrįstumą.

Supaprastinta nusikalstamos veikos tyrimo forma pirminėje (ikiteisminėje) baudžiamojo proceso stadijoje (Lenkijos BPK 325b str. 1 ir 2 d. 500 str. 1 d.)

Pažymėtina, kad Lenkijos BPK numato kelias pirminės (ikiteisminės) baudžiamojo proceso stadijos atlikimo formas: tyrimas (lenkų k. *śledztwo*) ir kvota (lenkų k. *dochodzenie*). Viena iš pagrindinių aplinkybių, nuo kurios priklauso atitinkamos procesinės formos pasirinkimas – nusikalstamos veikos sunkumas. Lenkijos BPK 325b str. 1–2 d. įtvirtina išsamų nusikalstamų veikų sąrašą, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atliekamas supaprastinta forma (lenkų k. *dochodzenie*). Dėl to, kad įstatymų leidėjas numato tik du mėnesius nurodyta forma pradėtam ikiteisminiam tyrimui užbaigti (Lenkijos BPK 325i str. 1 d.), pasibaigus šiam terminui prarandama galimybė užbaigti baudžiamąjį procesą įsakomuoju procesu.¹⁰⁴ Taigi pagrįstai nurodoma, kad nagrinėjama sąlyga užtikrina šios redukuotos (supaprastintos) baudžiamojo proceso rūšies taikymą tik dėl nepavojingų ir nesudėtingų nusikalstamų veikų.¹⁰⁵

Galimybė paskirti baudą ar laisvės apribojimą (Lenkijos BPK 500 str. 1 d.).

¹⁰⁴ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 376.

¹⁰⁵ *Ibid.*, 377.

Kaip minėta, viena iš pagrindinių įsakomojo proceso taisyklių yra draudimas paskirti bausmes, susijusias su laisvės atėmimu. Priešingu atveju, privaloma „nukreipti“ bylos nagrinėjimą pagal bendro (įprasto) baudžiamojo proceso modelio tvarką. Analizuojama sąlyga išsiskiria ypatinga išimtimi. Lenkijos BPK 500 str. 1 d. nepažeidžiamas, netgi priėmus nuosprendį (įsakomąjį) dėl nusikalstamos veikos, kurios sankcijoje nenumatyta su laisvės atėmimu nesusijusi bausmė. Taip yra dėl teismui suteiktos galimybės, vadovaujantis Lenkijos BK 60 str. 1–2 d., nukrypti nuo įstatymų leidėjo nustatytų sankcijų ribų.¹⁰⁶ Doktrinoje nėra vienareikšmės pozicijos dėl nurodytos praktikos. Pavyzdžiui, A. Gaberle vertinimu, tokias bylas privaloma nagrinėti pagal bendrą (įprastą) tvarką.¹⁰⁷

Poreikio nagrinėti bylą viešame teismo posėdyje nebūvimas (Lenkijos BPK 500 str. 1 d.).

Apie bylos nagrinėjimo teismo posėdyje būtinumą sprendžiama, remiantis surinktais duomenimis (įrodymais) ir vadovaujantis laisvo įrodymų vertinimo principu.¹⁰⁸ Teisinėje literatūroje nurodoma, kad nagrinėjama sąlyga užtikrina kruopštų surinktos medžiagos įvertinimą.¹⁰⁹ Todėl nesunku pastebėti jos glaudų ryšį su toliau analizuojama įsakomojo proceso sąlyga. Perduoti nagrinėjamą bylą į posėdį teismas paprastai nusprendžia, kai jam kyla abejonių dėl nusikalstamos veikos aplinkybių ar jos kvalifikavimo.¹¹⁰ Pažymėtina, kad poreikį išnagrinėti bylą viešame posėdyje galima motyvuoti auklėjamojo ar socialinio pobūdžio aplinkybėmis.¹¹¹

Nagrinėjamos nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškos, o teismo kaltumas nekelia abejonių (Lenkijos BPK 500 str. 3 d.).

Teismų praktikoje išaiškinta, kad nusikalstamos veikos aplinkybės paprastai nekelia abejonių, kai asmuo sulaikomas įvykio vietoje, pripažįsta savo kaltę ir tai patvirtina byloje surinktų duomenų (įrodymų) visuma. Pažymėtina, kad asmens (įtariamojo, kaltinamojo) pripažinimas kaltu nėra būtinas, siekiant užbaigti procesą supaprastinta tvarka. Jau seniai suformuotoje Lenkijos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodoma: „Kaltinamojo neprisipažinimas padarius jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką nėra kliūtis sąlygiškai nutraukti baudžiamąjį procesą, jeigu, atsižvelgiant į nustatytas bylos aplinkybes, šios nusikalstamos veikos padarymo faktas nekelia abejonių ir jeigu yra įvykdyti kiti <...> reikalavimai“.¹¹² Doktrinoje nėra vienareikšmės pozicijos dėl pateiktų išaiškinimų pagrįstumo. Vieni autoriai teigia, kad

¹⁰⁶ „Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis byloje Nr. III KK 117/11“, sn.pl, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia/III%20KK%20117-11.pdf>.

¹⁰⁷ Gaberle, *supra note*, 25: 33.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 381.

¹¹⁰ „Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 21 d. nutartis byloje Nr. IV KK 54/21“, sn.pl, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia/IV%20KK%2054-21.pdf>.

¹¹¹ Hofmański ir Prusak, *op. cit.*, 381.

¹¹² „Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 1985 m. liepos 11 d. nutartis byloje Nr. RNw 17/85“, standardy prawa, žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://standardyprawa.pl/orzeczenie/2145700>.

nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo privalo visiškai pripažinti savo kaltę, o kiti pritaria teismo argumentams.¹¹³

Nėra aplinkybių, dėl kurių gynėjo dalyvavimas baudžiamajame procese yra būtinas (Lenkijos BPK 501 str. 2 p.).

Lenkijos BPK 79 str. 1–2 d. numatytas nebaigtinis aplinkybių sąrašas, kai gynėjo dalyvavimas baudžiamajame procese yra būtinas. Kaltinamasis privalo turėti gynėją, kai: 1) jis nėra sulaukęs 18 metų; 2) yra kurčias, nebylys arba aklas; 3) kyla pagrįstų abejonų, ar nusikalstamos veikos padarymo metu jo gebėjimas suvokti veikos reikšmę arba valdyti savo elgesį nebuvo panaikintas ar iš esmės apribotas; 4) kyla pagrįstų abejonų, ar jo psichikos sveikatos būklė leidžia jam dalyvauti procese arba savarankiškai ir racionaliai vykdyti gynybą; ir 5) dėl kitų aplinkybių, apsunkinančių gynybą, teismas pripažįsta gynėjo dalyvavimą būtinu. Taigi nurodyta sąlyga yra savotiškas „saugiklis“, užtikrinantis, kad proceso supaprastinimas nebūtų taikomas pažeidžiamiesiems asmenims. Pažymėtina, kad Lietuvos BPK 418–425 str. nuostatose šios sąlygos nenumatyta. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas dėl tokios sąlygos įtvirtinimo poreikio.

Pripažintina, jog draudimas nagrinėti bylą supaprastinto baudžiamojo proceso tvarka, kai procese dalyvauja pažeidžiamas kaltinamasis, yra svarbi jo procesinių garantijų apsaugos priemonė, užtikrinanti teisės į gynybą, rungtyniškumo ir teisingo (sąžiningo) proceso principų laikymąsi. Nepaisant to, autoriaus vertinimu, gynėjo dalyvavimo supaprastintame baudžiamajame procese užtikrinimas pašalina pagrindines su proceso supaprastinimu susijusias rizikas, nes gynėjas kaltinamajam paaiškina proceso esmę, jo pasirinkimo reikšmę ir galimas teises pasekmes. Todėl vien aplinkybė, kad byloje gynėjo dalyvavimas yra būtinas, savaime nereiškia, jog supaprastinto proceso taikymas tampa nesuderinamas su teisės į gynybą užtikrinimu.

Taigi apibendrinant aukščiau išdėstytą, matyti, kad tam tikros įsakomojo proceso sąlygų interpretacijos reikšmingai išplečia jo taikymo ribas praktikoje. Pavyzdžiui, teismas gali nukrypti nuo įstatymo nustatytų sankcijos ribų arba priimti įsakomąjį nuosprendį, nesant kaltinamojo prisipažinimo. Visgi, atsižvelgiant į kaltinamojo teisę pateikti prašymą dėl bylos nagrinėjimo pagal bendrą tvarką, sprendimas priimti įsakomąjį nuosprendį gali pasirodyti nelogiškas. Be to, reikia pripažinti, kad pirmosios vertinamos sąlygos turinys persipina su aplinkybių aiškumo ir abejonų dėl kaltumo (jų nebuvimo) sąlyga, dėl to jų aiški atskirtis yra pakankamai sudėtinga.

¹¹³ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 382.

2.1.2 Pagreitinto proceso (lenkų k. *postępowanie przyspieszone*) sąlygos ir jų taikymo ypatumai

Pagreitintas procesas (Lenkijos BPK 517a-517i str.) – tai I-ojo laipsnio supaprastinta (redukuota) baudžiamojo proceso rūšis.¹¹⁴ Teigiama, kad priežastis, sąlygojusi nurodytos proceso rūšies atsiradimą – siekis sukurti gerokai trumpesnę proceso eigą, kai tiriamos nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškios, o sprendžiami teisiniai klausimai – nesudėtingi.¹¹⁵ Dėl to nuspręsta sutrumpinti proceso stadijų ir atskirų tyrimo veiksmų terminus, o kai kurias proceso stadijas ar veiksmus apskritai panaikinti.¹¹⁶ Per visą pagreitinto proceso galiojimo lai-kotarpį Lenkijoje pagal šią procedūrą nagrinėtų bylų skaičius sudarė tik nedidelę dalį – apie 4 proc.¹¹⁷ Pagrindinė pagreitinto proceso marginalizacijos priežastis susijusi su kitų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių konkurencija.¹¹⁸ Analizuotas įsakomasis procesas užtikrina palyginti greitesnę bylos užbaigimą, tačiau pareigūnų, prokuroro ir teisėjo įsitraukimo lygis yra gerokai mažesnis. Be to, išvengiama laiko spaudimo ir būtinybės nuolat palaikyti procesą vykdančius subjektus pasirėngusius veikti.

Kaip ir įsakomojo proceso atveju, siekdamas išvengti neigiamų pagreitinto proceso taikymo padarinių, įstatymų leidėjas nustatė jo taikymo sąlygas, nurodytas 2 lentelėje.

Lentelė Nr. 2

	Formalios sąlygos	Vertinamos sąlygos
Pagreitintas procesas	1. Supaprastinta nusikalstamos veikos tyrimo pirminėje (iki-teisminėje) baudžiamojo proceso stadijoje forma (Lenkijos BPK 517b str. 1 d.).	1. Įtariamasis sulaikomas nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po jos padarymo (Lenkijos BPK 517b str. 1 d.).
	2. Už padarytą nusikalstamą veiką galima paskirti bausmę, neviršijančią dviejų metų laisvės atėmimo (Lenkijos BPK 517g 3 d.).	2. Įtariamasis (kaltinamasis) perduodamas teismui per 48 val. su prašymu nagrinėti bylą pagreitinto proceso tvarka (Lenkijos BPK 517b str. 1 d.).

Sudaryta autoriaus pagal Lenkijos BPK X dalies 54a skyriaus (517a–517j str.) nuostatas.

¹¹⁴ Jacek Kosonoga, „Postępowanie przyspieszone w sprawach karnych na tle prawno-porównawczym“, *Ius Novum*, 2 (2022): 59. Lenkijos BPK 517a str. 1 d. nurodoma, kad pagreitintame procese taikomos įprasto (bendro) proceso nuostatos, jeigu šio skyriaus (54a) nuostatos nenustato kitaip.

¹¹⁵ Anna Szczotka, „Postępowanie przyspieszone w procesie karnym“, iš *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. 22, 2008, Leszek Bogunia (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008), 133-134; Kosonoga, *op. cit.*, 72.

¹¹⁶ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 123, 174.

¹¹⁷ *Ibid.* 146.

¹¹⁸ *Ibid.* 125.

Pastebėtina, kad pagreitinto ir įsakomojo proceso nuostatos numato vienodą formalaus pobūdžio sąlygą, t. y. nusikalstamų veikų sudėčių sąrašą, kurias leidžiama nagrinėti supaprastinto proceso tvarka. Kadangi ši sąlyga buvo nagrinėta anksčiau, šiame skirsnyje apžvelgiamos kitos pagreitinto proceso sąlygos.

Įtariamasis sulaikomas nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po jos padarymo (Lenkijos BPK 517b str. 1 d.).

Nagrinėjama pagreitinto proceso sąlyga apima dvi galimas situacijas: 1) įtariamasis sulaikomas darant nusikalstamą veiką arba iš karto po jos padarymo įvykio vietoje; 2) įtariamasis sulaikomas jo persekiojimo metu, kuris pradedamas nedelsiant po nusikalstamos veikos padarymo.¹¹⁹ Lenkijos BPK 243 str. 1 d. nurodoma: „Kiekvienas turi teisę sulaikyti asmenį nusikaltimo metu arba jo persekiojimo, pradėto tuoj po nusikalstamos veikos padarymo, metu <...>“.¹²⁰ Visgi, pagal reguliavimą nukentėjusysis arba liudytojas gali sulaikyti nusikaltėlį įvykio vietoje arba netrukus po nusikalstamos veikos, jeigu kyla pavojus, kad jis pasislėps, arba jo tapatybė negali būti nustatyta.¹²¹ Paprastai daugiausia neaiškumų ir nesutarimų sukelia formuluotės „tuoju po jos padarymo“ išaiškinimas. Doktrinoje nurodoma, kad tai – „sulaikymas, kuris įvyksta po trumpalaikio persekiojimo, kurio eiga nesudaro pagrindo abejoti persekiojančių asmenų parodymų patikimumu, kai jie nurodo, kad sulaikytasis yra būtent tas asmuo, kuris padarė nusikalstamą veiką“.¹²²

Įtariamasis (kaltinamasis) perduodamas teismui per 48 val. su prašymu nagrinėti bylą pagreitinto proceso tvarka (Lenkijos BPK 517b str. 1 d.).

Teisinėje literatūroje nurodoma, kad minėtas įtariamojo sulaikymas, o vėliau jo perdavimas teismui iš tikrųjų yra fakultatyvios pagreitinto proceso sąlygos.¹²³ Įstatymų leidėjas nedraudžia nusikalstamos veikos padarymu įtariamą asmenį įpareigoti atvykti į teismo posėdį ar net prisijungti prie jo nuotoliniu būdu (Lenkijos BPK 517b straipsnio 2a dalis). Paprastai sprendimai motyvuojami kaltinamojo prisipažinimu, taip pat jo nuolatinės gyvenamosios vietos, darbo, šeimos ir pan. būvimu.¹²⁴ Nenustačius išvardintų aplinkybių, vadovaujantis Lenkijos BPK 244 str. 1 d., pareigūnai turi teisę sulaikyti įtariamąjį. Sulaikytasis paleidžiamas, jeigu per 48 val. jis neperduodamas teismui kartu su pareiškimu paskirti suėmimą arba, jeigu perdavimas įvyko, kai per kitas 24 val. įtariamajam neįteikiama nutartis dėl suėmimo taikymo (Lenkijos BPK 248 str. 1 d.). Doktrinoje sutinkama, kad nurodytas 48 val. terminas pradedamas skaičiuoti nuo

¹¹⁹ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 178-179, 183.

¹²⁰ „Lenkijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LexLege, žiūrėta 2025 m. birželio 8 d., <https://lexlege.pl/-kodeks-postepowania-karnego/>.

¹²¹ *Ibid.* 179. Jeigu antroji sąlyga neįvykdyta (pavyzdžiui, kai nėra abejonių dėl gerai pažįstamo asmens tapatybės ir nėra pagrindo manyti, kad jis bandys slėptis), tai turėtų lemti: 1) atsisakymą sulaikyti asmenį; 2) jei sulaikymas jau įvyko, nedelsiant jį paleisti ir apie įvykį pranešti teisės saugos institucijoms.

¹²² *Ibid.* 182.

¹²³ Tomasz Grzegorzczyk ir Janusz Tylman, *Polskie postępowanie karne* (Warszawa, LexisNexis, 2011), 931.

¹²⁴ Hofmański ir Prusak, *op. cit.*, 186.

įtariamą faktinio sulaikymo. Jeigu įtariamąjį sulaiko civilis asmuo sulaikymo terminas skaičiuojamas nuo jo perdavimo pareigūnams momento.

Už padarytą nusikalstamą veiką galima paskirti bausmę, neviršijančią dviejų metų laisvės atėmimo (Lenkijos BPK 517g 3 d.).

Lenkijos BPK 517g str. 3 d. nurodoma, kad jeigu: „<...> teismas numato galimybę skirti griežtesnę nei dviejų metų laisvės atėmimo bausmę, jis perduoda bylą prokurorui, kad ikiteisminis tyrimas būtų vykdomas pagal bendrą tvarką <...>“.¹²⁵ Pagalbiniai šios „prognozės“ sudarymo elementai: įstatymų leidėjo nustatytos bausmių rūšys ir jų dydžiai, taip pat aplinkybės, susijusios su bausmės individualizavimu.¹²⁶ Nors galutinis sprendimas dėl nagrinėjamos sąlygos (ne)buvimo priimamas jau po bylos perdavimo teismui, teisėtyrininkai pažymi, kad preliminarų šios sąlygos vertinimą taip pat atlieka pareigūnai ir prokurorai.¹²⁷ Aplinkybės, pagrindžiančios griežtesnės bausmės kaltinamajam paskyrimą, gali paaiškėti pirminėje baudžiamojo proceso stadijoje. Todėl jau tuo metu sprendžiama dėl atsisakymo kreiptis į teismą nagrinėti bylą pagreitinto proceso tvarka.

Papildomos pagreitinto proceso sąlygos

Lenkijos BPK 517a-517i str. neįtvirtintos nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumo (akivaizdumo) ir nagrinėjamos bylos nesudėtingumo sąlygos. Visgi, reikėtų pripažinti, kad pagreitintą procesą praktiškai neįmanoma įvykdyti byloje, kurioje būtina atlikti daug laiko trunkančius tyrimo veiksmus (pvz. ekspertizės, daugelio liudytojų apklausa ir pan.).¹²⁸ Įstatymų leidėjo nustatyti minimalūs terminai procesinių veiksmų atlikimui – surinkti reikšmingus duomenis, suformuluoti ir pateikti kaltinimą, susipažinti su bylos medžiaga ir pasirengti jos nagrinėjimui – sudaro pagrindą procesą vykdančiams subjektams atsisakyti pagreitinto proceso bylose, kuriose aplinkybės nėra aiškios (akivaizdžios).

Taigi, apibendrinant aukščiau išdėstytus argumentus, matyti, kad įstatymų leidėjas pirminėje baudžiamojo proceso stadijoje numato ypač ribotus terminus procesiniams veiksams atlikti. Dėl šios priežasties nusikalstamos veikos ištyrimas ir išnagrinėjimas reikalauja gerokai didesnių baudžiamąjį procesą vykdančių subjektų pastangų, taip pat aktyvesnio jų įsitraukimo. Tai viena iš aplinkybių, ribojančių šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies taikymo mastus. Be to, autoriaus vertinimu, antroji formalioji sąlyga gali kelti sunkumų sprendžiant klausimą dėl bylos perdavimo nagrinėti pagreitinto proceso tvarka, ypač kai sankcijoje nustatyta iki 4 metų laisvės atėmimo bausmė. Neretai aplinkybės, pagal kurias vertinamas

¹²⁵ „Lenkijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LexLege, žiūrėta 2025 m. birželio 8 d., <https://lexlege.pl/kodeks-postepowania-karnego/>.

¹²⁶ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 194.

¹²⁷ *Ibid.*, 194; Kosonoga, *supra note*, 114: 65.

¹²⁸ Hofmański ir Prusak, *op. cit.*, 193.

nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnis, paaiškėja tik bylos nagrinėjimo teisme metu. Dėl to teisingai nustatyti, ar įtariamajam (kaltinamajam) gali būti paskirta bausmė, neviršijanti 2 metų laisvės atėmimo, yra pakankamai sudėtinga.

2.2 Susitarimo dėl prisipažinimo kaltu (anglų k. *plea bargaining*) procesas JAV

Nors susitarimo (sandėrio) dėl prisipažinimo kaltu procesas nėra reglamentuojamas vienodai visose JAV,¹²⁹ įprastai jis apibrėžiamas kaip „*derybomis grindžiamas procesas, kai prokuroras, mainais į kaltės pripažinimą, sutinka sušvelninti kaltinimus ar siūlomą skirti bausmę*“.¹³⁰ Teisėjui šiame procese suteikta plati diskrecija spręsti klausimus dėl sudarytų susitarimų priėmimo arba jų atmetimo.¹³¹ Kaip antai, Federalinėse baudžiamojo proceso taisyklėse Nr. 11 numatyta proceso forma ir garantijos, kurių užtikrinimu teisėjas privalo įsitikinti prieš priimdamas susitarimą dėl pripažinimo kaltu.¹³² Be to, XX amžiuje JAV Aukščiausiasis Teismas priėmė iki šiol aktualių sprendimų, kuriuose pateikti esminiai išaiškinimai dėl teisingo *plea bargaining* taikymo praktikoje.¹³³ Pagal išnagrinėjamų bylų skaičių matyti, kad susitarimo dėl prisipažinimo kaltu procesas yra pagrindinis JAV baudžiamosios justicijos sistemos modelis. Nepaisant to, mokslinėje literatūroje vis dar nagrinėjami šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies trūkumai (pvz., neteisingo nuteisimo pavojus ar vienodų bausmių skyrimo problemos ir kt.).¹³⁴

Pažymėtina, kad prokurorui ir kaltinamajam suteikiama pakankamai didelė laisvė nustatyti susitarimo sąlygas. Todėl susitarimo dėl prisipažinimo kaltu proceso modelis JAV laikomas vienu iš lanksčiausių pasaulyje. Taigi, siekiant atskleisti vieną iš esminių susitarimo dėl prisipažinimo kaltu proceso JAV elementų, šioje dalyje nuspręsta išanalizuoti *plea bargaining* susitarimų formas.

Iš pradžių reikėtų atkreipti dėmesį į vieną iš reikšmingų JAV susitarimo dėl prisipažinimo kaltu modelio požymių, kuris kelia pagrįstų abejonių dėl jo suderinamumo su lygiateisiškumo ir kitais baudžiamojo proceso principais. JAV prokuroras nėra įpareigotas sutikti dalyvauti dery-

¹²⁹ Kaip antai, dėl *plea bargaining* proceso reguliavimo federalinės ir valstijų teisės nuostatomis, o taip pat precedentai, ne visuose valstijose leidžiama sudaryti žemiau analizuojamus nusiginčijimo (lotynų k. *nolo contendere*) susitarimus.

¹³⁰ Columbia Human Rights Law Review, *supra note*, 32: 1414.

¹³¹ Ross, *supra note*, 33: 718.

¹³² „Federal Rules of Criminal Procedure 11“, Cornell Law School, žiūrėta 2026 m. kovo 5 d., https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/rule_11.

¹³³ Pavyzdžiui, Boykin v. Alabama (1969) ir Brady v. U.S. (1970) bylose išaiškinta: „<...> pripažinimas laikomas galiojančiu, net jei pateiktas siekiant išvengti galimos griežtesnės bausmės, su sąlyga, kad jis buvo savanoriškas, sąmoningas ir pagrįstas“, o Santobello v. New York (1971) byloje išaiškinta: „<...> kaltinamasis turi konstitucinę teisę į tai, kad prokuroras laikytųsi pažadų, pateiktų kaip sudedamąją kaltės pripažinimo proceso dalį“.

¹³⁴ Murat Mungan ir Jonathan Klick, „Reducing False Guilty Pleas and Wrongful Convictions through Exonerate Compensation“, *The Journal of Law and Economics* 59, 1 (2016), 173-189, <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/684686>; Jeffrey Bellin ir Jenia I. Turner, „Sentencing in an era of plea bargains“, *North Carolina Law Review* 102, 1 (2023): 179-230, https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/nclr102&id=181&men_tab=srchresults.

bose, net jeigu kaltinamasis pripažįsta savo atsakomybę ir nori sudaryti susitarimą. JAV proceso specialistai nurodo, kad taip yra dėl kaltinamiesiems nenumatytos konstitucinės teisės į *plea bargaining* procesą.¹³⁵ Todėl prokuroras gali reikalauti, kad kaltinamasis prisipažintų kaltu dėl visų jam inkriminuotų nusikalstamų veikų ir neprivalo rengti jokių derybų dėl švelnesnės sankcijos ar kitokių „nuolaidų“ taikymo.¹³⁶ Pastebėtina, kad pagal sekančiame skirsnyje analizuojamas Vokietijos susitarimo proceso nuostatas, derybas gali inicijuoti ir nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo ar net teisėjas. Atsižvelgiant į tai, matyti, kad ši problema nėra būdinga visiems derybinio baudžiamojo proceso rūšims.

Teisėtyrininkai nurodo, kad, siekdamas paskatinti įtariamąjį (kaltinamąjį) prisipažinti kaltu, užtikrinti greitesnį ir efektyvesnį baudžiamojo proceso užbaigimą, prokuroras gali pasiūlyti gynybai įvairias susitarimo dėl kaltės pripažinimo sąlygas. Dėl šios priežasties paprastai išskiriamos trys pagrindinės *plea bargaining* susitarimų formos (tipai): 1) kaltinimo susitarimas; 2) bausmės susitarimas; ir 3) faktų susitarimas.¹³⁷ Pažymėtina, kad nurodytos susitarimų formos taip pat nustatytos minėtose Federalinėse baudžiamojo proceso taisyklėse. Doktrinoje išskiriamos ir kitos *plea bargaining* susitarimų formos (pvz., netiesioginiai, bendradarbiavimo, sąlyginiai ir kt. susitarimai). Pastebėtina, kad jų apraiškas galima nustatyti net kai kuriose Lietuvos BPK normose, todėl jų samprata taip pat bus toliau darbe išanalizuota.

Susitarimas dėl kaltinimų (anglų k. *charge agreement*) – tai viena iš dažniausiai pasitaikančių JAV *plea bargaining* susitarimo formų.¹³⁸ Nurodoma, kad pagal šį susitarimą prokuroras gali pasiūlyti kaltinamajam prisipažinti kaltu dėl švelnesnės nusikalstamos veikos (pvz., vietoj nužudymo – dėl neatsargaus gyvybės atėmimo).¹³⁹ Tokiu būdu prokuroras sumažina laiko sąnaudas ir teismo proceso išlaidas, o kaltinamajam suteikiama aiški perspektyva dėl nuteisimo ir gresiančios bausmės. Nepaisant to, teisėjas gali atsisakyti patvirtinti šalių susitarimą, jei pažeidžiami viešieji interesai arba inkriminuota veika yra pernelyg švelniai kvalifikuota.¹⁴⁰ Teismų praktikoje taip pat nurodomi papildomi pagrindai, kuriuos teisėjui privaloma įvertinti, prieš priimant arba atsisakant patvirtinti kaltės pripažinimą.¹⁴¹ Priežastis, dėl kurios prokuroras gali pasiūlyti šią susitarimo formą, susijusi su duomenų (įrodymų) dėl konkrečios nusikalstamos veikos padarymo pakankamumu. Todėl įprastai kaltinamajam

¹³⁵ Columbia Human Rights Law Review, *supra note*, 32: 1420.

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ J.F. Meyer, „Plea bargaining“, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/plea-bargaining>.

¹³⁸ „What Are the 3 Types of Plea Bargains in Criminal Defense?“, Law offices of Brian J. Cook, žiūrėta 2026 m. kovo 5 d., <https://stlouiscriminaldefense.com/what-are-the-3-types-of-plea-bargains-in-criminal-defense/>.

¹³⁹ Boll, *supra note*, 30: 5; Columbia Human Rights Law Review, *supra note*, 32: 1420.

¹⁴⁰ McDonough, *supra note*, 34: 660-662.

¹⁴¹ *Ibid.*

pasiūloma prisipažinti padarius lengvesnį nusikaltimą, kai prokuroras nėra visiškai tikras dėl galimybės įrodyti sunkesnį nusikaltimą.¹⁴²

Susitarimas dėl bausmės (anglų k. *sentence agreement*) – leidžia prokurorui pasiūlyti kaltinamajam švelnesnės sankcijos paskyrimą (dydžio ar rūšies) mainais į kaltės pripažinimą dėl atitinkamos nusikalstamos veikos (pvz., kaltinamajam siūloma prisipažinti kaltu dėl nužudymo mainais į tai, kad jam nebus paskirta mirties bausmė).¹⁴³ Prokurorui įprastai draudžiama siūlyti kaltinamajam susitarti dėl švelnesnės bausmės paskyrimo, nei numatyta jų skyrimo gairėse.¹⁴⁴ Taigi ši susitarimo rūšis susijusi ne su kaltinimo apimties keitimu, o su kaltinamajam skirtinos bausmės sušvelninimu mainais į jo prisipažinimą procese.

Susitarimas dėl faktų (anglų k. *facts agreement*) – rečiausiai praktikoje pasitaikanti susitarimo rūšis iš aukščiau išvardintų. Pagal jo sąlygas kaltinamasis pripažįsta savo kaltę, jeigu prokuroras nurodys teismui kaltinamojo pateiktą įvykių versiją, neminės sunkinančių aplinkybių ar kito asmens (draugo ar šeimos nario) vaidmens nusikalstamos veikos padaryme.¹⁴⁵ Toks proceso šalių susitarimas suteikia galimybę iš anksto nustatyti faktines bylos aplinkybes ir taip išvengti potencialių ginčų teisme. Be to, nurodytas susitarimas gali turėti svarbią reikšmę galutinei bausmei ir (ar) kitoms teisinėms pasekmėms.¹⁴⁶

Nepaisant to, nurodoma, kad mokslininkai, nagrinėjantys *plea bargaining* institutą, įžvelgia ir kitų susitarimų rūšių (tipų). Kaip antai, susitarimas, pagal kurį kaltinamasis sutinka liudyti teisme prieš kitus asmenis ir (ar) pateikti reikšmingų duomenų (įrodymų) mainais už švelnesnę bausmę, vadinamas susitarimu dėl bendradarbiavimo (anglų k. *cooperation agreement*).¹⁴⁷ Todėl aukščiau pateikta *plea bargaining* definicija – teigianti, kad prokuroras gali pasiūlyti švelnesnį kaltinimą arba bausmę mainais į kaltės pripažinimą – nėra visiškai tiksli. Pažymėtina, kad iš esmės panašaus pobūdžio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės numatytos Lietuvos BK 39¹ str. 1–2 d., 39² str. 1–4 d., 114 str. 3 d., 147 str. 3 d., 157 str. 3 d., 182¹ str. 2 d., 189¹ str. 2 d., 226 str. 6 d., 227 str. 6 d., 259 str. 3 d., 291 str. 2 d., 291 str. 2, 3 d. ir kt.¹⁴⁸

¹⁴² Jelena I. Turner, „Prosecutors and Bargaining in Weak Cases: A Comparative View“, iš *The Prosecutor in Transnational Perspective*, Erik Luna ir Marianne Wade (New York, Oxford University Press, 2012), 102-115.

¹⁴³ Boll, *supra note*, 30: 5. Visgi, tai jokių būdu negarantuoja įtariamajam (kaltinamajam) sutartos bausmės rūšies ir jos dydžio paskyrimą, nes prokuroras tik rekomenduoja teisėjui atitinkamos sankcijos paskyrimą.

¹⁴⁴ „Principles of Federal Prosecution“, U.S. Department of Justice, žiūrėta 2026 m. kovo 18 d., https://www.justice.gov/jm/jm-9-27000-principles-federal-prosecution?utm_source=chatgpt.com#9-27.400.

¹⁴⁵ Boll, *op. cit.*, 5-6. Net galimas susitarimas dėl įtariamąjo (kaltinamojo) patalpinimo į konkretų kalėjimą jau po jo nuteisimo.

¹⁴⁶ „Fact bargaining“, Legal Information Institute, žiūrėta 2026 m. gegužės 11 d., <https://www.law.cornell.edu/wex/fact-bargain>.

¹⁴⁷ Columbia Human Rights Law Review, *supra note*, 32: 1420.

¹⁴⁸ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.

Taip pat pažymėtina, kad sudarydami susitarimą dėl kaltės pripažinimo kaltinamieji įprastai atsisako dalies jiems suteiktų procesinių teisių.¹⁴⁹ Pavyzdžiui, neretai prokuroras reikalauja, kad kaltinamasis susitarime atsisakytų teisės apskūsti priimtą nuosprendį. Tačiau, sąlyginiai susitarimai (anglų k. *conditional agreement*) dėl kaltės pripažinimo suteikia galimybę pripažinti kaltę, kartu išsaugant tam tikras procesines teises, kurių įprastai atsisakoma *plea bargaining* procese.¹⁵⁰ Pavyzdžiui, pagal šią susitarimo rūšį įtariamasis (kaltinamasis) gali išlaikyti teisę apskūsti teisėjo sprendimą priimti įrodymų požymių neatitinkančius duomenis. Visgi kai kuriose JAV valstijose draudžiama pateikti sąlyginius susitarimus dėl kaltės pripažinimo ar leidžiami tik išimtiniais atvejais.¹⁵¹

Keisčiausia gali pasirodyti nesiginčijimo (lotynų k. *nolo contendere*) dėl kaltės susitarimo samprata, kuri iš esmės prieštarauja aukščiau pateiktam *plea bargaining* apibrėžimui. Pagal nurodytą susitarimą kaltinamieji aiškiai nepripažįsta ir neneigia savo kaltės, nesiginčija su pateiktais kaltinimais ir atsisako procesinių garantijų (panašiai kaip pripažindami kaltę).¹⁵² Nepaisant to, teisėjas įprastai prašo kaltinamąjį viešai pripažinti nustatytas aplinkybes, kuriomis grindžiamas nusikalstamos veikos padarymas. Doktrinoje nurodoma, kad nemaža dalis valstijų draudžia šio pobūdžio susitarimus, dėl kaltės nustatymo problemų, civilinių ieškinių priteisimo ir pan.¹⁵³

Įdomu pastebėti, kad mokslinėje doktrinoje taip pat išskiriamos netiesioginių (anglų k. *implicit/tacit*) susitarimų formos. Tai susiję su teisėjų tendencija paskirti švelnesnę bausmę, kai bylos nagrinėjimo teisme metu kaltinamasis pripažįsta savo kaltę dėl jam inkriminuotos nusikalstamos veikos. Reikia pripažinti, kad nurodyto susitarimo formos apraiškas galima pastebėti ir Lietuvos BPK 64¹ str. 1–2 d. ir 273 str. 1–2 d. Tai savo tyrimuose pažymi ir S. Garbatavičiūtė.¹⁵⁴

Apibendrinant aukščiau išdėstytą, matyti, kad nors JAV *plea bargaining* modelis suteikia proceso šalims galimybę susitarti dėl įvairių sąlygų, jo reglamentavimas kelia pagrįstų abejonių dėl suderinamumo su lygiateisiškumo principu. Be to, išanalizavus išskiriamus *plea bargaining* susitarimų rūšis nustatyta, jog kai kurie sutarimai neatitinka įprastos (klasikinės) susitarimo dėl prisipažinimo kaltu sampratos. Pripažintina, kad dėl prieštaravimų konstituciniam teisingumo principui, taip pat proporcingumui ir lygybei prieš įstatymą, yra sudėtinga

¹⁴⁹ Columbia Human Rights Law Review, *supra note*, 32: 1422-1425.

¹⁵⁰ *Ibid.* 1420.

¹⁵¹ „No Contest Pleas, Conditional Pleas, and Alford Pleas in Criminal Law Cases“, Justia, žiūrėta 2025 m. kovo 8 d., <https://www.justia.com/criminal/plea-bargains/no-contest-pleas-conditional-pleas-and-alford-pleas/>.

¹⁵² Columbia Human Rights Law Review, *op. cit.*, 1421.

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ Simona Garbatavičiūtė, „Tracing the Instances of Plea Bargaining in the Lithuanian Criminal Justice System“, *Teisė* 106 (2018): 130-143, <https://www.lituanistika.lt/content/70798>.

įsivaizduoti JAV *plea bargaining* modelio integravimą į Lietuvos BPK. Nepaisant to, pastebėtina, kad ir Lietuvos BPK galima įžvelgti susitarimo dėl prisipažinimo kaltu apraiškų.

2.3 Susitarimo procesas (vokiečių k. *Verständigung*) Vokietijoje

Doktrinoje pastebima, kad JAV, JK ir kitų bendrosios teisės tradicijos valstybių baudžiamasis procesas yra orientuotas į taikos atkūrimą, o ne į tiesos nustatymą.¹⁵⁵ Tai motyvuojama šiose valstybėse galiojančiu susitarimo dėl prisipažinimo kaltu reguliavimo modeliu. Vokietijos mokslininkai dažnai vertina šią supaprastinto baudžiamojo proceso rūšį kaip neigiamą teisės raidos tendenciją, nesuderinamą su pareiga visapusiškai išnagrinėti nusikalstamos veikos aplinkybes ir nustatyti materialią tiesą.¹⁵⁶ T. Weigend ir J. I. Turner pažymi, kad nurodyti reikalavimai išplaukia iš inkvizicijos ir kaltės principų baudžiamojo proceso teisėje.¹⁵⁷ Dėl šių priežasčių mokslininkai dešimtmečiais priešinosi derybinės baudžiamojo proceso rūšies įteisinimui Vokietijos BPK. Dar 1979 m. amerikiečių teisės mokslininkas J. Langbein pavadino Vokietiją „<...> šalimi, kurioje nesiderama dėl kaltės“.¹⁵⁸ Nurodyti Vokietijos mokslininkų argumentai gali pasirodyti nepagrįsti, kadangi nekaltumo prezumpcijos, viešo bylos nagrinėjimo ir kt. pamatiniai baudžiamojo proceso principai galioja praktiškai kiekvienoje demokratinėje valstybėje. Reikšminga dalis skirtingų valstybių proceso teisės specialistų ir netgi konstitucinių teismų teisėjų neįžvelgia derybinio baudžiamojo proceso rūšies neatitikimo nurodytoms nuostatomis. Taigi nesutarimai dėl šios supaprastintos proceso rūšies suderinamumo su pamatinėmis baudžiamojo proceso nuostatomis, autoriaus vertinimu, neretai kyla ne dėl pačių nuostatų galiojimo, o dėl skirtingos jų turinio interpretacijos.

Nepaisant mokslininkų išreikštų abejonų, derybomis grindžiama supaprastinto baudžiamojo proceso rūšis visgi „prasiskverbė“ į Vokietijos BPK. Dar 1987 m. sausio 27 d. Federalinis Konstitucinis Teismas išaiškino, kad derybomis grindžiami nuosprendžiai yra suderinami su Konstitucija, jeigu teismas visapusiškai išnagrinėja nusikalstamos veikos aplinkybes, motyvuoja sprendimą byloje surinktais įrodymais ir paskiria kaltinamojo atsakomybei proporcingą bausmę.¹⁵⁹ Tik 2009 m. liepos 29 d. priimtas įstatymas (vokiečių k. *Verständigungsgesetz*) įteisino susitarimo procesą Vokietijos BPK 257c str. 1–5 d. nuostato-

¹⁵⁵ Boll, *supra note*, 30: 2. Priešingos nuomonės laikosi M. Frommann. Jo įsitikinimu, pastaraisiais dešimtmečiais Vokietijoje praktikų dėmesys vis labiau krypsta į proceso sutrumpinimą ar jo išvengimą, o ne į materialiosios tiesos nustatymą.

¹⁵⁶ Jahn ir Schmitt-Leonardy, *supra note*, 28: 1134-1135. Pastebėtina, kad mokslinėje doktrinoje baudžiamojo proceso specialistai nurodo, jog susitarimas dėl prisipažinimo kaltu pažeidžia visą eilę principų ir iš jų išplaukiančių nuostatų (pvz. nekaltumo prezumpcija ir įtariamojo (kaltinamojo) teisė neduoti parodymų prieš save, viešam bylos nagrinėjimui ir visų proceso dalyvių teisei dalyvauti nagrinėjant bylą).

¹⁵⁷ Weigend ir Turner, *supra note*, 29: 84-85.

¹⁵⁸ John Harriss Langbein, „Land Without Plea Bargaining: How the Germans Do It“, *Michigan Law Review* 78, 2 (1979): 2004, <https://repository.law.umich.edu/mlr/vol78/iss2/3/>.

¹⁵⁹ „Federalinio Konstitucinio Teismo 1987 m. sausio 27 d. įsakymas Nr. 2 BvR 1133/86“, de jure, žiūrėta 2026 m. kovo 13 d., <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Text=2+BvR+1133/86>.

se.¹⁶⁰ Dėl to visos aukščiau išdėstytos aplinkybės paskatino šioje dalyje išsiaiškinti, kokios priežastys paragino įstatymų leidėją įteisinti derybinę baudžiamąjį proceso rūšį Vokietijos BPK. Pasitelkus mokslinių darbų, nustatyto reglamentavimo ir teismų praktikos išaiškinimų analizę, siekiama ne tik atsakyti į nurodytą klausimą, bet ir atskleisti esminius skirtumus tarp Vokietijoje įteisinto susitarimo proceso ir jau išnagrinėto JAV susitarimo (sandėrio) dėl prisipažinimo kaltu modelio.

XX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje Vokietijos baudžiamosios justicijos sistema susidūrė su sparčiai didėjančio bylų skaičiaus problema. Tuo metu ji buvo sprendžiama smulkių nusikalstamų veikų dekriminalizavimu, nes administracinių nusižengimų procesas buvo žymiai spartesnis ir pigesnis.¹⁶¹ Be to, nemaža dalis asmenų buvo atleidžiama nuo baudžiamosios atsakomybės, paskiriant jiems alternatyvias baudžiamąjį poveikio priemones (pvz., įmokas į įvairius valstybės fondus), o nesudėtingose bylose procesas dažniausiai buvo užbaigiamas baudžiamuoju įsakymu (vokiečių k. *Strafbefehl*).¹⁶² Nepaisant to, Vokietijos BPK nenumatė priemonių, kurios užtikrintų veiksmingą atsaką į augantį sunkių turtinių ir ekonominių nusikaltimų skaičių.¹⁶³ 2013 m. kovo 13 d. Vokietijos Federalinis Konstitucinio Teismo sprendime susitarimo proceso įteisinimas, be kita ko, buvo motyvuotas sudėtingesnių nusikaltimų (ypač ekonominių) skaičiaus augimu ir papildomų išteklių baudžiamosios justicijos sistemai nesuteikimu.¹⁶⁴ Teisėtyrininkai papildomai pažymėjo, kad ne tiek bylų skaičiaus augimas, kiek ilgėjanti atskirų procesų trukmė paskatino praktikus ieškoti naujų priemonių valdyti sparčiai didėjanti darbo krūvį.¹⁶⁵ Nauja ir geriau parengta gynėjų karta taip pat buvo pasirengusi maksimaliai išnaudoti įstatymo suteikiamas galimybes, todėl procesas neretai galėjo užsitęsti.¹⁶⁶

Doktrinoje nurodoma, kad reikšminga dalis Vokietijos teisės mokslininkų visada priešinosi deryboms baudžiamajame procese ir jo įtvirtinimui BPK. Nepaisant to, mokslininkai atkreipė dėmesį, kad „*neformalus susitarimų sudarymas baudžiamajame procese vyko dešimtmečius prieš oficialų įteisinimą*“.¹⁶⁷ Kaip paašškėjo, tai veiksmingas būdas supaprastinti procesą ir taip padidinti išnagrinėjamų nusikalstamų veikų skaičių minėtos kategorijos by-

¹⁶⁰ „Įstatymas dėl susitarimų baudžiamajame procese“, de jure, žiūrėta 2026 m. vasario 25 d., <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav#/switch/tocPane?ts=1772053159735>.

¹⁶¹ Weigend ir Turner, *supra note*, 29: 83-84.

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ Paašškėjo, kad Vokietijos BPK, kuris grindžiamas betarpiškumo ir žodiškumo principais esąs nepakankamai pritaikytas sudėtingoms ekonominių nusikaltimų byloms, kuriose dažnai būna didžiulis dokumentų kiekis.

¹⁶⁴ „Federalinio Konstitucinio Teismo 2013 m. kovo 19 d. sprendimas Nr. 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11“, Bundesverfassungsgericht, žiūrėta 2026 m. vasario 25 d., https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2013/03/rs20130319_2bvr262810en.html.

¹⁶⁵ Rauxloh, *supra note*, 27: 298-299.

¹⁶⁶ Weigend ir Turner, *op. cit.*, 87.

¹⁶⁷ *Ibid.*

lose mažesnėmis sąnaudomis. 1982 m. buvo netgi publikuotas mokslinis straipsnis apie neformalių derybų praktiką: „<...> apie kurią visi žinojo, tačiau garsiai nekalbėjo“.¹⁶⁸ Nurodoma, kad ši aplinkybė sudarė „papildomą spaudimą“ įtvirtinti derybų procesą Vokietijos BPK. Pasak G. Jellinek, įvyko „faktinės tikrovės normatyvinės galios“ patvirtinimas.¹⁶⁹

Kaip minėta aukščiau, pagrindinės Vokietijos BPK nuostatos, reglamentuojančios susitarimo procesą, numatytos Vokietijos BPK 257c str. 1–5 d. Pastebėtina, kad šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „<...> teismas gali sudaryti susitarimą su proceso šalimis dėl tolesnės proceso eigos ir jo baigties pagal toliau nurodytas dalis“.¹⁷⁰ Jau šiame etape išvelgiami reikšmingi JAV susitarimo dėl kaltės pripažinimo ir Vokietijos susitarimo proceso skirtumai. Nustatyta, kad abiejuose derybinio baudžiamojo proceso modeliuose įtariamąjį (kaltinamąjį) asmenį kaltės pripažinimas įprastai yra būtinas elementas (Vokietijos BPK 257c str. 2 d.). Nepaisant to, priešingai nei susitarimo dėl kaltės prisipažinimo procese JAV, susitarimo procese Vokietijoje pagrindinis šalių derybų objektas yra tik įtariamajam (kaltinamajam) gresianti bausmė. Taigi nusikalstamos veikos aplinkybės ir jos kvalifikavimas nėra Vokietijos susitarimo proceso objektu. Šalių derybos gali būti susijusios tik su kaltinamajam gresiančia bausme, baudžiamojo poveikio priemonių taikymu ar kaltinamojo elgesiu proceso metu. Dėl šios priežasties Vokietijoje nėra galimybės išskirti skirtingų proceso šalių susitarimų rūšių, kaip tai daroma JAV.

Dar vienas reikšmingas skirtumas, susijęs su Vokietijos ir JAV derybinių baudžiamojo proceso rūšių reglamentavimu – teisėjo dalyvavimas derybų procese. Paprastai, siekiant pašalinti papildomą riziką, susijusią su galimu spaudimu iš teisėjų pusės prisipažinti kaltu ir sudaryti susitarimą, jiems draudžiama dalyvauti šalių derybose.¹⁷¹ Pažymėtina, kad Italijos BPK ir minėtame Lietuvos BPK straipsnių pakeitimo ir papildymo XXXI skyriaus trečiuoju skirsniu įstatyme numatytas analogiško pobūdžio reglamentavimas.¹⁷² Vokietijos BPK nustatytas iš esmės skirtingas derybų procesas, nes, be kaltinamojo ir gynėjo pusės, jame taip pat dalyvauja teisėjas. Nustatyta, kad A. E. Bozbayındır jį pavadino „į teisėją orientuotu modeliu“ (anglų k. *judge-centred model*).¹⁷³ Vokietijos BPK 257c str. 3 d. nurodoma, kad teisėjas: „<...> pas-

¹⁶⁸ Detlef Deal, *supra note*, 31: 545-552.

¹⁶⁹ Georg Jellinek ir Walter Jellinek, *Allgemeine Staatslehre* (Berlin: Verlag von O. Häring, 1914), 338, <https://archive.org/details/allgemeinestaats00jelliala/page/n5/mode/2up>.

¹⁷⁰ „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“, Federal Office of Justice, žiūrėta 2026 m. vasario 23 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

¹⁷¹ Be to, taip siekiama išvengti interesų konflikto derybose, užtikrinti proceso objektyvumą ir visuomenės pasitikėjimą teisėsaugos ir teisėsaugos institucijomis.

¹⁷² Pagal Italijos BPK 444 str. 1 d. pirmiausia įtariamasis ir jo gynėjas susitaria su prokuroru dėl bausmės, o tuomet pateikia susitarimą teisėjui, kuris pagal 448 str. 1 d. gali atmesti šalių susitarimą arba priimti nuosprendį.

¹⁷³ Ali Emrah Bozbayındır, „The role of the judge in the European plea bargaining procedures: Three models compared“, *The International Journal of Evidence & Proof* 28, 3 (2023): 222, <https://journals-sagepub-com.skait-ykla.mruni.eu/doi/epub/10.1177/13657127231217773>.

kelbia, koks galėtų būti susitarimo turinys. Jis, laisvai įvertinęs visas bylos aplinkybes ir bendruosius baudmės skyrimo principus, taip pat gali nurodyti viršutinę ir apatinę galimos baudmės ribas. <...>. Susitarimas įsigalioja, jei kaltinamasis ir prokuratūra sutinka su teismo pasiūlymu“.¹⁷⁴ Pagal „į teisėją orientuotą“ derybų proceso rūšies modelį susitarimo dėl kaltės pripažinimo procesą inicijuoja ir kontroliuoja teisėjas. Be to, jam pavesta nustatyti kaltinamajam gresiančios baudmės ribas ir priimti galutinį nuosprendį. Priešingai, kad pagal JAV susitarimo dėl kaltės pripažinimo modelį, būtent prokuroras inicijuoja derybas su kaltinamuoju ir nustato jam gresiančios baudmės ribas. Dėl to JAV numatyta derybinės baudžiamojo proceso rūšis vadinama „į prokurorą orientuotu modeliu“ (anglų k. *prosecutor-centred model*).¹⁷⁵

Vis dėlto, mokslininkai diskutuoja apie nustatyto „į teisėją orientuoto modelio“ Vokietijoje suderinamumą su pamatiniais baudžiamojo proceso principais. Teisėtyrininkai, autoriaus vertinimu, visiškai pagrįstai abejoja numatyto reglamentavimo suderinamumu su konstituciniu teisėjo nešališkumo principu.¹⁷⁶ Pagal bendrą (įprastą) baudžiamojo proceso modelį teisėjas atlieka tris funkcijas: 1) vadovauja procesui; 2) nagrinėja bylą; ir 3) priima nuosprendį.¹⁷⁷ Vokietijos BPK 257c str. 1 d. jam papildomai nustato funkcijas prokuroro ir kaltinamojo derybų procese. Doktrinoje šis modelis vertinamas skeptiškai dėl pernelyg didelės galios koncentracijos teisėjo rankose. Be to, M. Frommann pažymi, kad nustatytas reglamentavimas neužtikrina proporcingos baudmės paskyrimo, kai įtariamasis, kaltinamasis nesutinka pripažinti savo kaltės ir sudaryti susitarimo. Tokia situacija susiklosto dėl to, kad tas pats teisėjas dalyvauja proceso šalių derybose ir vėliau priima nuosprendį byloje.¹⁷⁸ Dėl to kai kurie autoriai siūlo nustatyti tokį reglamentavimo modelį, pagal kurį tas pats teisėjas negalėtų nagrinėti bylos tais atvejais, kai derybos žlunga ir byla nagrinėjama bendra tvarka.¹⁷⁹

Kaip minėta, Vokietijos baudžiamojoje justicijoje visada buvo siekiama aukštesnio, t. y. objektyvios tiesos nustatymo, standarto. Tai atspindi 1987 m. Federalinio Konstitucinio Teismo išaiškinimai, pagal kuriuos derybų pagrindu priimti nuosprendžiai neprieštarauja Konstitucijai jeigu, be kita ko, išsamiai (visapusiškai) ištiriamos visos nusikalstamos veikos aplinkybės. Dėl to Vokietijos BPK 257c str. 3 d. numato teisėjo pareigą „<...> laisvai įvertinti

¹⁷⁴ „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“, Federal Office of Justice, žiūrėta 2026 m. vasario 23 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

¹⁷⁵ Bozbayındır, *supra note*, 173: 206-207.

¹⁷⁶ Frommann, *supra note*, 83: 205, 214.

¹⁷⁷ *Ibid.*

¹⁷⁸ M. Frommann nurodo, kad vienoje iš bylų, kurioje asmuo buvo apkaltintas gyvybės atėmimu, derybų metu teisėjas pasiūlė iki 2 metų laisvės atėmimo bausmę, jeigu kaltinamasis prisipažintų padaręs nusikalstamą veiką. Kadangi kaltinamasis buvo įsitikinęs visų būtinosios ginties sąlygų buvimu, jis teisėjo pasiūlymą atmetė, ir byla buvo išnagrinėta pagal bendrą tvarką. Teisėjas priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, kuriuo paskyrė net 7 metų laisvės atėmimo bausmę. M. Frommann vertinimu, tai viena iš bylų, iliustruojančių dažnai pastebimą praktiką, kai teismai skiria neproporcingas bausmes kaltinamiesiems, kurie neprisipažįsta ir reikalauja visapusiško, rungimosi principu grindžiamo teismo proceso.

¹⁷⁹ Weigend ir Turner, *supra note*, 29: 98.

visas bylos aplinkybes <...>“.¹⁸⁰ Teisėtyrininkai pažymi, kad ši pareiga grindžiama ne teise į teisingą procesą, o kaltės principu, nes išsamus objektyvios tiesos ištyrimas yra būtina kaltės principo įgyvendinimo sąlyga ir nepriklauso įstatymų leidėjo diskrecijai.¹⁸¹ M. Frommann pabrėžia, kad teismas privalo įsitikinti, jog sudarytas susitarimas atitinka objektyvią tiesą.¹⁸² Priešingai nei Vokietijoje, JAV Konstitucinis Teismas nesiėmė rimtų priemonių užtikrinti objektyvios tiesos paieškos, užbaigiant procesą derybine baudžiamojo proceso rūšimi.¹⁸³

Pažymėtina, kad Vokietijos BPK 257c str. 4 d. nesaisto teisėjo prieš tai sudarytu susitarimu „<...> *jei buvo praleistos teisiškai ar faktiškai svarbios aplinkybės arba jos atsirado vėliau, ir teismas įsitikinęs, kad numatytas bausmės diapazonas nebėra tinkamas atsižvelgiant į nusikaltimo sunkumą ar kaltės laipsnį. Tas pats taikoma, jei kaltinamojo tolimesnis elgesys procese neatitinka to, ant ko teismas grindė savo prognozę*“.¹⁸⁴ Doktrinoje nurodoma, kad JAV numatytas išsamesnis tokių aplinkybių sąrašas: 1) pernelyg švelnios bausmės nustatymas; 2) viešojo intereso pažeidimas; 3) nukentėjusiojo teisių pažeidimas; 4) policijos ir probacijos nuomonė; 5) procesinės formos pažeidimas sudarant susitarimą ir kt.¹⁸⁵ Taigi tai dar vienas reikšmingas skirtumas tarp JAV susitarimo dėl prisipažinimo kaltu ir Vokietijos susitarimo proceso.

Apibendrinus aukščiau išdėstytą, matyti, kad nepaisant mokslininkų prieštaravimų ir kritikos dėl susitarimo proceso įteisinimo Vokietijos BPK, ši supaprastinto baudžiamojo proceso rūšis pripažinta neprieštaraujanti Konstitucijai ir taikoma jau beveik kelis dešimtmečius. Nustatyta, kad padidėjęs sudėtingų ekonominių nusikalstamų veikų skaičius, kurių nagrinėjimas įprastai užtrukdavo, kartu su neoficialia derybų baudžiamajame procese praktika sąlygojo šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies įteisinimą Vokietijos BPK. Pažymėtina, kad Vokietijoje nustatyta derybinio baudžiamojo proceso rūšis doktrinoje dažnai priskiriama prie vadinamųjų „į teisėją orientuotų modelių“. Dėl to, palyginus Vokietijos susitarimo procesą ir JAV sandėrį dėl prisipažinimo kaltu, kuris priskiriamas prie vadinamųjų „į prokurorą orientuotų modelių“, galima nustatyti reikšmingus skirtumus, susijusius su derybų objektu (dalyku), proceso dalyvių teisėmis ir pareigomis bei pačia susitarimo sudarymo procedūra.

¹⁸⁰ „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“, Federal Office of Justice, žiūrėta 2026 m. vasario 23 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

¹⁸¹ Weigend ir Turner, *supra note*, 29: 94-95.

¹⁸² Frommann, *supra note*, 83: 203.

¹⁸³ Weigend ir Turner, *op. cit.*, 102-103.

¹⁸⁴ „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“, Federal Office of Justice, žiūrėta 2026 m. vasario 23 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

¹⁸⁵ McDonough, *supra note*, 34: 559-671.

3. SUPAPRASTINTŲ BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠIŲ LIETUVOJE IR LENKIJOJE LYGINAMOJI ANALIZĖ

Doktrinoje pažymima, kad Lietuvos BPK nustatyta supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sistema yra „<...> daugiau nei per šimtmetį susiformavusi Vakarų Europos <...> supaprastintų baudžiamųjų procesinių formų, su tam tikru nacionaliniu tarpukario Lietuvos, tarybinio laikotarpio ir šiuolaikinės nepriklausomos Lietuvos indėliu, rezultatas“.¹⁸⁶ Teisėtyrininkai nurodo, kad po 1918 m. Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvos baudžiamojo proceso teisės šaltiniams buvo būdinga svetimos teisės recepcija ir ryškus teisinis partikuliarizmas.¹⁸⁷ Pirmuosiuose atkurtos Lietuvos valstybės konstituciniuose aktuose buvo įtvirtintas galiojusios teisės perimamumas ir tęstinumas, tačiau kartu pabrėžtas įstatymų leidėjo pasiryžimas kurti nacionalinę teisę.¹⁸⁸ Nagrinėjamos temos kontekste svarbu pastebėti, kad tarpukario Lietuvos baudžiamojo proceso teisės doktrinoje buvo išskiriamos specifinės procesinės formos, tarp jų – summarinis (įsakomasis) teisimas.¹⁸⁹ Tai dar 1864 m. Rusijos imperijos Teismo statute numatyta procesinė forma, kai teisėjas, tikslingumo sumetimais nagrinėdamas menkesnes bylas, be teismo tardymo priimdavo sprendimą, kurį įsakydavo vykdyti, jeigu kaltinamasis per nustatytą laiką jo neapskųsdavo.¹⁹⁰ Klaipėdos krašte galiojusi baudžiamosios teisenos tvarka numatė „Valsčiaus teisėjinių baudžiamųjų įsakymų teiseną“, pagal kurią už nusižengimus ir nusikaltimus bausmė galėjo būti paskirta valsčiaus teisėjo raštišku baudžiamuoju įsakymu, be išankstinio posėdžio, jeigu prokuroras tai pasiūlydavo raštu.¹⁹¹ Dėl to pritartina teiginiams, kad šiuo metu Lietuvos BPK reglamentuojamos supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys „<...> konceptualiai yra laikytinos anksčiau Lietuvoje (tiek nepriklausomoje, tiek kaip įėjusioje į kitų valstybių sudėtį) taikytų supaprastintų baudžiamųjų procesinių formų prototipais“.¹⁹²

Lietuvos BPK IX dalies XXXI skyriaus nuostatos reglamentuoja dvi pagrindines supaprastinto baudžiamojo proceso rūšis: 1) baudžiamojo įsakymo procesą (Lietuvos BPK 418–425 str.) ir 2) pagreitiną procesą (Lietuvos BPK 426–432 str.).

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas Lietuvos BPK 273 str. 1–2 d. papildomai įtvirtino sutrumpinto įrodymų tyrimo procesą, kuris ženkliai paspartina bylos nagrinėjimą pirmosios

¹⁸⁶ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 39.

¹⁸⁷ Vytautas Sinkevičius, *Lietuvos teisė 1918–2018: šimtmečio patirtis ir perspektyvos* (Mykolo Romerio universitetas, 2018), 612–613.

¹⁸⁸ *Ibid.* Pagrindinis tarpukario Lietuvos baudžiamojo proceso teisės šaltinis buvo praktiškai visoje Lietuvos teritorijos dalyje galiojęs Rusijos imperijos 1864 m. Teismo statutas, kurio sudėtyje, be kita ko, buvo Baudžiamosios teisenos statutas, Lietuvoje įprastai vadintas „Baudžiamojo proceso įstatymu“ (parengtu iš esmės Prancūzijos 1808 m. Kriminalinių tyrimų kodekso pavyzdį). Klaipėdos krašte galiojo Vokietijos 1877 m. Baudžiamojo proceso kodeksas, Lietuvoje įprastai vadintas „Baudžiamosios teisenos tvarka“.

¹⁸⁹ *Ibid.* 614–615.

¹⁹⁰ *Ibid.* 615.

¹⁹¹ *Ibid.* 615–616. Šia procesine forma negalėjo būti paskirta jokia kita bausmė, kaip tik piniginė pabauda arba šešių savaičių kalėjimo bausmė.

¹⁹² Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *op. cit.*, 39.

instancijos teisme. Vadovaujantis nustatyto reglamentavimu, įrodymų tyrimas gali būti nutrauktas jau po kaltinamojo apklausos ir paskelbus byloje surinktus duomenis (įrodymus), jeigu: 1) kaltinamasis nepadarė labai sunkaus nusikaltimo; 2) po kaltinamojo akto paskelbimo prisipažino esąs kaltas; 3) nedelsdamas pageidavo duoti parodymus; ir 4) sutiko, kad kiti duomenys (įrodymai) nebūtų tiriami. Verta pastebėti, kad moksliniuose darbuose pabrėžiamas kasmet didėjantis bylų, išnagrinėjamų sutrumpinto įrodymų tyrimo proceso tvarka, skaičius.¹⁹³ Nepaisant to, sutrumpintas įrodymų tyrimas nėra pripažįstamas atskira supaprastinto baudžiamojo proceso rūšimi. Autoriaus vertinimu, tai galima paaiškinti tuo, kad sutrumpintas įrodymų tyrimas supaprastina tik vieną iš teismo bylos nagrinėjimo etapų – įrodymų tyrimą. Pastebėtina, kad vienas iš pagrindinių Lietuvos supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių požymių yra praktiškai viso ikiteisminio tyrimo ar bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme supaprastinimas.¹⁹⁴

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, šioje dalyje siekiama išanalizuoti įstatymų leidėjo nustatytų baudžiamojo įsakymo proceso (Lietuvos BPK 418–425 str.) ir pagreitinto proceso (Lietuvos BPK 426–432 str.) sampratą ir jų sąlygų aiškinimo ypatumus. Kadangi Lenkijos BPK nustatytas įsakomasis procesas (507–510 str.) ir pagreitintas procesas (517a–517i str.) iš esmės atitinka Lietuvos BPK nustatytų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sampratą, darytina išvada, kad verta juos palyginti. Tokiu būdu siekiama nustatyti Lietuvos BPK numatyto baudžiamojo įsakymo ir pagreitinto proceso reglamentavimo bei jo taikymo privalumus ir trūkumus.

3.1 Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso sampratos, sąlygų ir jų taikymo ypatumų palyginimas su Lenkijos įsakomuoju procesu

Doktrinoje nurodoma, kad Vokietijos imperijoje baudžiamojo įsakymo proceso (vokiečių k. *Strafbefehl*) institutas galiojo dar nuo 1877 m., o vėliau sparčiai paplito visoje Europoje.¹⁹⁵ Šiuo metu baudžiamojo įsakymo procesas pripažįstamas vienu iš svarbiausių institutų, leidžiančių supaprastinti baudžiamojo proceso formą. Nepaisant to, G. Goda pažymi, kad pradžioje pasiūlymai dėl jo reglamentavimo Lietuvos BPK buvo vertinami skeptiškai.¹⁹⁶ Tuo metu mokslininkams vis dar kėlė abejonių rašytinio proceso elemento tinkamumas baudžiamajame procese.¹⁹⁷ Tačiau LR KT jurisprudencijoje vėliau buvo išaiškinta, kad

¹⁹³ Ervinas Šurka ir Nerija Kovalinkovienė, „Sutrumpinto įrodymų tyrimo taikymo probleminiai aspektai“, *Verslo aktualijos būsimųjų specialistų požiūriu 2023: recenzuotų straipsnių rinkinys* (2023): 422–424, <https://www.lituanistika.lt/content/116133>.

¹⁹⁴ Be to, verta pažymėti, kad baudžiamojo proceso metu yra negalimas kelių supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių taikymas. Jeigu patikrinus pirmosios instancijos teismų nuosprendžius, priimtus išnagrinėjus bylą pagreitinto proceso tvarka, galima pastebėti, kad daugumoje atveju šiuose procesuose taip pat yra taikomas sutrumpintas įrodymų tyrimas.

¹⁹⁵ Robertas Ročys, „Problems of Applying of the Courts’ Penal Orders’ Institute in the Criminal Procedure Law of Lithuania“, *Teisės apžvalga* 1, 13 (2016): 126–127, <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=343958>.

¹⁹⁶ Guoda, *supra* note, 20: 53.

¹⁹⁷ *Ibid.*

įstatymų leidėjas gali „<...>, baudžiamojo proceso santykius reguliuoti ir taip, kad baudžiamojo proceso paskirtis būtų įgyvendinama teisėjui vienasmeniškai priimant sprendimą pagal prokuroro atitinkamame procesiniame dokumente, <...>, suformuluotą valstybinį kaltinimą <...>“.¹⁹⁸

Nustatyta, kad šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies reglamentavimo ir jos įgyvendinimo ypatumai užsienio valstybėse dažnai pasižymi esminiais skirtumais. Kaip antai, įprastai užsienio valstybių įstatymai apriboja galimybę rašytiniame procese skirti bausmes, susijusias su laisvės atėmimu, tačiau doktrinoje nurodoma, kad Vokietijoje šis apribojimas nenumatytas.¹⁹⁹ Pažymėtina, kad Lietuvoje laisvės atėmimo bausmės skyrimas baudžiamuoju įsakymu yra negalimas net ir atidedant jos vykdymą.²⁰⁰ Nustatyta, kad Lietuvoje ir Lenkijoje reglamentuojami baudžiamojo įsakymo ir įsakomasis procesai taip pat pasižymi skirtingais taikymo ypatumais. Atsižvelgiant į tai, sprendžiama, kad, vadovaujantis šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies reglamentavimo skirtumais užsienio valstybėse, galima išskirti įvairius baudžiamojo įsakymo proceso modelius.²⁰¹

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, pirmiausiai šioje dalyje nuspręsta išanalizuoti ir palyginti mokslininkų išaiškinimus dėl baudžiamojo įsakymo proceso (Lietuvos BPK 418–425 str.) ir įsakomojo proceso (Lenkijos BPK 507–510 str.) sampratos.

R. Ažubalytė, R. Jurgaitis ir J. Zajančkauskienė teismo baudžiamojo įsakymo procesą apibrėžia kaip „<...> supaprastintą baudžiamąjį procesinę formą, pagal kurią, <...>, teisėjas, remdamasis ikiteisminio tyrimo metu surinktais duomenimis <...> be nagrinėjimo teismo posėdyje vienasmeniškai priima baudžiamąjį įsakymą, kuriuo kaltinamajam pagal BK nustatytą sankciją gali būti paskiriama <...> bausmė“.²⁰² G. Goda šią supaprastinto baudžiamojo proceso rūšį apibūdina kaip „<...> proceso užbaigimo formą, leidžiančią pagreitinti sprendimo baudžiamojoje byloje priėmimą bei atpiginti procesą. Procesas tampa greitesniu ir atitinkamai mažai kainuoja valstybei dėl to, kad nėra rengiamas bylos nagrinėjimas teisme – baudžiamąjį įsakymą teisėjas surašo vien tik susipažinęs su jam pateiktais proceso dokumentais“.²⁰³ Nustatyta, kad teismų praktikoje taip pat suformuluotas baudžiamojo įsakymo proceso apibūdinimas. Vienoje

¹⁹⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas byloje Nr. 45/06“, LR KT, žiūrėta 2026 m. kovo 31 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content>.

¹⁹⁹ R. Ročys, *supra note*, 195: 129.

²⁰⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-2/2013“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/610113?id=2-0&item=doc&aktoid=610113>.

²⁰¹ LR KT 2008 m. sausio 24 d. nutarime patvirtinama, kad šis supaprastinto baudžiamojo proceso rūšis „<...> yra būdingas daugelio Europos valstybių teisei, tačiau įvairiose nacionalinėse teisės sistemose turi ypatumų“. Be to, konstitucinio teismo jurisprudencijoje pažymima, kad šio instituto išplitimą Europoje paskatino jau minėta 1987 m. rugsėjo 17 d. rekomendacija Nr. R(87)18 „Dėl baudžiamosios justicijos supaprastinimo“.

²⁰² Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 46.

²⁰³ Gintaras Goda ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), 478.

Lietuvos Apeliacinio Teismo nutartyje nurodoma, kad teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas yra „<...> viena iš dviejų Baudžiamojo proceso įstatyme numatytų „Bylų supaprastinto proceso“ formų. Šia proceso forma įstatymų leidėjas siekė sudaryti prielaidas, leidžiančias greičiau pasiekti baudžiamojo proceso tikslus tam tikrų kategorijų bylose ir esant įstatyme numatytoms sąlygoms, nepažeidžiant procesinių garantijų, numatytų tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, tiek Baudžiamojo proceso kodekse“.²⁰⁴ Nepaisant to, kad pateiktos apibrėžtys yra skirtingos, jos neprieštarauja viena kitai ir atskleidžia skirtingus baudžiamojo įsakymo proceso bruožus.

Pastebėtina, kad Lenkijos baudžiamojo proceso doktrinoje pateikiami praktiškai analogiškai įsakomojo proceso sampratos apibūdinimai, išsamiai aptarti 2.1.1. skirsnyje. Lietuvos doktrinoje taip pat nurodoma, kad baudžiamojo įsakymo procesas mažina bylų nagrinėjimo formalizmą.²⁰⁵ Tačiau pažymima, jog dėl to neišvengiamai ribojamas pagrindinių baudžiamojo proceso principų veikimas. R. Jurgaitis pagrįstai nurodo, kad „<...> baudžiamojo įsakymo procese nesant teisiamojo posėdžio apribojamas baudžiamojo proceso principų, pirmiausia tokių, kaip rungtyniškumas, tiesioginis įrodymų nagrinėjimas, žodiškumas, viešumas, taikymas“.²⁰⁶ Be to, nustatyta, kad Lenkijos įsakomasis procesas ir Lietuvos baudžiamojo įsakymo procesas pasižymi panašiais taikymo ypatumais. Nepaisant to, kad Lietuvoje specifinės baudžiamojo proceso rūšys nėra klasifikuojamos pagal minėtas reglamentavimo spragų užpildymo taisykles, LAT jurisprudencijoje išaiškinta „<...> normos nereglamentuoja visų klausimų, kylančių tiriant ir nagrinėjant bylas supaprastinto proceso tvarka, sprendimo būdų. Tais atvejais, kai BPK normos, reglamentuojančios bylų supaprastintą procesą, nenustato kokių nors klausimų, kilusių priimančiam teismo baudžiamąjį įsakymą ar nagrinėjant bylą pagreitinto proceso tvarka, sprendimo būdų, taikomos bendrosios BPK normos, reglamentuojančios bylų procesą pirmosios instancijos teisme“.²⁰⁷

Kaip minėta, supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių taikymas grindžiamas įstatymų leidėjo nustatytų sąlygų (prielaidų) visuma. Tokiu būdu užtikrinamas greitesnis bylų išnagrinėjimas, kartu tinkamai įgyvendinant kitus baudžiamojo proceso uždavinius (pvz., teisingas nusikalstamas veikas padariusių asmenų nubaudimas). Lietuvos BPK XXXI skyriaus pirmo skirsnio nuostatų (BPK 418–425 str.) analizė parodė, kad įstatymų leidėjas numato penkias šios

²⁰⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. e1S-16-1020/2024“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. kovo 30 d., https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2224664?id=20&item=doc&akto-id=2224664#B_0.

²⁰⁵ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančauskienė, *supra note*, 12: 41.

²⁰⁶ Jurgaitis, *supra note*, 17: 68-69.

²⁰⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 17 d. Teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą, apžvalga Nr. 48. 22“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. kovo 29 d., https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/48919#B_0.

supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies taikymo sąlygas. Atsižvelgiant į tai, siekiant atskleisti visų nustatytų sąlygų turinį ir jų tarpusavio ryšį, jos struktūruotai pateikiamos lentelėje Nr. 3.

Lentelė Nr. 3

	Formalios sąlygos	Vertinamos sąlygos
Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas	1. Už nusikalstamą veiką gali būti skiriama bet kuri bausmė, išskyrus atvejus, kai už padarytą veiką gali būti skiriama tik terminuoto laisvės atėmimo arba laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė (Lietuvos BPK 418 str. 1 d.).	1. Įtariamasis atlygino ar pašalino žalą arba išipareigojo ją atlyginti ar pašalinti (Lietuvos BPK 418 str. 1 d.).
		2. Įtariamasis neprieštarauja proceso užbaigimui baudžiamuoju įsakymu (Lietuvos BPK 418 str. 3 d.).
		3. Nukentėjusiajam pranešta apie prokuroro sprendimą ir suteikta galimybė jį apskusti per 7 dienas (Lietuvos BPK 418 str. 4 d.).
		4. Bylos aplinkybės yra pakankamai aiškios (Lietuvos BPK 423 str. 1 d.).

Sudaryta autoriaus pagal Lietuvos BPK XXXI skyriaus pirmo skirsnio (418–425 str.) nuostatas.

Lyginant 2.1.1. skirsnyje analizuotas Lenkijos įsakomojo proceso taikymo sąlygas (Lentelėje Nr. 1) su Lietuvos baudžiamojo įsakymo proceso sąlygomis, išryškėja esminiai reglamentavimo skirtumai. Nepaisant to, jog dalis formaliųjų ir vertinamųjų sąlygų formuluojamos beveik analogiškai, jų taikymo praktikoje ypatumai išsiskiria. Atsižvelgiant į tai, toliau analizuojami doktrinos ir teismų praktikos išaiškinimai dėl baudžiamojo įsakymo proceso sąlygų taikymo, taip pat jie lyginami su Lenkijos įsakomojo proceso taikymo ypatumais.

Už nusikalstamą veiką gali būti skiriama bet kuri bausmė, išskyrus terminuotą laisvės atėmimą arba laisvės atėmimą iki gyvos galvos (Lietuvos BPK 418 str. 1 d.)

Doktrinoje pažymima, kad įstatymų leidėjas apibrėžia nusikalstamas veikas, kurias leidžiama nagrinėti taikant šią supaprastintą baudžiamojo proceso formą. Nustatyta, kad Lietuvos BPK, priešingai nei Lenkijos BPK, numato tik vieną sąlygą, apibrėžiančią nusikalstamas veikas, kurias leidžiama nagrinėti baudžiamojo įsakymo procese. Teisėtyrininkai nurodo, kad tai yra formalaus pobūdžio sąlygos, kurios skirstomos į tris rūšis: 1) materialias; 2) procesines; ir 3) mišrias.²⁰⁸ Pastebėtina, kad Lietuvos ir Lenkijos BPK nuostatose numatytos analogiškos sąlygos, susijusios su galimybe nepaskirti terminuotos laisvės atėmimo bausmės. Tačiau autoriaus vertinimu, jų priskyrimas vienai iš nurodytų formalaus pobūdžio sąlygų rūšių nėra vienareikšmis.

²⁰⁸ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančauskienė, *supra note*, 12: 44.

Doktrinoje nurodoma, kad materialaus nusikalstamų veikų apibrėžimo būdo pagrindas yra jų pavojingumo pobūdis, o procesinio – kitos, su sankcija nesusijusios aplinkybės.²⁰⁹ Pastebėtina, kad sprendimas nepaskirti sankcijoje nustatytos griežtesnės bausmės rūšies įprastai priklauso nuo bausmių skyrimo taisyklių, o ne nuo veikos pavojingumo pobūdžio. Kaip antai, Lietuvos BK 199 str. 1 d. sankcijoje bauda ir laisvės atėmimo iki ketverių metų nustatyti šios veikos pavojingumo pobūdžio pagrindu, tačiau galutinis sprendimas dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu priklausys nuo kitų aplinkybių. Lietuvos BK 54 str. 2 d. nurodoma, kad skirdamas bausmę (jos rūšį ir dydį) teismas atsižvelgia į nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, jos motyvus ir tikslus, kaltininko asmenybę ir kitas bausmės individualizavimui reikšmingas aplinkybes. Nepaisant to, pripažintina, kad negalimumą nagrinėti baudžiamojo įsakymo procese nusikaltimus, už kurių padarymą numatyta tik terminuota laisvės atėmimo bausmė, vis dėlto lemia jų pavojingumo pobūdis. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Lietuvos BPK 418 str. 1 d. ir Lenkijos BPK 500 str. 1 d. įtvirtintų sąlygų priskyrimas doktrinoje nurodytoms formaliųjų sąlygų grupėms yra problemiškas.

Tyrimo metu paaiškėjo, kad Lietuvos ir Lenkijos teismų praktikos išaiškinimai dėl baudžiamojo įsakymo ir įsakomojo proceso taikymo, kai už nusikalstamas veikas numatyta tik laisvės atėmimo bausmė, skiriasi. Kaip antai, ankstesnėse Lietuvos BPK 418 str. 1 d. redakcijose (nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2011 m. rugsėjo 1 d.) buvo numatyta, kad procesas galėjo būti užbaigiamas baudžiamuoju įsakymu tik jeigu už nusikalstamą veiką galėjo būti paskirta bauda. LAT praktikos apžvalgoje išaiškinta, kad „<...> *baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas galimas tik tada, kai bauda numatyta BK straipsnio, numatančio atsakomybę už padarytą nusikalstamą veiką, sankcijoje. Procesas negali būti užbaigiamas teismo baudžiamuoju įsakymu, kai bauda nenumatyta BK straipsnio sankcijoje, tačiau, prokuroro nuomone, kaltinamajam bauda gali būti paskirta taikant BK 62 straipsnio nuostatas, t. y. paskiriant švelnesnę bausmės rūšį, negu numatyta BK straipsnio, <...>, sankcijoje*“.²¹⁰ Vienoje iš naujesnių bylų, kurioje D. J. buvo apkaltintas nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos BK 22 str. 1 d. ir 182 str. 2 d., padarymu, prokuroras pateikė pareiškimą dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu, kuriame, be kita ko, prašė, vadovaujantis BK 54 str. 3 d. nuostata, skirti sankcijoje nenumatytą baudą. Kauno apygardos teismas šioje byloje išaiškino, kad „<...> *kaltinamajam baudžiamasis įsakymas negalėjo būti surašytas, kadangi BK 182 str. 2 d. sankcijoje numatyta vienintelė bausmė – laisvės atėmimas iki aštuonerių metų. Surašant baudžiamąjį įsakymą būtų pažeisti BPK 418 str. 1 d. reikalavimai,*

²⁰⁹ Be to, nurodytas mišrus nusikalstamų veikų apibrėžimo būdas pasireiškia materialaus ir procesinio būdo modeliavimu.

²¹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 17 d. Teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą, apžvalga Nr. 48. 22“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. kovo 29 d., https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/48919#B_0.

<...>“.²¹¹ Analogiška taisyklė įtvirtinta Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintuose rekomendacijose, kuriose nurodoma, kad „<...> procesas negali būti užbaigtas teismo baudžiamuoju įsakymu, jeigu Lietuvos BK straipsnio sankcijoje numatytas tik terminuotas laisvės atėmimas, tačiau, prokuroro nuomone, kaltinamajam gali būti paskirta švelnesnė bausmė taikant BK 54 str. 3 d. ar 62 str. nuostatas“.²¹² Kaip minėta, Lenkijoje įsakomasis procesas išimtiniais atvejais taikomas ir tuomet, kai sankcijoje numatyta vien tik terminuota laisvės atėmimo bausmė. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas dėl priežasčių, lemiančių skirtingą iš esmės analogiškos sąlygos taikymo praktiką.

Nustatyta, kad teismų praktikoje nepateikiama išsamių išaiškinimų dėl priežasčių, lemiančių baudžiamojo įsakymo proceso negalimumą esant pagrindui paskirti švelnesnę nei įstatymų leidėjo numatytą vienintelę terminuoto laisvės atėmimo bausmę. Pažymėtina, kad minėtoje Kauno apygardos teismo nutartyje pateikti išaiškinimai dėl prieštaravimo numatytam reguliavimui, autoriaus vertinimu, yra nepagrįsti. Lietuvos BPK 418 str. 1 d. nurodomos nusikalstamos veikos, „<...> už kurių padarymą gali būti skiriama <...> bausmė, išskyrus atvejus, kai <...> gali būti skiriamas tik terminuotas laisvės atėmimas <...>“.²¹³ Šios normos išskirtose vietose nevartojama formuluotė „nustatyta bausmė“ ar „numatytas tik terminuotas laisvės atėmimas“ (pabraukta aut.). Atsižvelgiant į tai, sprendžiama, kad Lietuvos BPK nenustato draudimo užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu nagrinėjamos kategorijos bylose. Nepaisant to, pripažintina, kad pateikta Lietuvos BPK 418 str. 1 d. taikymo praktika užtikrina bendrųjų bausmės skyrimo taisyklių laikymąsi.

Pažymėtina, kad prokuroro pareiškinge dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu kaltinamajam siūloma bausmė ir jos dydis įprastai nėra motyvuojami. Lietuvos BPK ir Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintuose rekomendacijose imperatyviai nereikalaujama pateikti siūlomos kaltinamajam bausmės motyvų. Pritartina mokslininkų argumentams, kad „<...> tai suteikia galimybę prokurorams, jeigu ne piktnaudžiauti šiuo institutu pareiškinge siūlant nepagrįstai švelnias ar griežtas bausmes, tai bent jau kai kuriais atvejais nesilaikyti bendrųjų bausmės skyrimo taisyklių“.²¹⁴ Atlikęs teismų praktikos analizę, D. Pranka nustatė, kad „<...> prokurorai ir teismai ne visada tinkamai įvertina visas bausmės skyrimui svarbias kaltinamąjį ir nusikalstamą veiką charakterizuojančias aplinkybes, todėl kai kuriais atvejais paskiriamos baus-

²¹¹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-183-327/2015“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 10 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/999368?id=2-0&item=doc&aktoid=999368>.

²¹² „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. I-230 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo teismo baudžiamuoju įsakymu“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7-00659f0877211eea5a28c81c82193a8/asr>.

²¹³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, TAR, žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777>.

²¹⁴ D. Pranka, *supra* note, 19: 343-344.

*mės nėra proporcingos, pagrįstos ir teisingos.*²¹⁵ Atsižvelgiant į tai, sprendžiama, kad pareiškime dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu prokuroras visais atvejais privalo išsamiai motyvuoti BK 54 str. 3 d. ir (ar) 62 str. 1–2 d. taikymo pagrįstumą.

Nustatyta, kad Lenkijos BPK papildomai numatyta formalioji sąlyga dar labiau susiaurina nusikalstamų veikų, kurios gali būti nagrinėjamos supaprastinto baudžiamojo proceso rūšimi, apimtį. Kaip antai, pagal Lenkijos BPK įsakomąjį procesą, be kita ko, užbaigiamos tik apylinkių teismams teisingos bylos. Taip apribojamos galimybės nagrinėti supaprastinta baudžiamojo proceso rūšimi tuos nusikaltimus, kurie, nepaisant rūšinio pavojingumo, neišsiskiria pavojingumo laipsniu. Be to, Lenkijos BPK numatyta antroji formalioji sąlyga apibrėžia ne tik mažesnio pavojingumo nusikalstamas veikas, bet ir tas, kurioms būdingas nesudėtingas ikiteisminis tyrimas. Lenkijos BPK 325b str. 1–2 d. įtvirtintos nusikalstamos veikos, be kita ko, pasižymi nesudėtingu tyrimu ikiteisminėje stadijoje. Dėl to šios sąlygos priskyrimas prie aukščiau minėtos, mišrios rūšies grupės iš esmės neginčytinas. Tokiu būdu sumažinama galimų klaidų rizika nagrinėjant sudėtingesnes bylas, pavyzdžiui, didelės apimties ekonominius, finansinius ir turtinius nusikaltimus, kuriuos padarė keli asmenys. Atsižvelgiant į tai, kyla pagrįstas klausimas, ar Lietuvoje taip pat būtų tikslinga nustatyti tokio pobūdžio formaliąją sąlygą.

Nepaisant to, kad Lietuvos BPK nenustatyta formalioji sąlyga, ribojanti baudžiamojo įsakymo proceso taikymą nusikalstamoms veikoms, pasižyminčioms procesiniu sudėtingumu, autoriaus vertinimu, šią funkciją atlieka vertinamosios sąlygos. Manytina, kad bylos, kuriose nusikalstamos veikos pasižymi tyrimo ir nagrinėjimo sudėtingumu, atsiejamos nuo jų nagrinėjimo baudžiamojo įsakymo procese pagal kitas sąlygas, t. y. bylos aplinkybių aiškumą, įtariamojo sutikimą užbaigti procesą priimant teismo baudžiamąjį įsakymą, nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą. Taigi papildomos formalios sąlygos įtvirtinimas Lietuvos BPK gali nepagrįstai apriboti baudžiamojo įsakymo proceso taikymą.

Įtariamasis atlygino ar pašalino žalą arba įsipareigojo ją atlyginti ar pašalinti (Lietuvos BPK 418 str. 1 d.).

Lietuvos BPK 418 str. 1 d., be kita ko, nurodoma, kad baudžiamojo įsakymo procesas „<...> taikomas tik tais atvejais, kai kaltininkas atlygina ar pašalina padarytą žalą, jeigu žala buvo padaryta, arba įsipareigoja tokią žalą atlyginti ar pašalinti“.²¹⁶ Lenkijos BPK nuostatose, reglamentuojančiose įsakomąjį procesą, ši sąlyga nenumatyta. Toks reguliavimas iš esmės yra suprantamas, nes Lenkijoje įsakomojo proceso taikymas nepriklauso nuo įtariamojo kaltės (ne)pripažinimo. Pažymėtina, kad Lietuvos BPK 418–425 str. nenustatyta, jog baudžiamojo

²¹⁵ D. Pranka, *supra note*, 19: 346.

²¹⁶ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, TAR, žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777>.

įsakymo procesas galimas tik tuo atveju, kai įtariamasis pripažįsta savo kaltę dėl padarytos nusikalstamos veikos. Tačiau baudžiamojo įsakymo proceso sąlygos suformuluotos taip, kad be įtariamojo kaltės pripažinimo šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies taikymas būtų neįmanomas. Kaip antai, jeigu įtariamasis neatlygina nusikalstama veika padarytos žalos arba neįsipareigoja jos atlyginti, tai paprastai leidžia spręsti, kad jis nepripažįsta jam inkriminuotos veikos aplinkybių.²¹⁷ Atsižvelgiant į tai, tikslinga įvertinti Lietuvos ir Lenkijos teisinio reguliavimo modelių privalumus ir trūkumus.

Pripažintina, kad nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo arba įsipareigojimo ją atlyginti sąlyga apriboja galimybes užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu. Dėl to Lenkijoje numatytas reguliavimas laikytinas lankstesniu. Nepaisant to, autoriaus vertinimu, analizuojama Lietuvos BPK 418 str. 1 d. įtvirtinta sąlyga užtikrina didesnę baudžiamojo įsakymo proceso efektyvumą. Kaip ir įtariamojo sutikimas dėl proceso užbaigimo šia supaprastinto baudžiamojo proceso rūšimi, nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas arba įsipareigojimas ją atlyginti mažina tikimybę, kad po baudžiamojo įsakymo priėmimo kaltinamasis prašys surengti teismo posėdį. Todėl, nors Lenkijos BPK leidžia priimti įsakomąjį nuosprendį įtariamajam nepripažinus padarytos žalos dydžio, toks reguliavimas gali didinti tikimybę, kad procesas nebus galutinai užbaigtas baudžiamuoju įsakymu.

Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintuose rekomendacijose nurodoma, kad „*Įsipareigojimas atlyginti ar pašalinti žalą turi būti rašytinės formos, iš jo turinio turi būti aišku, kad nėra ginčo dėl įsipareigojimo atlyginti žalą. Įsipareigojime gali būti nurodytas žalos dydis, jos atlyginimo ar pašalinimo būdas ir terminai*“.²¹⁸ Pažymėtina, kad įprastai įtariamasis įsipareigoja atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą raštu, atskirame dokumente, kuris vėliau pridedamas prie bylos medžiagos. Todėl vienoje iš bylų apylinkės teismas, neradęs rašytinio kaltinamojo įsipareigojimo atlyginti civiliniam ieškovui padarytą žalą, nutarė perduoti bylą prokurorui. Tačiau apygardos teismas, išnagrinėjęs prokuroro skundą, išaiškino, kad „*<...> įstatymas reikalauja tik žalos atlyginimo/pašalinimo ar įsipareigojimo atlyginti/pašalinti žalą, tačiau nenurodo būdo ir tvarkos kaip turi būti atlyginama/pašalinama žala, neįvardina šio įsipareigojimo formos, todėl apylinkės teismo išvada dėl šio įsipareigojimo atskirame rašytiniame dokumente laikytina nepagrįsta <...>*“.²¹⁹ Atsižvelgiant į tai, įtariamasis savo įsipareigojimą atlyginti nusikalstama veika

²¹⁷ Prie iš esmės analogiškos išvados taip pat leidžia prieiti įtariamojo neprieštaravimo proceso užbaigimui baudžiamuoju įsakymu sąlygos (Lietuvos BPK 418 str. 3 d.) analizė.

²¹⁸ „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. I-230 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo teismo baudžiamuoju įsakymu“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7-00659f0877211eea5a28c81c82193a8/asr>.

²¹⁹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-71-1023/2025“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d., https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/22987-99?id=-20&item=doc&aktoid=2298799#B_0.

padarytą žalą gali jo apklausos metu ir (ar) paskelbimo apie galimybę kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu protokole.

Itariamasis neprieštarauja proceso užbaigimui baudžiamuoju įsakymu (Lietuvos BPK 418 str. 3 d.).

Kaip minėta, vienas iš pagrindinių supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių požymių yra tai, kad jų taikymą įprastai inicijuoja prokuroras. Nepaisant to, įstatymų leidėjo nustatytos sąlygos apriboja jo galimybes vienasmeniškai priimti sprendimą dėl proceso užbaigimo greitesniu ir paprastesniu būdu. Lietuvos BPK 418 str. 3 d. nustatyta, kad viena iš tokių sąlygų yra kaltinamojo neprieštaravimas proceso užbaigimui baudžiamuoju įsakymu. Tokiu būdu užtikrinama EŽTK 6 str. 1 d. įtvirtinta kaltinamojo teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. EŽTT praktikoje pabrėžiama, kad viešo ir žodinio bylos nagrinėjimo principai, įtvirtinti minėtoje Konvencijos nuostatoje, ypač reikšmingi baudžiamajame procese.²²⁰ Nepaisant to, EŽTK 6 str. 1 d. nuostatos formuluotė ir jos esmės aiškinimas „<...> neužkerta asmeniui laisva valia <...> atsisakyti teisės, kad jo byla būtų nagrinėjama viešai. <...> Tačiau toks atsisakymas turi būti aiškus ir nedviprasmiškas, <...>“.²²¹ Lenkijos BPK 507–510 str. kaltinamojo neprieštaravimo proceso užbaigimui įsakomuoju nuosprendžiu sąlyga nėra numatyta. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas dėl kaltinamojo teisės į teisingą bylos nagrinėjimą užtikrinimo, taikant Lenkijos BPK įsakomojo proceso modelį.

Pažymėtina, kad Lietuvos BPK numato išskirtinį kaltinamojo teisės į teisingą bylos nagrinėjimą užtikrinimo modelį baudžiamojo įsakymo procese. LR KT jurisprudencijoje nurodoma, kad „<...> nuo bendrojo baudžiamojo proceso modelio gali būti nukrypta ir baudžiamasis procesas gali būti užbaigtas teismo baudžiamuoju įsakymu tik tuo atveju, jei <...> prokuroras pareiškia iniciatyvą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, o kaltinamasis šiai iniciatyvai neprieštarauja <...> kaltinamasis sutinka su <...> baudžiamuoju įsakymu ir nereikalauja bylos nagrinėjimo teisme bendra tvarka“.²²² Todėl neprieštaravęs prokuroro sprendimui kreiptis į teismą dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo (Lietuvos BPK 418 str. 3 d.), kaltinamasis net po jo priėmimo išsaugo teisę prašyti surengti bylos nagrinėjimą (Lietuvos BPK 422 str. 1 d.). Lenkijos BPK numatytas alternatyvus kaltinamojo teisės į teisingą teismą užtikrinimo modelis įsakomajame procese. Nepaisant to, kad įsakomasis nuosprendis priimamas neatsižvelgiant į kaltinamojo poziciją dėl bylos nagrinėjimo supaprastinto proceso tvarka, jis per 7 dienas nuo įsakomojo nuosprendžio gavimo turi teisę pateikti prieštaravimą (Lenkijos BPK 506

²²⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje Jussila v. Finland, peticijos Nr. 73053/01“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-78135%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-78135%22]}).

²²¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. vasario 21 d. sprendimas byloje Hakansson ir Stureson v. Sweden, peticijos Nr. 11855“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57638%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57638%22]}).

²²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas byloje Nr. 45/06“, LR KT, žiūrėta 2025 m. gruodžio 14 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content>.

str. 1 d.). Tokiu būdu įsakomasis nuosprendis netenka galios, o byla perduodama nagrinėti bendra tvarka (Lenkijos BPK 506 str. 2 d.). Pastebėtina, kad Vokietijos BPK numatytas analogiškas baudžiamojo įsakymo priėmimo modelis, kurio suderinamumas su teisingo bylos nagrinėjimo standartais buvo vertinamas EŽTT praktikoje. Nurodoma, kad „<...> baudžiamojo įsakymo procesas, taip pat procesas, vykdomas kaltinamajam nedalyvaujant, savaime neprieštarauja teisei į teismą, kuri yra teisingo bylos nagrinėjimo sudedamoji dalis, jeigu asmuo vėliau gali kreiptis į teismą, kuris iš esmės iš naujo nagrinėja jam pareikštus kaltinimus tiek teisės, tiek fakto klausimais“.²²³ Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas dėl nurodytų modelių privalumų ir trūkumų.

Doktrinoje nurodoma, kad Lietuvos BPK reglamentuojamas „<...> baudžiamojo įsakymo procesas, skirtingai nei kai kurių kitų valstybių panašios procesinės formos, įtariamajam (kaltinamajam) suteikia dvigubą garantiją, nes remiantis BPK 422 str. jis gali pareikalauti nagrinėti teisme ir tada, kai jis nesutinka su priimtu teismo baudžiamuoju įsakymu“.²²⁴ Tačiau autoriaus vertinimu, kaltinamasis gali piktnaudžiauti jam suteikta papildoma garantija. Kaip antai, neprieštaravęs prokuroro sprendimui dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu ir sutikęs su jam siūloma skirti bausmę, jau po baudžiamojo įsakymo priėmimo jis gali pateikti prašymą reikalaujamas surengti teismo posėdį. Pažymėtina, kad įstatymas nenustato kaltinamajam pareigos išsamiai motyvuoti pateikiamą prašymą. Tokiu būdu jis gali iš esmės vilkinti procesą. Nepaisant to, autoriaus vertinimu, kaltinamajam privaloma užtikrinti papildoma garantija, kai: 1) teismas nusprendžia paskirti griežtesnę nei prokuroro siūlytą bausmę; ir 2) kaltinamasis ikiteisminio tyrimo metu prašė jam paskirti švelnesnę bausmę. Teismų praktikoje išaiškinta, kad „<...> prokuroro pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu kaltinamajam siūloma skirti bausmę neįpareigoja teismo surašius teismo baudžiamąjį įsakymą skirti kaltinamajam būtent prokuroro pasiūlytą bausmę“.²²⁵ Dėl to suprantamas kaltinamojo sprendimas pateikti prašymą surengti bylos nagrinėjimą, kai teismas nusprendžia jam paskirti griežtesnę bausmės rūšį. Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintuose rekomendacijose nurodoma, kad prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas: „<...> pranešimo dalyje, kurioje nurodyta proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu tvarka ir pasekmės, įrašo, <...>, įtariamąjo <...> nuomonę apie skirtingą bausmę ir jos dydį, kitus teismo baudžiamajame įsakyme spęstinius

²²³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje Johansen v. Germany, peticijos Nr. 17914/10“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-166689%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-166689%22]}).

²²⁴ R. Jurgaitis, *supra note*, 17: 68-69.

²²⁵ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-53-817/2025“, Infolex, žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2308266?i-d=20&item=doc&aktoid=2308266>.

klausimus“.²²⁶ Dėl to taip pat suprantamas, kodėl kaltinamasis prašo surengti bylos nagrinėjimą, kai teismas neatsižvelgia į jo pranešime apie galimybę kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu nurodytą prašymą paskirti švelnesnę bausmę. Atsižvelgiant į tai, sprendžiama, kad Lietuvos BPK numatytas baudžiamojo įsakymo proceso modelis pasižymi sustiprintomis kaltinamojo teisių garantijomis, kurios užtikrina teisės į teisingą bylos nagrinėjimą įgyvendinimą.

Lenkijos BPK numatytas teisės į teisingą bylos nagrinėjimą įsakomajame procese užtikrinimo modelis autoriaus vertinamas kaip mažiau veiksmingas. Kaip jau buvo minėta, EŽTT praktikoje pripažįstama, kad rašytinis procesas atitinka EŽTK 6 str. 1 d., jeigu kaltinamajam suteikiama reali galimybė ginčyti sprendimą ir dalyvauti žodiniame procese. Nepaisant to, rašytinio proceso taikymas, kai iš anksto atsižvelgiama į kaltinamojo poziciją dėl bylos užbaigimo šia procesine forma, yra efektyvesnis. Įsakomasis procesas Lenkijoje taikomas neatsižvelgiant į kaltinamojo poziciją dėl proceso užbaigimo šia procesine forma, todėl neabejotina, kad po sprendimo priėmimo gali būti pateiktas prieštaravimas, ypač tais atvejais, kai kaltinamasis nepripažįsta kaltės ir (ar) nesutinka su žalos atlyginimu. Taip iškreipiama šio instituto esmė, t. y. iš dalies atsisakoma greito proceso užbaigimo idėjos, nes būtų prarandamas laikas įsakomojo nuosprendžio priėmimui, o paskui byla vis tiek gali grįžti į įprasto proceso rėmus.

Nukentėjusysis informuotas apie prokuroro sprendimą užbaigti procesą priimant teismo baudžiamąjį įsakymą (Lietuvos BPK 418 str. 4 d.).

Po atliktos Lenkijos BPK nuostatų, reglamentuojančių įsakomąjį procesą, analizės nustatyta, kad įsakomasis nuosprendis gali būti priimamas be išankstinio nukentėjusiojo ir (ar) kitų proceso dalyvių informavimo. Pripažintina, kad toks reguliavimas gali kelti abejonių dėl atitikties teisingo bylos nagrinėjimo principui. Nepaisant to, Lenkijos BPK 507 str. 1 d. numatyta teisė pateikti prieštaravimą dėl įsakomojo nuosprendžio suteikiama ne tik kaltinamajam, bet ir prokurorui. Tokiu būdu prokurorui suteikiama galimybė ginti nukentėjusiojo interesus, ginčijant įsakomojo nuosprendžio pagrįstumą ir jo teisėtumą.

Pažymėtina, kad nukentėjusiojo teisės būti informuotam apie prokuroro sprendimą užbaigti procesą priimant teismo baudžiamąjį įsakymą yra ypač svarbi dėl jam suteiktos teisės apskūsti šį sprendimą. Lietuvos BPK 418 str. 4 d. nurodyta, kad nukentėjusysis per 7 dienas nuo tokio pranešimo gavimo gali apskūsti prokuroro sprendimą ikiteisminio tyrimo teisėjui. Teisėtyrininkai nurodo, kad apskundimo institutas yra baudžiamojo proceso dalyvių teisių užtikrinimo mechanizmas, kuris, be kita ko, užtikrina, procesą vykdančių subjektų priimamų

²²⁶ „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. I-230 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo teismo baudžiamuoju įsakymu“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7-00659f0877211eea5a28c81c82193a8/asr>.

sprendimų pagrįstumą ir jų teisėtumą.²²⁷ Taigi nukentėjusiojo informavimas yra reikšminga jo procesinių garantijų užtikrinimo priemonė, leidžianti jam reaguoti į prokuroro sprendimus dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu.

Teismų praktikoje kartais kyla ginčų dėl tinkamo šios nukentėjusiojo procesinės teisės užtikrinimo. Pavyzdžiui, vienoje byloje prokuroras, informavęs nukentėjusį apie proceso užbaigimą teismo baudžiamuoju įsakymu, pateikė teismui pareiškimą ir bylos medžiagą nesulaukęs tokio apskundimo termino pabaigos. Teismas išaiškino, kad „<...> prokurorė, nesulaukusi termino, per kurį nukentėjusioji turi teisę skusti sprendimą dėl bylos užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, pabaigos, <...>, nesilaikė BPK XXXI skyriuje numatytos procedūros <...>“.²²⁸ Nepaisant to, kitoje panašioje byloje, kurioje nustatyta, kad pareiškimas ir bylos medžiaga teismui buvo pateikti jau kitą dieną po nukentėjusiojo informavimo apie tokį prokuroro sprendimą, teismas pažymėjo, kad „<...> apylinkės teismas baudžiamąjį įsakymą priėmė neturėdamas jokių duomenų apie galimą nukentėjusiojo nesutikimą su prokurorės sprendimu dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu ir jau pasibaigus BPK 418 str. 4 d. numatytam prokuroro sprendimo apskundimo 7 dienų terminui, <...>“.²²⁹ Teismų praktikoje ne kartą pabrėžiama, kad „<...> baudžiamojo proceso įstatyme numatyti terminai, taip pat ir aptariamas 7 dienų terminas, nėra įtvirtinti be tikslo – jais siekiama ne tik proceso operatyvumo, bet ir nukentėjusiųjų, kitų proceso dalyvių teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo“.²³⁰ Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad nustatyto apskundimo termino privalu laikytis net ir tais atvejais, kai nukentėjusysis, informuotas apie prokuroro sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, pareiškia neketinantis pateikti skundo.

Pabrėžtina, kad Lietuvos „<...> BPK nenumatyta, kad prokuroras teismui privalo pateikti dokumentą, patvirtinantį, kad nukentėjusysis gavo pranešimą <...>“, tačiau „<...> nagrinėjamu atveju aktualus septynių dienų terminas skaičiuojamas ne nuo tokio pranešimo išsiuntimo nukentėjusiajam, o nuo pranešimo gavimo <...>“.²³¹ Kilus abejonių dėl bylos aplinkybių, kurias galima pašalinti bylos nagrinėjimo teisme metu (pvz., dėl nukentėjusiojo pozicijos byloje),

²²⁷ Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančkauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis. I knyga* (Vilnius: Registrų Centras, 2016), 339, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/6102fc8f-58f6-4b55-a5d2-d231-3d930c2a>.

²²⁸ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. liepos 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-151-365/2025“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d., https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/232903-5?id=20&id=20&item=doc&item=doc&aktoid=2329035&aktoid=2329035#B_0.

²²⁹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. rugpjūčio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-596-397/2019“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 26 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/17526-28?id=20&item=doc&aktoid=1752628>.

²³⁰ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-100-908/2023“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 24 d., https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2163078-#B_0.

²³¹ „Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-302-167/2016“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 24 d., https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1415863?-id=20&item=doc&aktoid=1415863#B_0.

vadovaujantis BPK 420 str. 1 d. 2 p. ir 423 str., teismas privalo bylą perduoti nagrinėti teis-mo savo iniciatyva. Atsižvelgiant į tai, matyti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas ir (ar) prokuroras tenka pareiga ne tik išsiųsti pranešimą e. pašto ir (ar) gyvenamosios vietos adresu, bet ir įsitikinti jo įteikimo faktu.

Atkreiptinas dėmesys, kad analizuojamoje Lietuvos BPK 418 str. 4 d. nuostatoje ci-vilinis ieškovas nėra minimas, todėl jo teisė būti informuojamam apie prokuroro sprendimą užbaigti procesą supaprastinta tvarka ir jį apskūsti išlieka neapibrėžta. Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintose rekomendacijose nurodoma, kad „*Jeigu pasibaigus sprendimo procesą užbaigti teismo baudžiamuoju įsakymu apskundimo terminui nebuvo gautas nukentėjusiojo skundas, prokuroras, <...> surašo pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu. Apie baudžiamosios bylos perdavimą teismui su pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu informuojamas civilinis ieškovas <...> arba civilinio ieškovo atstovas*“.²³² Taigi, vadovaujantis rekomendacijomis, civilinis ieškovas turi būti informuojamas apie prokuroro sprendimą, tačiau jam nesuteikta teisė šį sprendimą apskūsti.

Pastebėtina, kad aukštesnės instancijos teismų praktikoje pateikiami išaiškinimai dėl ci-vilinio ieškovo teisių yra prieštaringi. Kaip antai, vienoje byloje nurodoma, kad „*<...> teismas nemato jokio pagrindo sutikti su skundžiamos nutarties argumentu, jog civiliniam ieškovui UAB „O. C.“ nepranešus apie proceso užbaigimą teismo baudžiamuoju įsakymu, buvo pažeisti įstatymo reikalavimai*“.²³³ Teismas tai motyvavo tuo, kad „*<...> prokuroras, priėmęs sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, privalo apie tai pranešti nukentėjusiajam, šiuo atveju UAB „O. C.“ pripažinta civiliniu ieškovu, kas negali būti tapatinama su nukentėjusiojo statusu (BPK 28 str. 1 d.) <...>*“.²³⁴ Naujesnėje teismų praktikoje taip pat pabrėžiama, kad „*<...> rekomendacijose išdėstytos nuostatos nekeičia teisinės padėties, kurią reglamentuoja baudžiamojo proceso įstatymas*“.²³⁵ Tačiau praktikoje pasitaiko ir priešingų nutarčių, kuriose pripažįstama civilinio ieškovo teisė ne tik būti informuotam apie prokuroro sprendimą, bet ir jį apskūsti. Kaip antai, vienoje nutartyje nurodoma, kad „*<...> po įtarimų tikslinimo ne tik įtariamiesiems bei civilinei ieškovei turėjo būti pakartotinai paskelbta/pranešta apie tai, kad ikiteisminiam tyrimui vadovaujanti prokurorė priėmė sprendimą užbaigti procesą teismo bau-*

²³² „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. I-230 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo teismo baudžiamuoju įsakymu“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7-00659f0877211eea5a28c81c82193a8/asr>.

²³³ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1437-319/2013“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/729098>.

²³⁴ *Ibid.*

²³⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 11 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. e1S-5-1076/2024“, Infoplex, žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2217557>.

džiamuoju įsakymu“.²³⁶ Kitoje nutartyje teismas nurodė, kad „<...> pranešimas <...> apie sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu įgaliotam Lietuvos kariuomenės atstovui <...> e. paštu <...>, nepažeidžiant BPK reikalavimų, išsiųstas <...>. Taigi apylinkės teismas baudžiamąjį įsakymą priėmė, neturėdamas jokių duomenų apie galimą civilinio ieškovo nesutikimą su prokuroro sprendimu dėl baudžiamojo proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu ir jau pasibaigus BPK 418 str. 4 d. numatytam prokuroro sprendimo apskundimo 7 dienų terminui“.²³⁷ Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad civilinio ieškovo procesinių teisių apimtis baudžiamojo įsakymo procese nėra aiškiai apibrėžta įstatyme ir iš esmės priklauso nuo nevienodo teismų praktikos formavimo.

Vis dėlto, autoriaus vertinimu, civilinis ieškovas visais atvejais privalo būti informuotas apie baudžiamosios bylos perdavimą teismui su pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu. Tačiau jo teisė pateikti skundą dėl minėto prokuroro sprendimo turėtų būti užtikrinama tik tais atvejais, kai įtariamasis neatlygino žalą, o tik įsipareigojo ją atlyginti. Praktikoje įtariamieji neretai įsipareigoja atlyginti padarytą žalą per jų pačių nurodytą laikotarpį (pvz., per kelis mėnesius) arba iki konkrečios dienos. Atitinkamai prokurorai siūlo, o teismai tenkina civilinį ieškinį, įpareigodami žalą atlyginti iki nustatytos datos.²³⁸ Kadangi civilinis ieškovas gali nesutikti su tokio žalos atlyginimo būdu, manytina, kad jam turi būti užtikrinta teisė apskųsti prokuroro sprendimą.

Bylos aplinkybės yra pakankamai aiškios (Lietuvos BPK 423 str. 1 d.)

Lietuvos BPK 420 str. 1 d. 2 p. nustatyta, kad teismas, gavęs prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo metu surinktą medžiagą, ne vėliau kaip per 7 dienas turi teisę priimti sprendimą perduoti bylą nagrinėti teisme. Įstatymų leidėjas Lietuvos BPK 423 str. 1 d. patikslina, kad sprendimas perduoti bylą nagrinėti teismo posėdyje priimamas „<...>, kai bylos aplinkybės nėra pakankamai aiškios ir kilusias abejones galima pašalinti tik nagrinėjimo teisme metu“.

Teismų praktikoje nurodoma, kad bylos aplinkybės nėra pakankamai aiškios, kai: 1) teisėjui kyla abejonių, ar kaltinamasis padarė jam inkriminuotą veiką; 2) prokuroro pareškime dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu netinkamai aprašytos veikos aplinkybės (pavyzdžiui, netinkamai nurodyti nusikalstamos veikos vieta, laikas, būdas, padariniai ar kitos svarbios aplinkybės); 3) kyla abejonių, ar veika tinkamai kvalifikuota (yra pagrindas manyti,

²³⁶ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-111-365/2023“, Infolex, žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2171471>.

²³⁷ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-109-468/2019“, Infolex, žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1704742>.

²³⁸ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. rugpjūčio 5 d. įsakymas Nr. e1-3233-1217/2025“, Infolex, žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2335785>; „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. kovo 6 d. įsakymas Nr. e1-1594-1170/2025“, Infolex, žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2357369>.

kad veiką reikia kvalifikuoti pagal baudžiamąjį įstatymą, numatantį lengvesnį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, nors faktinės nusikalstamos veikos aplinkybės iš esmės nesikeičia (BPK 256 straipsnio 3 dalis); ir 4) duomenys, nurodyti prokuroro pareiškimе, nepagrindžia kaltinamojo kaltės arba yra gauti pažeidžiant įstatymo reikalavimus.²³⁹ Pažymėtina, kad sprendimas perduoti bylą nagrinėti teisme taip pat gali būti priimtas, kai teisėjas nustato atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindus arba, teisėjo vertinimu, kaltinamajam negali būti paskirta su laisvės atėmimu nesusijusi bausmė.²⁴⁰

Teismų praktikoje išaiškinta, kad „<...> supaprastintos proceso formos netikslinga transformuoti į įprastą procesą, kai kilusias abejones galima pašalinti ne bylą nagrinėjant teisme teismo posėdyje, o, pvz., pavedant prokurorui ištaisyti padarytus pažeidimus, kaip tai akcentuojama LR KT jurisprudencijoje. Tokiu atveju, būtent šioje proceso stadijoje, bylą perdavus (grąžinus) prokurorui dėl nustatytų pažeidimų pašalinimo, nebūtų užkertamas kelias, ištaisius padarytus pažeidimus, bylą išnagrinėti supaprastinto proceso tvarka ir užtikrintų galimybę asmeniui taikyti įstatyme nustatytas teises dėl tokio proceso taikymo nagrinėjant baudžiamąją bylą (pvz., BK 64¹ str. taikymo)“.²⁴¹ Teisėtyrininkai taip pat pažymi, kad ikiteminio tyrimo subjektai „<...> negali tikėtis, kad jų padarytos klaidos bus ištaisytos nagrinėjant bylą teisme“.²⁴² Dėl to autorius pritaria apylinkės teismo pozicijai, kad protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principai reikalauja prokurorui pačiam taisyti jo paties padarytas klaidas.²⁴³ Nepaisant to, reikia pripažinti, kad aukštesnės instancijos teismų formuojama praktika dėl bylos perdavimo prokurorui, nustačius baudžiamąjo įsakymo proceso sąlygų pažeidimus, nėra nuosekli.

Kaip antai, byloje, kurioje pirmosios instancijos teismui nepateikta duomenų apie įtariamojo sutikimą ar įsipareigojimą atlyginti civilinei ieškovei padarytą žalą, taip pat jo informavimą apie pareikštą civilinį ieškinį, aukštesnės instancijos teismas panaikino nutartį, kuria byla buvo perduota prokurorui.²⁴⁴ Toks sprendimas motyvuotas tuo, kad „<...> Apylinkės teismo sprendimas perduoti bylą prokurorui šiuo konkrečiu atveju, aukštesniojo teismo vertinimu, prieštarauja proceso operatyvumo principui bei pažeidžia kaltinamojo teisę į bylos išnagrinė-

²³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 17 d. Teismų praktikos taikant Baudžiamąjo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą, apžvalga Nr. 48. 22“, Infollex, žiūrėta 2026 m. kovo 29 d., https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/48919#B_0.

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamąjoje byloje Nr. e1S-16-1020/2024“, Infollex, žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2224664#B_0.

²⁴² Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra note*, 12: 287.

²⁴³ „Vilniaus regiono apylinkės teismo Vilniaus rajono rūmų 2013 m. kovo 14 d. nutartis Nr. 1-207-137/2013“, Infollex, žiūrėta 2026 m. balandžio 28 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/657928>.

²⁴⁴ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. e1S-576-813/2023“, Infollex, žiūrėta 2026 m. balandžio 28 d., https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2193948#B_0.

jimą per kuo trumpiausią laiką“.²⁴⁵ Kitoje byloje, kurioje pirmosios instancijos teismui nepateikta duomenų apie įtariamojo padarytos žalos atlyginimą, jos pašalinimą ar įsipareigojimą tai padaryti, aukštesnės instancijos teismas priėmė analogišką sprendimą.²⁴⁶ Tai leidžia daryti išvadą, kad ikiteisminio tyrimo metu padarytų klaidų taisymo klausimas nėra vienareikšmis ir reikalauja derinti proceso operatyvumo principą su pareiga sudaryti tinkamas sąlygas išnagrinėti bylą baudžiamojo įsakymo proceso tvarka.

Apibendrinant aukščiau išdėstyta, darytina išvada, kad Lietuvos baudžiamojo įsakymo proceso ir Lenkijos įsakomojo proceso paskirtis yra vienoda – supaprastinti ir pagreitinti bylų nagrinėjimą pirmosios instancijos teismuose. Nepaisant to, nurodytose valstybėse numatyti skirtingi šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies teisinio reguliavimo modeliai. Pavyzdžiui, Lietuvos baudžiamojo įsakymo procesas pasižymi griežtesnėmis vertinamojo pobūdžio taikymo sąlygomis, užtikrinančiomis efektyvesnę proceso dalyvių teisių apsaugą. Tuo tarpu Lenkijos įsakomasis procesas yra lankstesnis, bet mažiau veiksmingas. Vis dėlto, nustatyti Lietuvos teismų praktikos prieštaravimai ir reglamentavimo trūkumai taip pat mažina šios supaprastintos proceso formos veiksmingumą.

3.2 Pagreitinto proceso sąlygų ir jų taikymo ypatumų palyginimas Lietuvoje ir Lenkijoje

Palyginus antroje dalyje (2.1.2. skirsnis) išanalizuoto Lenkijos pagreitinto proceso sampratą ir jo taikymo sąlygas su Lietuvos doktrinoje pateikiamais mokslininkų išaiškinimais dėl šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies, nustatyta, kad pamatinės šių procesinių formų idėjos sutampa. Kaip antai, Lietuvoje reglamentuojamas pagreitintas procesas taip pat reikšmingai optimizuoja baudžiamojo proceso stadijas ir sutrumpina tyrimo veiksmų atlikimo terminus.²⁴⁷ Pažymėtina, kad Lietuvoje ir Lenkijoje prokuroro sprendimas užbaigti procesą pagreitinto proceso tvarka nėra saistomas kitų proceso dalyvių valia, t. y. nebūtinai įtariamojo (kaltinamojo) sutikimas, taip pat nesvarbi ir nukentėjusiojo pozicija.²⁴⁸ Nepaisant to, abiejų valstybių pagreitintų procesų taikymo sąlygų analizė taip pat atskleidžia reikšmingus skirtumus, lemiančius nevienodą jų taikymo praktiką. Šių skirtumų turinys ir reikšmė detaliau atskleidžiami tolesnėje Lietuvos BPK XXXI skyriaus antrojo skirsnio nuostatų (BPK 426–432 str.) analizė.

Lietuvos BPK XXXI skyriaus antrojo skirsnio nuostatų (BPK 426–432 str.) analizė parodė, kad įstatymų leidėjas numato tris pagrindines šios supaprastintos baudžiamojo proceso

²⁴⁵ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-576-813/2023“, Infolex, žiūrėta 2026 m. balandžio 28 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2193948#B_0.

²⁴⁶ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-112-851/2022“, Infolex, žiūrėta 2026 m. gegužės 3 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/207491-0#B_0.

²⁴⁷ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 77-80.

²⁴⁸ R. Ažubalytė, R. Jurka, M. Šalčius ir J. Zajančkauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 264, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/9b50c868-a13e-4582-b7a8-9ce7bb57bflc/content>.

rūšies taikymo sąlygas. Atsižvelgiant į tai, siekiant atskleisti visų nustatytų sąlygų turinį ir jų tarpusavio ryšį, jos struktūruotai pateikiamos lentelėje Nr. 4.

Lentelė Nr. 4

	Formalios sąlygos	Vertinamos sąlygos
Pagreitintas procesas	1. Baudžiamoji byla yra teisinga apylinkės teismui (Lietuvos BPK 426 str. 1 d.).	1. Nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės yra aiškios (BPK 426 str. 1 d.).
		2. Prokuroras kreipiasi į teismą ikiteisminio tyrimo pradžios dieną ar per 14 dienų nuo jo pradžios (Lietuvos BPK 426 str. 1 d.).

Sudaryta autoriaus pagal Lietuvos BPK XXXI skyriaus antro skirsnio (426–432 str.) nuostatas.

Šioje lentelėje pateiktos formalios ir vertinamos Lietuvos pagreitinto proceso taikymo sąlygos leidžia sistemiškai suprasti jų esmę ir jų tarpusavio ryšį. Remiantis doktrinos ir teismų praktikos išaiškinimais, toliau pateikiama išsami jų analizė, taip pat nurodomi esminiai pagreitinto proceso reglamentavimo panašumai ir skirtumai Lietuvoje ir Lenkijoje.

Baudžiamoji byla yra teisinga apylinkės teismui (Lietuvos BPK 426 str. 1 d.)

Nustatyta, kad įstatymų leidėjas Lietuvos BPK įtvirtino vieną formalios pobūdžio sąlygą, kuri doktrinoje priskiriama prie materialiujų rūšių grupės. Teisėtyrininkai nurodo, kad „*Materialusis būdas pasireiškia tuo, kad nusikalstamos veikos priskiriamos supaprastintai baudžiamajai procesinei formai, atsižvelgiant tik į baudžiamojo įstatymo nustatytas sankcijas ir (arba) teisingumo taisyklės. <...> lemiančiu šio būdo kriterijumi yra nusikalstamos veikos pavojingumas*“.²⁴⁹ Išanalizavus Lietuvos BPK 225 str. 1 d., prieita išvados, kad įstatymų leidėjo numatytos teisingumo taisyklės nėra pagrįstos išimtinai nusikalstamos veikos pavojingumu. Nurodoma, kad pagreitinto proceso tvarka gali būti nagrinėjami ir sunkūs nusikaltimai, numatyti Lietuvos BK 135 str. 1 d., 149 str. 1, 2 ir 3 d., 150 str. 1, 2 ir 3 d., 178 str. 4 d., 180 str. 2 ir 3 d., 182 str. 3 d. ir 260 str. 1 ir 2 d. Be to, verta pažymėti, kad Lietuvos BPK 225 str. 1 d. įtvirtintos personalinio teisingumo taisyklės iš esmės eliminuoja galimybę pagreitinto proceso tvarka nagrinėti aukščiausių valstybės pareigūnų padarytas nusikalstamas veikas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pagreitinto proceso taikymas Lietuvoje nėra siejamas vien tik su mažo pavojingumo nusikalstamomis veikomis.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas Lenkijos BPK nuostatomis labiau apriboja šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies taikymą. Lenkijoje pagreitintas procesas taikomas, kai už padarytą nusikalstamą veiką gresia ne didesnė nei penkerių metų laisvės atėmimo bausmė,

²⁴⁹ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 44.

išskyrus kai kurias Lenkijos BPK 325 str. 1 d. 1–3 p. išimtis. Pavyzdžiui, Lenkijoje pagreitinto proceso tvarka leidžiama nagrinėti kelis nusikaltimus, už kurių padarymą gresia iki aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė (Lenkijos BPK 325 str. 1 d. 2 p.). Be to, Lenkijoje įstatymų leidėjas numato papildomą, pagal savo pobūdį panašią į nagrinėtą baudžiamojo įsakymo proceso, formalią sąlygą. Lenkijos pagreitiname procese negali būti skiriama griežtesnė nei dvejų metų laisvės atėmimo bausmė (Lenkijos BPK 517 g str. 3 d.). Įvertinus šias aplinkybes, matyti, kad Lenkijoje pagreitinto proceso taikymas yra labiau ribotas nei Lietuvoje. Tačiau kyla klausimas, ar toks reguliavimas yra pagrįstas.

R. Jurgaitis nurodo, kad „<...> *įmanoma kelti hipotezę, jog supaprastinta baudžiamoji procesinė forma galima ne tik dėl nesunkių, bet ir dėl labiau pavojingų nusikaltimų, <...>*“.²⁵⁰ Teigiama, kad supaprastintos baudžiamosios procesinės formos taikymo ribų sieti vien tik su nusikalstamos veikos pavojingumu nėra pagrįsta, nes esminiu kriterijumi privaloma laikyti veikos akivaizdumą, patikimų duomenų (įrodymų) pakankamumą, leidžiančius užtikrinti operatyvų procesą ir teisingų sprendimų priėmimą.²⁵¹ Pripažintina, kad didesnis nusikalstamos veikos pavojingumas savaime nelemia proceso sudėtingumo. Todėl, jeigu sunkūs nusikaltimai yra aiškūs (akivaizdūs), t. y. kaltinamasis užkluptas nusikalstamos veikos padarymo vietoje, surinkti jo kaltę patvirtinantys duomenys (įrodymai) ir gautas kaltinamojo prisipažinimas, bendrosios (įprastos) procesinės formos taikymas gali tapti perteklinis.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, konstatuotina, kad R. Jurgaičio pozicija sudaro pagrįstą teorinį pagrindą plėsti supaprastintos baudžiamosios procesinės formos taikymo kriterijus, juos siejant ne tik su nusikalstamos veikos pavojingumu, bet ir su jos akivaizdumu bei pakankamos įrodymų (duomenų) visumos buvimu.

Nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės yra aiškios (BPK 426 str. 1 d.)

Kaip minėta, įstatymų leidėjas Lenkijos BPK neįtvirtino aplinkybių aiškumo (akivaizdumo) sąlygos. Tačiau doktrinoje nurodoma, kad pagreitintas procesas yra praktiškai neįmanomas bylose, kuriose nusikalstamos veikos aplinkybės ir (ar) jos kvalifikavimas nėra visiškai aiškūs.²⁵² Priešingu atveju, privaloma atlikti papildomus tyrimo veiksmus, dėl kurių prarandama galimybė per nustatytą terminą kreiptis į teismą dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka.²⁵³ Lietuvos BPK 426 str. 1 d. pabrėžiama, kad prokuroras gali kreiptis į teismą su pareiškimu dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka jeigu nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės yra aiškios. Pažymėtina, kad praktiškai analogiška sąlyga numatyta jau analizuotame baudžiamojo įsakymo procese, tačiau jos aiškinimas iš dalies skiriasi.

²⁵⁰ Jurgaitis, *supra note*, 16: 59.

²⁵¹ *Ibid.*

²⁵² Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 193.

²⁵³ *Ibid.*

Teismų praktikoje nurodoma, kad „Atvejai, kai nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės yra aiškios, baudžiamojo proceso įstatyme nenurodyti ir neatskleisti kriterijai, pagal kuriuos sprendžiama, ar šios aplinkybės yra aiškios“.²⁵⁴ Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintuose rekomendacijose pažymima, kad nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškios (akivaizdžios), kai žinoma: „<...> nusikalstamos veikos padarymo vieta, laikas, būdas, pasekmės, nusikalstamos veikos padarymu įtariamas asmuo ir kitos aplinkybės“.²⁵⁵ Pažymėtina, kad Lenkijos BPK 517b str. 1 d., be kita ko, nurodoma, jog pagreitintas procesas galimas tik tuo atveju, jeigu kaltinamasis sulaikomas nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po jos padarymo. Lietuvos teismų praktikoje ir minėtoje rekomendacijoje nurodoma, kad tai yra vienas iš aplinkybių liudijančių apie aplinkybių aiškumą byloje.²⁵⁶ Todėl darytina išvada, kad Lenkijos BPK 517b str. 1 d. atspindi aplinkybių aiškumo (akivaizdumo) sąlygą. Teismų praktikoje taip pat nurodoma, kad aplinkybės yra aiškios, kai „<...> mačiusieji įvykį asmenys, tarp jų ir nukentėjusieji, tiesiogiai nurodo nusikalstamą veiką padariusį asmenį; kai ant asmens, jo drabužių ar jo būste surandami nusikalstamos veikos pėdsakai; kai asmuo atvyksta ir prisipažįsta padaręs nusikalstamą veiką ir pan.“.²⁵⁷

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, matyti, kad nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumas (akivaizdumas) yra esminė pagreitinto proceso taikymo prielaida Lietuvoje ir užsienio valstybėse. Nepaisant to, kad Lenkijoje ši sąlyga neįtvirtinta įstatyme, teismų praktikoje ir doktrinoje nurodoma, jog pagreitintas procesas įprastai netaikomas bylose, kuriose nusikalstamos veikos aplinkybės nėra aiškios.

Prokuroras kreipiasi į teismą ikiteisminio tyrimo pradžios dieną ar per 14 dienų nuo jo pradžios (Lietuvos BPK 426 str. 1 d.).

Lietuvos BPK 426 str. 1 d. nustatyta, kad prokuroras gali kreiptis į teismą dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka ikiteisminio tyrimo pradžios dieną arba ne vėliau kaip per 14 dienų nuo jo pradžios. Tokiu būdu suderinamas proceso greitumas ir jo kokybė.²⁵⁸ Lenkijos BPK 517b str. 1 d. numatyta analogiška sąlyga, tačiau ikiteisminio tyrimo užbaigimui nustatytas gerokai trumpesnis terminas – 2 dienos. Pažymėtina, kad pirminėje Lietuvos BPK

²⁵⁴ „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-977-366-2012“, Infollex, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/508475#-B_0.

²⁵⁵ „Lietuvos Respublikos generalinio įsakymas dėl rekomendacijų dėl proceso baigimo pagreitinto proceso tvarka patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d7e6b1d0083411e588da89-08dfa91cac/asr>.

²⁵⁶ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-756-238-2012“, Infollex, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/481642#-B_0.

²⁵⁷ *Ibid.*

²⁵⁸ 14 dienų terminas leidžia: 1) surinkti pakankamai duomenų (įrodymų) pagrindžiančių kaltinamojo atsakomybę; 2) užtikrinti kaltinamojo teisę į gynybą (suteikiant galimybę susipažinti su bylos medžiaga); 3) sudaryti sąlygas tinkamam bylos nagrinėjimui ir pan.

redakcijoje (nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2004 m. liepos 24 d.) buvo nustatytas 5 dienų terminas. Tik vėliau šis terminas buvo palaipsniui didinamas – iš pradžių iki 10, o jau vėliau iki 14 dienų.²⁵⁹ Praktikoje ikiteisminį tyrimą vykdančys subjektai dažnai nespėdavo per trumpus terminus atlikti visų būtinų procesinių veiksmų ir sudaryti sąlygas tinkamam bylos išnagrinėjimui pirmosios instancijos teisme. Manytina, kad per trumpas ikiteisminio tyrimo užbaigimo terminas pagreitiname procese kelia pavojų, jog ši supaprastinta baudžiamojo proceso rūšis taps formali ir praktikoje nebus taikoma. Kaip minėta, Lenkijoje nustatytas terminas apriboja pagreitinto proceso taikymo galimybes, nes jau analizuotas įsakomasis procesas užtikrina palyginti greitą bylos užbaigimą, o pareigūnų ir prokuroro įsitraukimo lygis yra mažesnis.²⁶⁰ Taigi, autoriaus vertinimu, būtina nustatyti tokį terminą, kuris neiškreiptų šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies esmės. Dėl to, nustatant ikiteisminio tyrimo užbaigimo pagreitiname procese terminą, būtina atsižvelgti į: 1) šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšimi nagrinėjamų bylų sudėtingumą; 2) būtinų procesinių veiksmų atlikimo trukmę; 3) realią galimybę pasirengti gynybai.

Apibendrinant aukščiau išdėstytą, darytina išvada, kad Lietuvos ir Lenkijos pagreitinto proceso pamatinės idėjos yra iš esmės analogiškos. Tačiau šios supaprastintos baudžiamojo proceso rūšies taikymas Lietuvoje ir Lenkijoje nėra vienodas. Kaip antai, Lietuvoje pagreitinto proceso taikymas labiau grindžiamas nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumu ir įrodymų pakankamumu, o Lenkijoje – pavojingu veikos pobūdžiu ir galimybe paskirti švelnesnę sankciją. Nepaisant to, abiejų valstybių reguliavimą jungia bendras siekis užtikrinti greitą, efektyvą ir tinkamą baudžiamojo proceso paskirties įgyvendinimą.

²⁵⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 65, 94, 103, 109, 139, 151, 154, 158, 168, 181, 218, 220, 225, 232, 237, 239, 240, 306, 313, 346, 360, 364, 370, 377, 403, 409, 418, 421, 422, 425, 426, 429, 446, 456, 457, 458 straipsnių ir XXXV skyriaus pavadinimo pakeitimo ir papildymo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2026 m. gegužės 16 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.178605FBA01E>; „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 71, 75, 120, 121, 126, 132, 139, 179, 183, 218, 219, 233, 236, 261, 273, 279, 285, 286, 317, 319, 426, 427, 428, 429, 432 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 131-1, 430-1 straipsniais įstatymas“, TAR, žiūrėta 2026 m. gegužės 16 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9A5B996E81B0>.

²⁶⁰ Hofmański ir Prusak, *supra note*, 26: 125.

IŠVADOS

1. Lietuvoje ir užsienio valstybėse baudžiamojo proceso diferenciacija sąlygojo supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių atsiradimą. Nors skirtingų valstybių doktrinoje pateikiami nevienodi supaprastinto baudžiamojo proceso apibūdinimai, jų svarbiausi požymiai sutampa, o būtent: proceso spartinimas, formalizmo mažinimas, procesinių stadijų supaprastinimas, proceso ekonomiškumo ir efektyvumo siekis. Išanalizavus derybinio baudžiamojo proceso požymius ir palyginus juos su supaprastinto baudžiamojo proceso požymiais, nustatyta, kad derybinis baudžiamasis procesas savo esme ir paskirtimi atitinka supaprastinto baudžiamojo proceso sampratą. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad nėra pakankamo teorinio ir praktinio pagrindų derybinį baudžiamąjį procesą pripažinti savarankiška specifine baudžiamojo proceso rūšimi.

2. Lenkijos teisėtyrininkų pateikiami išaiškinimai dėl įsakomojo proceso (Lenkijos BPK 500–507 str.) ir pagreitinto proceso (Lenkijos BPK 517a–517i str.) neprieštarauja Lietuvos doktrinoje suformuluotai baudžiamojo įsakymo proceso (Lietuvos BPK 418–425 str.) ir pagreitinto proceso (Lietuvos BPK 426–432 str.) sampratoms. Vis dėlto nurodytų supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygos bei jų aiškinimo ypatumai iš dalies skiriasi. Pavyzdžiui, Lenkijos BPK nustatytos formaliosios sąlygos labiau riboja supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių taikymą nei Lietuvoje. Be to, nustatytos vertinamosios sąlygos turi reikšmingų skirtumų supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių taikymo praktikai. Tačiau, išanalizavus Lenkijos BPK 500–507 ir 517a–517i straipsnių nuostatas, reikšmingų reglamentavimo privalumų, dėl kurių būtų tikslinga spręsti Lietuvos BPK pakeitimo klausimą, nenustatyta.

3. JAV susitarimo dėl prisipažinimo kaltu (anglų k. *plea bargaining*) procesas suteikia prokurorui ir kaltinamajam plačią diskreciją susitarti dėl kaltinimų, bausmės, faktinių aplinkybių ir kitų procesinių klausimų. Vis dėlto dalis šio proceso metu sudaromų susitarimų rūšių kelia pagrįstų abejonių dėl jų suderinamumo su teisingo (sąžiningo) proceso, lygiateisiškumo, proporcingumo ir kitais principais. Vokietijoje BPK nustatytas susitarimo procesas (vokiečių k. *Verständigung*) reikšmingai skiriasi nuo minėtos JAV derybinės baudžiamojo proceso rūšies. Nustatyta, kad Vokietijos susitarimo procesas prokurorui ir kaltinamajam suteikia galimybę susitarti tik dėl skirtinos bausmės, o aktyvus teisėjo dalyvavimas procese lemia „į teisę orientuotą“ derybinių baudžiamojo proceso rūšių formavimąsi.

4. Civilinio ieškovo procesinių teisių apimtis baudžiamojo įsakymo procese Lietuvos BPK nėra aiškiai apibrėžta. Nors Generalinio prokuroro įsakymu patvirtintose rekomendacijose numatyta pareiga informuoti civilinį ieškovą apie bylos perdavimą teismui su pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, įstatymas tiesiogiai neįtvirtina nei jo teisės būti

informuotam, nei teisės apskūsti tokį prokuroro sprendimą. Dėl šios priežasties teismų praktikoje formuojami nevienodi išaiškinimai dėl civilinio ieškovo procesinių garantijų apimties. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad civilinis ieškovas visais atvejais turėtų būti informuojamas apie proceso užbaigimą teismo baudžiamuoju įsakymu, o teisė apskūsti prokuroro sprendimą turėtų būti užtikrinama bent tais atvejais, kai žalos atlyginimas nėra faktiškai įvykdytas, o tik pažadėtas ateityje.

PASIŪLYMAI

Siūloma pakeisti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 418 straipsnio 4 dalį ir išdėstyti ją taip:

„4. Prokuroras, priėmęs sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, privalo apie tai nedelsdamas pranešti nukentėjusiajam ir civiliniam ieškovui. Nukentėjusysis per septynias dienas nuo pranešimo gavimo dienos turi teisę apskųsti prokuroro sprendimą ikiteisminio tyrimo teisėjui šio Kodekso 64 straipsnyje nustatyta tvarka.“

Siūloma papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 418 straipsnio 4 dalimi ir išdėstyti ją taip:

„4¹. Civilinis ieškovas per septynias dienas nuo pranešimo gavimo dienos turi teisę apskųsti prokuroro sprendimą ikiteisminio tyrimo teisėjui šio Kodekso 64 straipsnyje nustatyta tvarka, jeigu įtariamasis neatlygino, o įsipareigojo atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą.“

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo baigiamieji sprendimai

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. Žiūrėta 2026 m. gegužės 27 d. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas byloje Nr. 45/06“. LR KT. Žiūrėta 2025 m. gruodžio 14 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135-/ta484/content>.
3. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas byloje 33/03“. LR KT. Žiūrėta 2025 m. gruodžio 25 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/1-35/ta202/content>.
4. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05“. LR KT. Žiūrėta 2025 m. gruodžio 14 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.
5. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 12/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000“. LR KT. Žiūrėta 2026 m. sausio 2 d. <https://lrkt.lt-/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>.

Tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai

1. „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. TAR. Žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0DD705F93CDD>.
2. „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.261D576EDC40>.
3. „Recommendation No. R (87) 18 of the Committee of Ministers to Member State“. CoE. Žiūrėta 2026 m. sausio 2 d. [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%22090000168-04e19f8%22\],%22sort%22:%22CoEValidati-onDate%20Descending%22%7D%7D](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%22090000168-04e19f8%22],%22sort%22:%22CoEValidati-onDate%20Descending%22%7D%7D).
4. „XIVth International Congress of Penal Law (Vienna, 2-7 October 1989) Resolution“. AIDP. Žiūrėta 2025 m. gruodžio 31 d. <https://www.penal.org/wpcontent/uploads/2025/09/RIC-PL%201-989.pdf>.
5. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT/>.

Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. gegužės 17 d. <https://www.e-tar.lt/po-rtal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777>.

2. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2026 m. kovo 10 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.
3. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 9, 18, 22, 28, 51, 62, 63, 64, 110, 147, 151, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 168, 170, 172, 177, 178, 181, 214, 215, 217, 218, 220, 237, 254, 276, 422, 425, 426, 429, 432, 440 straipsnių pakeitimo ir papildymo XXXI skyriaus trečiuoju skirsniu įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2026 m. sausio 7 d. [https://e-seimas.lrs.-lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.20251?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=1-91d2-38c-7a13-4f9a-b27d-bbee74212706](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.20251?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=1-91d2-38c-7a13-4f9a-b27d-bbee74212706).
4. „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 9, 18, 22, 28, 51, 62, 63, 64, 110, 147, 151, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 168, 170, 172, 177, 178, 181, 214, 215, 217, 218, 220, 237, 254, 276, 422, 425, 426, 429, 432, 440 straipsnių pakeitimo ir papildymo XXXI skyriaus trečiuoju skirsniu įstatymo projekto“. TAR. Žiūrėta 2026 m. sausio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.20260?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=191d238c-7a13-4f9a-b27d-bbee74212706>.
5. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 65, 94, 103, 109, 139, 151, 154, 158, 168, 181, 218, 220, 225, 232, 237, 239, 240, 306, 313, 346, 360, 364, 370, 377, 403, 409, 418, 421, 422, 425, 426, 429, 446, 456, 457, 458 straipsnių ir XXXV skyriaus pavadinimo pakeitimo ir papildymo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2026 m. gegužės 16 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.178605FBA01E>.
6. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 71, 75, 120, 121, 126, 132, 139, 179, 183, 218, 219, 233, 236, 261, 273, 279, 285, 286, 317, 319, 426, 427, 428, 429, 432 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 131-1, 430-1 straipsniais įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2026 m. gegužės 16 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9A5B996E81B0>.
7. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. I-137 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo pagreitinoto proceso tvarka“. TAR. Žiūrėta 2026 m. sausio 14 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d7e6b1d0083411e588da8908dfa91-cac/asr>.
8. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. I-230 patvirtintos Rekomendacijos dėl proceso baigimo teismo baudžiamuoju įsakymu“. TAR. Žiūrėta 2026 m. sausio 14 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/700659f0877211eea5a28c8-1c82193a-8/asr>.
9. „Lenkijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. LexLege. Žiūrėta 2025 m. birželio 8 d. <https://lexlege.pl/ko-deks-postepowania-karnego/>.
10. „1982 m. spalio 26 d. įstatymas dėl procesų nepilnamečių bylose“. LexLege. Žiūrėta 2026 m. sausio 22 d. <https://lexlege.pl/ustawa-o-postepowaniu-w-sprawach-nieletnich/>.

11. „Mokesčių baudžiamasis kodeksas“. LexLege. Žiūrėta 2026 m. sausio 22 d. <https://lexlege.pl/kks/tytul-ii-postepowanie-w-sprawach-o-przestepstwa-i-wykroczenia-skarbowe/324/>.
12. „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“. Federal Office of Justice. Žiūrėta 2026 m. vasario 23 d. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.
13. „Prancūzijos baudžiamojo proceso kodeksas“. Legislationonline. Žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d. https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/France_Co-de_of_criminal_procedure_EN.pdf.
14. „Italijos baudžiamojo proceso kodeksas“. CanestriniLex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d. <https://canestrinilex.com/assets/Uploads/pdf/cf70b10e21/Italian-Code-of-Criminal-Procedure-ca-nestriniLex.pdf>.
15. „JAV Konstitucija“. U. S. Senate. Žiūrėta 2025 m. birželio 8 d. <https://www.senate.gov/about/o-rigins-foundations/s-enate-and-constitution/constitution.htm>;
16. „Federal Rules of Criminal Procedure 11“. Cornell Law School. Žiūrėta 2026 m. kovo 5 d. https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/rule_11.
17. „Principles of Federal Prosecution“. U.S. Department of Justice. Žiūrėta 2026 m. kovo 18 d. https://www.justice.gov/jm/jm-9-27000-principles-federal-prosecution?utm_source=chatgpt.-com#9-27.400.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

1. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje Johansen v. Germany, peticijos Nr. 17914/10“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-166689%22%5D%7D>.
2. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje Jussila v. Finland, peticijos Nr. 73053/01“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-78135%22%5D%7D>.
3. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. vasario 21 d. sprendimas byloje Hakansson ir Stureson v. Sweden, peticijos Nr. 11855“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57638%22%5D%7D>.

Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teismų praktika

1. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 17 d. Teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą, apžvalga Nr. 48. 22“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. kovo 29 d. https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/t-p/48919#B_0.

2. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-2/2013“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/610113?id=2-0&item=doc&aktoid=610113>.
3. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. e1S-16-1020/2024“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2224664#B_0.
4. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 11 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. e1S-5-1076/2024“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2217557>.
5. „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-97-531/2025“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. sausio 2 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2347684#B_0.
6. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. liepos 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-151-365/2025“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/232903-5?id=20&id=20&item=doc&item=doc&aktoid=2329035&aktoid=2329035#B_0.
7. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-53-817/2025“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2308266?i-d=20&item=doc&aktoid=2308266>.
8. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-71-1023/2025“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 27 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mru-ni.eu/tp/2298799?id=20&item=doc&aktoid=2298799#B_0.
9. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. rugpjūčio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-248-576/2024“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. sausio 2 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2262996>.
10. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-576-813/2023“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 28 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2193948#B_0.
11. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-111-365/2023“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2171471>.
12. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-100-908/2023“. Infolex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 24 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2163078-#B_0.

13. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-112-851/2022“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. gegužės 3 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/207491-0#B_0.
14. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. rugpjūčio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-596-397/2019“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 26 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/17526-28?id=20&item=doc&aktoid=1752628>.
15. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-109-468/2019“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1704742>.
16. „Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-302-167/2016“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 24 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1415863?-id=20&item=doc&aktoid=1415863#B_0.
17. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-183-327/2015“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 10 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/999368?id=2-0&item=doc&aktoid=999368>.
18. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1437-319/2013“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/729098>.
19. „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-977-366-2012“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/508475#-B_0.
20. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-756-238-2012“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/481642#-B_0.
21. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. rugpjūčio 5 d. įsakymas Nr. e1-3233-1217/2025“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2335785>.
22. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. kovo 6 d. įsakymas Nr. e1-1594-1170/2025“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 25 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/23573-69>.
23. „Vilniaus regiono apylinkės teismo Vilniaus rajono rūmų 2013 m. kovo 14 d. nutartis Nr. 1-207-137/2013“. Infoplex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 28 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/657928>.

24. „Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 21 d. nutartis byloje Nr. IV KK 54/21“. Sn.pl. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/IV%20KK%2054-21.pdf>.
25. „Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis byloje Nr. III KK 117/11“. Sn.pl. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia1/III%20KK%20117-11.pdf>.
26. „Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 1985 m. liepos 11 d. nutartis byloje Nr. RNw 17/85“. Standardy prawa. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://standardyprawa.pl/orzeczenie/2145700>.
27. „Federalinio Konstitucinio Teismo 2013 m. kovo 19 d. sprendimas Nr. 2 BvR 2628/10, 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11“. Bundesverfassungsgericht. Žiūrėta 2026 m. vasario 25 d. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2013/03/rs20130319_2bvr262810en.html.
28. „Federalinio Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. rezoliucija Nr. 2BvR 2819/11“. Bundesverfassungsgericht. Žiūrėta 2025 m. birželio 8 d. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2012/09/r-k20120925_2bvr281911.html.
29. „Federalinio Konstitucinio Teismo 1987 m. sausio 27 d. įsakymas Nr. 2 BvR 1133/86“. Dejure. Žiūrėta 2026 m. kovo 13 d. <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Text=-2+BvR+1133/86>.
30. „JAV Aukščiausiojo Teismo 1971 m. gruodžio 20 d. sprendimas byloje Santobello v. New York“. Justia. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/404/257/>.
31. „JAV Aukščiausiojo Teismo 1970 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje Brady v. United States“. Justia. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/397/7-42/>.
32. „JAV Aukščiausiojo Teismo 1969 m. birželio 2 d. sprendimas byloje Boykin v. Alabama“. Justia. Žiūrėta 2026 m. kovo 4 d. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/395/238/>.

Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių specialioji literatūra

1. Ancelis, Petras. *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*. Vilnius: Saulelė, 2007.
2. Ažubalytė, Rima, Ramūnas Jurgaitis, ir Jolanta Zajančkauskienė. *Specifinės baudžiamojo proceso rūšys*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
3. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, Marijus Šalčius, ir Jolanta Zajančkauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
4. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, ir Jolanta Zajančkauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis. I knyga*. Vilnius: Registrų Centras, 2016.

5. Boll, Matthias. *Plea Bargaining and Agreement in the Criminal Process. A Comparison between Australia, England and Germany*. Hamburg: Diplomica Verlag, 2009. <https://research-ebSCO-com.skaitykla.mruni.eu/c/yy3xig/searc-h/details/jyznblcmzv?request-context=plink&db=-e000xww>.
6. Columbia Human Rights Law Review. *A Jailhouse Lawyer's Manual Thirteenth Edition*. Columbia: Human Rights Law Review, 2024. <https://jlm.law.columbia.edu/files/2025/01/Chapter-40-Plea-bargaining.pdf>.
7. Eichstaedt, Krzysztof. *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*. Warszawa: LexisNexis, 2010.
8. Goda, Gintaras, Marcelis Kazlauskas, ir Pranas Kuconis. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Registrų Centras, 2011.
9. Goda, Gintaras, Marcelis Kazlauskas, Artūras Šumskas, Viktoras Dovidaitis, Valerij Pačkevič, Pranas Kuconis, ir Arūnas Meška. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
10. Grzegorzcyk, Tomasz, ir Janusz Tylman. *Polskie postępowanie karne*. Warszawa, LexisNexis, 2011.
11. Gaberle, Andrzej. *Postępowania szczególne w Kodeksie Postępowania Karnego z 1997 r*. Kraków: Zakamycze, 1998.
12. Hofmański, Piotr, ir Feliks Prusak. *System prawa karnego procesowego Tryby szczególne XIV*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2015.
13. Jurka, Raimundas, Rima Ažubalytė, Marina Gušauskienė, ir Artūras Panomariovas. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009.
14. Jellinek, Georg, ir Walter Jellinek, *Allgemeine Staatslehre*. Berlin: Verlag von O. Häring, 1914. <https://arch-ive.org/details/allgemeinestaats00jelliala/page/n5/mode/2up>.
15. Karlik, Piotr. *Postępowania konsensualne i szczególne w procesie karnym. Praktyczny przewodnik ze wzorami pism*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017.
16. Marszał, Kazimierz, Stanisław Stachowiak, ir Kazimierz Zgryzek. *Proces karny*. Katowice: Volumen, 2003.
17. Nowak, Tadeusz. *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*. Poznań: Wyd. Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1976.
18. Piszczek, Piotr. *Postępowanie uproszczone w polskim prawie karnym. Model kodeksowy*. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 2004.
19. Sinkevičius, Vytautas. *Lietuvos teisė 1918-2018: šimtmečio patirtis ir perspektyvos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018.

20. Szczotka, Anna. „Postępowanie przyspieszone w procesie karnym“. Iš *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. 22, 2008, Leszek Bogunia, 133–146. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008.
21. Waltoś, Stanisław. *Postępowanie szczególne w procesie karnym*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1973.

Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių moksliniai šaltiniai

1. Ažubalytė, Rima. „Alternatyvūs baudžiamojo konflikto sprendimo būdai nagrinėjant bylą teisme“. *Jurisprudencija* 6, 108 (2008): 41-47. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2570/2377>.
2. Barkić, Snežana. „Rationalization of Criminal Procedure and Differentiation of Procedural Forms“. *Law Journal Library* 9, 28 (2006): 97-106. https://heinonlineorg.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.jou-rnals/studia139&id=117&men_tab=srchresults.
3. Bellin, Jeffrey, ir Jenia Iontcheva Turner. „Sentencing in an era of plea bargains“. *North Carolina Law Review* 102, 1 (2023): 179-230. https://heinonlineorg.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/nclr102&id=181&men_tab=srchresults.
4. Bejatović, Stanko. „Forms of Simplified Procedure – a Key Characteristic of Criminal Procedure Reforms in the Region“. Iš *Simplified forms of procedure in criminal matters regional criminal procedure legislation and experiences in application*, Ivan Jovanović ir Miroljub Stanisavljević, 11-32. Belgradas: OSCE, 2013. <https://www.files.ethz.ch/isn/179565/Simplified%20forms%20of%20procedure%20in%20criminal%20matters.pdf>.
5. Bozbayındır Emrah, Ali. „The role of the judge in the European plea bargaining procedures: Three models compared“. *The International Journal of Evidence & Proof* 28, 3 (2023): 203-235, <https://journals-sagepub-com.skait-ykla.mruni.eu/doi/epub/10.1177/1365712-7231217773>.
6. Burda, Ryšardas. „Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva“. *Jurisprudencija* 41, 49 (2003): 149-156. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/-3313/3110>.
7. Deal, Detlef. „Der strafprozessuale Vergleich“. *Strafverteidi* 2, (1982): 545-552. https://europa.unistra.fr/w-ebsites/europa/Documents/Colloques/Colloques_a_venir/Document-de_travail_n_6_W_Perron.pdf.
22. Frommann, Maike. „Regulating Plea-Bargaining in Germany: Can the Italian Approach Serve as a Model to Guarantee the Independence of German Judges?“. *Hanse Law Review* 5, 2 (2009): 197-222. https://heinonlineorg.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/hanselr5&id=196&men_tab=srchresults.

8. Fomina, Tatiana, Hennadii Hlobenko, Oleh Melnyk, ir Valentyn Melnyk. „Differentiation of a Criminal Procedural form as a Condition of Development of Modern Legislation“. *Amazonia Investiga* 9, 28 (2020): 386–393. <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/artic-le/vi-ew/1333>.
9. Garbatavičiūtė, Simona. „Tracing the Instances of Plea Bargaining in the Lithuanian Criminal Justice System“. *Teisė* 106 (2018): 130-143. <https://www.lituanistika.lt/content/707-98>.
10. Grajewski, Jan. „Postępowanie nakazowe – epizod czy reguła w polskim prawie karnym procesowym“. *Nowe Prawo* 42, 11-12 (1987): 55-66.
11. Guoda, Gintaras. „Galimybė įgyvendinti baudžiamojo proceso uždavinius baudžiamąją bylą užbaigiant sandoriu“. Iš *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis, ateitis. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, Gintaras Švedas, 441-453. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 2012.
12. Goda, Gintaras. „Baudžiamojo proceso forma: optimalių procesinių taisyklių paieškos galimybės ir ribos“. *Teisė* 65, (2007): 50-63. <https://www.lituanistika.lt/content/17990>.
13. Jahn, Matthias, ir Charlotte Schmitt-Leonardy. „The German “Verständigung” and Consensual Elements in German Criminal Trials“. *Cambridge University Press* 21, 6 (2020): 1134-1148. <https://doi.org/10.1017/glj.2020.69>.
14. Janušytė, Gintarė. „Derybų dėl kaltės instituto egzistavimo prielaidos Lietuvos Respublikos baudžiamajame procese“. *Teisės apžvalga* 1, 13 (2016): 90. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/1a71cc5c-ba8e-4aa6-9d73-a789162f94a0/content>.
15. Jurgaitis, Ramūnas. „Supaprastinta baudžiamoji procesinė forma“. Doktoro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2004.
16. Jurgaitis, Ramūnas. „Baudžiamojo įsakymo procesas: proceso be įprastojo nagrinėjimo teisme ypatumai ir įtariamojo (kaltinamojo) procesinės garantijos“. *Jurisprudencija* 6, 108 (2008): 67-75. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudenc-e/article/view/2574>.
17. Jurgaitis, Ramūnas. „Ikiteisminio tyrimo pagreitintame procese teoriniai ir praktiniai aspektai“. *Jurisprudencija* 75, 67 (2005): 23-29, [https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article-view/2974](https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2974).
18. Jurgaitis, Ramūnas. „Formalieji ir vertinamieji požymiai taikant supaprastintą baudžiamojo baudžiamąją procesinę formą“. *Jurisprudencija* 38, 30 (2003): 57-66. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3467>.
19. Jurgaitis, Ramūnas. „Sandėris dėl pripažinimo kaltu arba tiesiog kaltinamojo prisipažinimas – galimybė supaprastinti baudžiamąjį procesą“. *Jurisprudencija* 29, 21 (2002): 40-48. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/35-80/0>.

20. Kaija, Sandra. „Criminal Procedural Form and Its Differentiation“. *International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM* 18, 10 (2018): 131-138. <https://research-ebsco-com.skaitykla.mruni.e-u/c/2ldytd/viewer/pdf/jfxtcmufor>.
21. Kosonoga, Jacek. „Postępowanie przyspieszone w sprawach karnych na tle prawnoporównawczym“. *Ius Novum*, 2 (2022): 57-78. <https://iusnovum.lazarski.pl/iusnovum/en/article/view/1306>.
22. McDonough, R. Dylan. „In the Shadow of the Bench: Judicial Discretion to Reject Plea Agreements“. *Columbia Journal of Law and Social Problems* 57 (2023): 633-683. https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/collsp57&div=22&g-sent=1&casa_token=&collection=journals.
23. Mungan, Murat, ir Jonathan Klick. „Reducing False Guilty Pleas and Wrongful Convictions through Exonerate Compensation“. *The Journal of Law and Economics* 59, 1 (2016), 173-189. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/684686>.
24. Nikolić, Danila. „Plea Agreements: A Representative Example of Simplified Procedure Used in Criminal Matters“. Iš *Simplified forms of procedure in criminal matters regional criminal procedure legislation and experiences in application*, Ivan Jovanović ir Miroljub Stanisavljević, 144-168. Belgradas: OSCE, 2013. <https://www.files.ethz.ch/isn/179565/Simplified%20forms%20of%20procedure%20in%20criminal%20matters.pdf>.
25. Pranka, Darius. „Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso problemos ir tobulinimo perspektyvos“. *Jurisprudencija* 24, 2 (2017): 330-358. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4707>.
26. Pavišić, Berislav. „Some Issues Concerning Summary Criminal Proceedings in European Criminal Law“. Iš *Simplified forms of procedure in criminal matters regional criminal procedure legislation and experiences in application*, Ivan Jovanović ir Miroljub Stanisavljević, 313-330. Belgradas: OSCE, 2013. <https://www.files.ethz.ch/isn/179565/Simplified%20forms%20of%20procedure%20in%20criminal%20matters.pdf>.
27. Rauxloh, Regina. „Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle?“. *Fordham International Law Journal* 34, 2 (2011): 296-331. <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?a-rticle=2278&context=ilj>.
28. Ross, E. Jacqueline. „The Entrenched Position of Plea Bargaining in United States Legal Practice“. *Am. J. Comp. L.* 54 (2006): 717-732. https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/amcomp54&id=1634&men_tab=srchresults.

29. Ročys, Robertas. „Problems of Applying of the Courts' Penal Orders' Institute in the Criminal Procedure Law of Lithuania“. *Law Review* 1, 13 (2016): 124-153. <https://www.cce-ol.com/search/article-detail?id=343958>.
30. Šurka, Ervinas, ir Nerija Kovalinkovienė. „Sutrumpinto įrodymų tyrimo taikymo probleminiai aspektai“. *Verslo aktualijos būsimųjų specialistų požiūriu 2023: recenzuotų straipsnių rinkinys* (2023): 522-527. <https://www.lituanistika.lt/content/116133>.
31. Weigend, Thomas, ir Jenia Iontcheva Turner. „The Constitutionality of Negotiated Criminal Judgments in Germany“. *German Law Journal* 15, 1 (2014): 82-105. <https://doi.org/10.1017/S2071832200002844>.

Institucijų veiklos ataskaitos

1. Nacionalinė teismų administracija. *Lietuvos Teismai. Veiklos rezultatai 2024 m.* Nacionalinė teismų administracija, 2025. <https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teismu-ir-teismu-savivaldos-instituciju-veiklos-ataskaitos/198>.
2. Lietuvos Respublikos prokuratūra. *Lietuvos Respublikos prokuratūros veikos 2024 m. ataskaita.* Lietuvos Respublikos prokuratūros, 2025. <https://prokuraturos.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai-ataskaitos/ataskait-os/138>.

Internetiniai šaltiniai

1. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. „Visuotinė lietuvių enciklopedija“. Žiūrėta 2025 m. gruodžio 19 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/procesine-forma/>.
2. „No Contest Pleas, Conditional Pleas, and Alford Pleas in Criminal Law Cases“. Justia. Žiūrėta 2025 m. kovo 8 d. <https://www.justia.com/criminal/plea-bargains/no-contest-pleas-conditional-pleas-and-alford-pleas/>.
3. Meyer, Jon'a. „Plea bargaining“. *Encyclopedia Britannica*. Žiūrėta 2025 m. kovo 8 d. <https://www.britannica.com/topic/plea-bargaining>.
4. „What Are the 3 Types of Plea Bargains in Criminal Defense?“. Law office of Brian J. Cooke. Žiūrėta 2026 m. kovo 5 d. <https://stlouiscriminaldefense.com/what-are-the-3-types-of-plea-bargains-in-criminal-defense/>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

ANOTACIJA

Šiame baigiamajame darbe atlikta Lietuvos, Lenkijos, JAV ir Vokietijos supaprastintų bei derybinių baudžiamojo proceso rūšių lyginamoji analizė. Nustatyta, kad Lietuvos ir užsienio valstybių mokslinėje doktrinoje suformuluotos praktiškai analogiškos supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sampratos. Pažymėtina, kad derybinės baudžiamojo proceso rūšys pagrįstai pripažįstamos supaprastinto baudžiamojo proceso dalimi. Lietuvos ir Lenkijos supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių lyginamoji analizė parodė, kad nepaisant jų sampratų panašumo, įstatymų leidėjas įtvirtina skirtingas jų taikymo sąlygas. Nepaisant to, prieita išvados, kad Lenkijos teisinis reguliavimas nenumato esminių privalumų, kurie pagrįstų poreikį keisti Lietuvos baudžiamojo proceso teisinį reglamentavimą. Taip pat nustatyta, kad Lietuvos baudžiamojo įsakymo procese civilinio ieškovo procesinių teisių reglamentavimas nėra pakankamai aiškus. Dėl to kyla poreikis stiprinti civilinio ieškovo procesinių garantijų užtikrinimą.

Raktiniai žodžiai: supaprastinto baudžiamojo proceso samprata, supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygos, derybinio baudžiamojo proceso samprata, derybinio baudžiamojo proceso rūšių modeliai.

ANNOTATION

This master's thesis presents a comparative analysis of simplified and negotiated forms of criminal procedure in Lithuania, Poland, the United States, and Germany. It was established that the concepts of simplified forms of criminal procedure formulated in Lithuanian and foreign legal doctrine are almost identical. It is noteworthy that negotiated forms of criminal procedure are reasonably recognized as part of simplified criminal procedure. The comparative analysis of simplified forms of criminal procedure in Lithuania and Poland revealed that, despite similarities in their concepts, legislators have established different conditions for their application. Nevertheless, it was concluded that the Polish legal regulation does not provide any substantial advantages that would justify the need to amend Lithuanian criminal procedure legislation. It was also established that the regulation of the civil claimant's procedural rights in the Lithuanian penal order procedure is not sufficiently clear. Therefore, there is a need to strengthen the safeguarding of the civil claimant's procedural guarantees.

Keywords: concept of simplified criminal procedure, conditions for the application of forms of simplified criminal procedure, concept of negotiated criminal procedure, models of negotiated criminal procedure forms.

SANTRAUKA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS
SUPAPRASTINTOS/DERYBINĖS BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠYS – LYGINAMOJI
ANALIZĖ

XX amžiuje baudžiamojo proceso teisės raidos tendencijos Europoje suteikė ypatingą reikšmę proceso greitumo principui. Lietuvoje ir užsienio valstybėse reglamentuojamos supaprastintos baudžiamojo proceso rūšys užtikrina tinkamą šio principo įgyvendinimą. Teisėtyrininkai pabrėžia skirtingus šios specifinės baudžiamojo proceso rūšies reglamentavimo ir taikymo trūkumus. Nepaisant to, doktrinoje stokojama naujų ir išsamių mokslinių tyrimų apie Lietuvos, o ypač užsienio valstybių, supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių sampratą, požymius ir taikymo ypatumus. Atsižvelgiant į tai, šiame magistro baigiamajame darbe atlikta Lietuvos, Lenkijos, JAV, Vokietijos ir kitų užsienio valstybių supaprastinto bei derybinio baudžiamojo proceso rūšių lyginamoji analizė.

Pirmoje dalyje analizuojami ir palyginami teisėtyrininkų pateikiami išaiškinimai dėl supaprastinto baudžiamojo proceso sampratos ir atskleidžiamos šios specifinės baudžiamojo proceso rūšies atsiradimo prielaidos. Be to, supaprastinto baudžiamojo proceso požymiai lyginami su derybinio baudžiamojo proceso požymiais. Antroje dalyje analizuojamos Lenkijos BPK numatytos supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygos ir jų aiškinimo ypatumai. Be to, nagrinėjami JAV ir Vokietijos derybinių baudžiamojo proceso rūšių modeliai. Trečioje dalyje analizuojamos Lietuvos BPK numatytos supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygos ir jų taikymo problemos. Be to, lyginamos Lietuvos ir Lenkijos BPK nustatytos supaprastinto baudžiamojo proceso rūšių taikymo sąlygos.

Tyrimo metu nustatyta, kad dalis teisėtyrininkų derybines baudžiamojo proceso rūšis nepagrįstai pripažįsta atskira specifine baudžiamojo proceso rūšimi, nes jos atitinka supaprastinto baudžiamojo proceso sampratą ir požymius. Palyginus Lenkijos ir Lietuvos BPK įtvirtintas supaprastintų baudžiamojo proceso rūšių sąlygas, nustatyta, kad Lenkijoje įstatymų leidėjas labiau apriboją šios specifinės baudžiamojo proceso rūšies taikymą. Reikšmingų tokio reglamentavimo privalumų nenustatyta. Taip pat nustatyta, kad Lietuvos BPK 418 str. 4 d. aiškiai neapibrėžia civilinio ieškovo teisių baudžiamojo įsakymo procese. Atsižvelgiant į tai, šiame magistro baigiamajame darbe siūlomi atitinkami reglamentavimo pakeitimai.

SIMPLIFIED/NEGOTIATED TYPES OF CRIMINAL PROCEDURE – A COMPARATIVE ANALYSIS

During the 20th century, trends in the development of criminal procedural law in Europe placed particular emphasis on the principle of procedural efficiency and expediency. In Lithuania and foreign countries, simplified forms of criminal procedure ensure the proper implementation of this principle. Legal scholars emphasize various shortcomings in the regulation and application of these specific forms of criminal procedure. Nevertheless, there is a lack of new and comprehensive academic research in legal doctrine concerning the concepts, features, and practical application of simplified forms of criminal procedure in Lithuania and, especially, in foreign states. In view of this, this master's thesis conducts a comparative analysis of simplified and negotiated forms of criminal procedure in Lithuania, Poland, the United States, Germany, and other foreign countries.

In the first part, interpretations provided by legal scholars regarding the concept of simplified criminal procedure are analyzed and compared, and the preconditions for the emergence of this specific form of criminal procedure are examined. In addition, the features of simplified criminal procedure are compared with those of negotiated criminal procedure. In the second part, the conditions for the application of simplified forms of criminal procedure provided for in the Polish Code of Criminal Procedure are analyzed, along with the specific features of their interpretation. Moreover, models of negotiated criminal procedure in the United States and Germany are examined. In the third part, the conditions for the application of simplified forms of criminal procedure provided for in the Lithuanian Code of Criminal Procedure are analyzed, as well as the problems of their application. Furthermore, the conditions for the application of simplified forms of criminal procedure established in the Lithuanian and Polish Codes of Criminal Procedure are compared.

The study revealed that some legal scholars unjustifiably recognize negotiated forms of criminal procedure as a separate specific type of criminal procedure, since such forms correspond to the concept and features of simplified criminal procedure. After comparing the conditions for the application of simplified forms of criminal procedure established in the Polish and Lithuanian Codes of Criminal Procedure, it was determined that the Polish legislator imposes stricter limitations on the application of this specific form of criminal procedure. Nevertheless, no significant advantages of such regulation were identified. It has also been established that Article 418(4) of the Lithuanian Code of Criminal Procedure does not clearly define the rights of the civil claimant in the summary judgment procedure. Accordingly, this master's thesis proposes relevant amendments to the regulatory framework.